ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο πενταμελές τμήμα)

της 24ης Σεπτεμβρίου 2019*

«Ανταγωνισμός – Συμπράξεις – Τομέας παραγώγων επιτοκίου σε ευρώ – Απόφαση με την οποία διαπιστώνεται παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ – Χειραγώγηση των διατραπεζικών επιτοκίων αναφοράς του Euribor – Ανταλλαγή εμπιστευτικών πληροφοριών – Περιορισμός του ανταγωνισμού ως εκ του αντικειμένου – Ενιαία και διαρκής παράβαση – Πρόστιμα – Βασικό ποσό – Αξία των πωλήσεων – Άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 – Υποχρέωση αιτιολογήσεως»

Στην υπόθεση T-105/17,

HSBC Holdings plc, με έδρα το Λονδίνο (Ηνωμένο Βασίλειο),

HSBC Bank plc, με έδρα το Λονδίνο,

HSBC France, με έδρα το Παρίσι (Γαλλία),

εκπροσωπούμενες από την K. Bacon, QC, τους D. Bailey, barrister, και M. Simpson, solicitor, καθώς και από τον Y. Anselin και την C. Angeli, δικηγόρους,

προσφεύγουσες,

κατά

Ευρωπαϊκής Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τους M. Farley και B. Mongin, καθώς και από τη F. van Schaik, επικουρούμενους από τον B. Lask, barrister,

καθής,

με αντικείμενο προσφυγή, δυνάμει του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, με αίτημα, αφενός, τη μερική ακύρωση της αποφάσεως C(2016) 8530 τελικό της Επιτροπής, της 7ης Δεκεμβρίου 2016, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (Υπόθεση AT.39914 – Παράγωγα Επιτοκίου σε Ευρώ), και, αφετέρου, τη μείωση του προστίμου που επιβλήθηκε στις προσφεύγουσες,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους M. Prek (εισηγητή), πρόεδρο, E. Buttigieg, F. Schalin, B. Berke και J. Costeira, δικαστές,

γραμματέας: M. Marescaux, διοικητική υπάλληλος,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 19ης Μαρτίου 2019,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

I. Ιστορικό της διαφοράς

1 Με την από 7 Δεκεμβρίου απόφασή της C(2016) 8530 τελικό, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (Υπόθεση AT.39914 – Παράγωγα Επιτοκίου σε Ευρώ) (στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαπίστωσε ότι οι προσφεύγουσες HSBC Holdings plc, HSBC Bank plc και HSBC France είχαν παραβεί το άρθρο 101 ΣΛΕΕ και το άρθρο 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ έχοντας μετάσχει, από τις 12 Φεβρουαρίου έως τις 27 Μαρτίου 2007, σε ενιαία και διαρκή παράβαση με αντικείμενο τη στρέβλωση της κανονικής πορείας καθορισμού των τιμών στην αγορά παραγώγων επιτοκίου σε ευρώ (Euro Interest Rate derivative, στο εξής: EIRD) που συνδέονται με το «Euro Interbank Offered rate» (Euribor) και/ή τον Euro Over-Night Index Average (EONIA) (άρθρο 1, στοιχείο β', της προσβαλλόμενης απόφασης) και τους επέβαλε αλληλεγγύως και εις ολόκληρον πρόστιμο ύψους 33 606 000 ευρώ (άρθρο 2, στοιχείο β', της προσβαλλόμενης απόφασης).

2 Ο όμιλος HSBC (στο εξής: HSBC) είναι τραπεζικός όμιλος του οποίου μία από τις δραστηριότητες είναι η τράπεζα επενδύσεων, χρηματοδότησης και αγοράς. Η HSBC Holdings είναι η επικεφαλής εταιρία της HSBC. Η HSBC Holdings είναι η μητρική εταιρία της HSBC France, ενώ η τελευταία είναι η μητρική εταιρία της HSBC Bank. Η HSBC France και η HSBC Bank είναι επιφορτισμένες με τη διαπραγμάτευση των EIRD. Η HSBC France είναι υπεύθυνη για την υποβολή προσφορών επιτοκίων στην ομάδα του Euribor (αιτιολογικές σκέψεις 58 έως 61 της προσβαλλόμενης απόφασης).

3 Στις 14 Ιουνίου 2011 ο τραπεζικός όμιλος Barclays (Barclays plc, Barclays Bank plc, Barclays Directors Ltd, Barclays Group Holding Ltd, Barclays Capital Services Ltd και Barclays Services Jersey Ltd, στο εξής: Barclays) ζήτησε από την Επιτροπή τη χορήγηση «αριθμού προτεραιότητας» βάσει της ανακοινώσεως της Επιτροπής σχετικά με τη μη επιβολή και τη μείωση των προστίμων σε περιπτώσεις συμπράξεων (ΕΕ 2006, C 298, σ. 17), ενημερώνοντάς την για την ύπαρξη σύμπραξης στον τομέα των EIRD και εκφράζοντας την επιθυμία της να συνεργαστεί. Στις 14 Οκτωβρίου 2011, χορηγήθηκε στην Barclays υπό όρους απαλλαγή από την επιβολή προστίμου (αιτιολογική σκέψη 86 της προσβαλλόμενης απόφασης).

4 Μεταξύ 18 και 21 Οκτωβρίου 2011, η Επιτροπή διενήργησε ελέγχους στις εγκαταστάσεις ορισμένων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων στο Λονδίνο (Ηνωμένο Βασίλειο) και στο Παρίσι (Γαλλία), μεταξύ των οποίων και στις εγκαταστάσεις των προσφευγουσών (αιτιολογική σκέψη 87 της προσβαλλόμενης απόφασης).

5 Στις 5 Μαρτίου και στις 29 Οκτωβρίου 2013, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 11, παράγραφος 6, του κανονισμού 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα [101 ΣΛΕΕ] και [102 ΣΛΕΕ] (ΕΕ 2003, L 1, σ. 1), η Επιτροπή κίνησε διαδικασία λόγω παραβάσεως κατά των προσφευγουσών, καθώς και κατά των Barclays, Crédit agricole SA και Crédit agricole Corporate and Investment Bank (στο εξής, από κοινού: Crédit agricole), των Deutsche Bank AG, Deutsche Bank Services (Jersey) Ltd και DB Group Services (UK) Ltd (στο εξής, από κοινού: Deutsche Bank), των JP Morgan Chase & Co., JP Morgan Chase Bank National Association και JP Morgan Services LLP (στο εξής, από κοινού: JP Morgan), των Royal Bank of Scotland plc και the Royal Bank of Scotland Group plc (στο εξής, από κοινού: RBS), καθώς και κατά της Société générale (αιτιολογική σκέψη 89 της προσβαλλόμενης απόφασης).

6 Οι Barclays, Deutsche Bank, Société générale και RBS ζήτησαν να μετάσχουν σε διαδικασία διακανονισμού της διαφοράς κατ' εφαρμογήν του άρθρου 10α του κανονισμού (ΕΚ) 773/2004 της Επιτροπής, της 7ης Απριλίου 2004, σχετικά με τη διεξαγωγή από την Επιτροπή των διαδικασιών δυνάμει των άρθρων [101 ΣΛΕΕ] και [102 ΣΛΕΕ] (ΕΕ 2004, L 123, σ. 18), όπως έχει τροποποιηθεί. Η HSBC, η Crédit agricole και η JP Morgan αποφάσισαν να μη μετάσχουν σε αυτή τη διαδικασία διακανονισμού.

7 Στις 4 Δεκεμβρίου 2013, η Επιτροπή εξέδωσε ως προς την Barclays, την Deutsche Bank, τη Société générale και την RBS την απόφαση C(2013) 8512 τελικό, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 101 [ΣΛΕΕ] και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ [Υπόθεση AT.39914, Euro Interest Rate derivative (EIRD) (Settlement)] (στο εξής: απόφαση διακανονισμού της διαφοράς), με την οποία έκρινε ότι οι επιχειρήσεις αυτές είχαν παραβεί το άρθρο 101 ΣΛΕΕ και το άρθρο 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ μετέχοντας σε ενιαία και διαρκή παράβαση που είχε ως αντικείμενο τη στρέβλωση της κανονικής πορείας καθορισμού των τιμών στην αγορά των EIRD (αιτιολογική σκέψη 95 της προσβαλλόμενης απόφασης).

Α. Η διοικητική διαδικασία που οδήγησε στην έκδοση της προσβαλλόμενης απόφασης

8 Στις 19 Μαρτίου 2014, η Επιτροπή απηύθυνε ανακοίνωση των αιτιάσεων στις προσφεύγουσες, καθώς και στις Crédit agricole και JP Morgan (αιτιολογική σκέψη 98 της προσβαλλόμενης απόφασης).

9 Οι προσφεύγουσες είχαν τη δυνατότητα να συμβουλευθούν σε DVD τα τμήματα του φακέλου της Επιτροπής στα οποία επιτρεπόταν η πρόσβαση, οι δε εκπρόσωποί τους είχαν δυνατότητα περαιτέρω προσβάσεως στον φάκελο εντός των γραφείων της Επιτροπής (αιτιολογική σκέψη 99 της προσβαλλόμενης απόφασης). Οι προσφεύγουσες είχαν επίσης πρόσβαση στην ανακοίνωση των αιτιάσεων που απευθύνθηκε στους μετέχοντες στη διαδικασία διακανονισμού, στις απαντήσεις των ως άνω μερών καθώς και στην απόφαση διακανονισμού της διαφοράς (αιτιολογική σκέψη 100 της προσβαλλόμενης απόφασης).

10 Στις 14 Νοεμβρίου 2014, οι προσφεύγουσες υπέβαλαν τις γραπτές παρατηρήσεις τους μετά την ανακοίνωση των αιτιάσεων και ανέπτυξαν τις απόψεις τους κατά την ακρόαση που διεξήχθη από τις 15 έως τις 17 Ιουνίου 2015 (αιτιολογική σκέψη 104 της προσβαλλόμενης απόφασης).

11 Στις 6 Απριλίου 2016, η Επιτροπή διόρθωσε την απόφαση διακανονισμού της διαφοράς όσον αφορά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου της Société générale. Οι προσφεύγουσες είχαν πρόσβαση στην εν λόγω διορθωτική απόφαση, καθώς και στη σχετική αλληλογραφία και τα διορθωμένα οικονομικά στοιχεία που υπέβαλε η Société générale (αιτιολογικές σκέψεις 105 και 106 της προσβαλλόμενης απόφασης).

Β. Προσβαλλόμενη απόφαση

12 Στις 7 Δεκεμβρίου 2016, η Επιτροπή εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση, βάσει των άρθρων 7 και 23 του κανονισμού 1/2003. Το άρθρο 1, στοιχείο β', και το άρθρο 2, στοιχείο β', της απόφασης αυτής έχουν ως εξής:

«*Άρθρο 1*

Οι ακόλουθες επιχειρήσεις παρέβησαν το άρθρο 101 της Συνθήκης και το άρθρο 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ μετέχοντας, κατά τα αναφερόμενα χρονικά διαστήματα, σε ενιαία και διαρκή παράβαση σχετικά με παράγωγα επιτοκίου σε ευρώ. Η παράβαση αυτή, η οποία εκτεινόταν στο σύνολο του ΕΟΧ, συνίστατο σε συμφωνίες και/ή εναρμονισμένες πρακτικές με σκοπό τη στρέβλωση της κανονικής πορείας των συνιστωσών τιμολόγησης στον τομέα των παραγώγων επιτοκίου σε ευρώ:

[…]

(β) [οι προσφεύγουσες] από τις 12 Φεβρουαρίου 2007 έως τις 27 Μαρτίου 2007 […]

Άρθρο 2

Για την παράβαση του άρθρου 1 επιβάλλονται τα ακόλουθα πρόστιμα:

[…]

(β) [οι προσφεύγουσες], από κοινού και εις ολόκληρον υπεύθυνες: 33 606 600 ευρώ.»

1. Επίμαχα προϊόντα

13 Οι επίμαχες παραβάσεις αφορούν τα EIRD, δηλαδή παράγωγα επιτοκίου σε ευρώ αναπροσαρμοζόμενα με βάση το Euribor ή τον EONIA.

14 Το Euribor αποτελεί σύνολο επιτοκίων αναφοράς το οποίο αποβλέπει στην αποτύπωση του κόστους των διατραπεζικών δανείων που χρησιμοποιούνται συχνά στις διεθνείς κεφαλαιαγορές. Ορίζεται ως δείκτης του επιτοκίου στο οποίο προσφέρονται οι διατραπεζικές προθεσμιακές καταθέσεις σε ευρώ από μια κύρια τράπεζα σε άλλη κύρια τράπεζα εντός της ζώνης του ευρώ. Το Euribor υπολογίζεται επί του μέσου όρου των τιμών που προσφέρει καθημερινώς μια ομάδα η οποία, κατά τη διάρκεια της περιόδου την οποία αφορά η προσβαλλόμενη απόφαση, αποτελούνταν από 47 κύριες τράπεζες, μεταξύ των οποίων καταλέγονταν οι προαναφερθείσες στη σκέψη 5 τράπεζες, και που απευθύνονται στην Thomson Reuters ως υπεύθυνο υπολογισμού της Ομοσπονδίας Ευρωπαϊκών Τραπεζών (EBF) μεταξύ 10:45 και 11:00 προ μεσημβρίας. Οι τράπεζες παρέχουν εισφορές για τα δεκαπέντε διαφορετικά επιτόκια του Euribor, τα οποία ποικίλλουν, ανάλογα με τη λήξη τους, από μία εβδομάδα έως δώδεκα μήνες. Ο EONIA επιτελεί ανάλογη λειτουργία με το Euribor, πλην όμως όσον αφορά τα ημερήσια επιτόκια. Υπολογίζεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) βάσει του μέσου όρου των επιτοκίων για τις διατραπεζικές καταθέσεις χωρίς παροχή ασφάλειας («unsecured») της ίδιας ομάδας τραπεζών με εκείνη που χρησιμοποιείται για τον καθορισμό του Euribor (αιτιολογικές σκέψεις 20 έως 27 της προσβαλλόμενης απόφασης).

15 Τα πιο συνηθισμένα EIRD είναι η προθεσμιακή συμφωνία επιτοκίου (forward rate agreements), οι συμφωνίες ανταλλαγής επιτοκίων (interest rate swaps), τα δικαιώματα προαιρέσεως επιτοκίου και οι συμβάσεις μελλοντικής εκπλήρωσης επιτοκίων (futures) (αιτιολογικές σκέψεις 4 έως 10 της προσβαλλόμενης απόφασης).

2. Οι συμπεριφορές που προσάπτονται στις προσφεύγουσες

16 Στην αιτιολογική σκέψη 113 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή περιέγραψε ως εξής τη συμπεριφορά που προσάπτεται στις τράπεζες οι οποίες μνημονεύονται στη σκέψη 5 ανωτέρω:

«Οι Barclays, Deutsche Bank, JPMorgan Chase, Société générale, Crédit agricole, HSBC και RBS μετείχαν σε σειρά διμερών επαφών στον τομέα των EIRD, η οποία συνίστατο κατ' ουσίαν στις ακόλουθες πρακτικές μεταξύ των διαφόρων μερών:

α) Μερικές φορές, ορισμένοι διαπραγματευτές που απασχολούνταν από διάφορα μέρη κοινοποιούσαν και/ή ελάμβαναν προτιμήσεις για καθορισμό αμετάβλητου, χαμηλού ή υψηλού επιτοκίου Euribor για ορισμένες ληκτότητες. Οι προτιμήσεις αυτές εξαρτώνταν από τις θέσεις διαπραγμάτευσης/τα ανοίγματα αυτών.

β) Μερικές φορές, ορισμένοι διαπραγματευτές διαφόρων μερών κοινοποιούσαν και/ή λάμβαναν από το άλλο μέρος λεπτομερείς, μη δημοσιοποιημένες/διαθέσιμες πληροφορίες που αφορούσαν τις θέσεις διαπραγμάτευσης ή τις προθέσεις για μελλοντικές προσφορές επιτοκίου Euribor για ορισμένες ληκτότητες τουλάχιστον μίας από τις αντίστοιχες τράπεζές τους.

γ) Μερικές φορές, ορισμένοι διαπραγματευτές διερεύνησαν επίσης τη δυνατότητα να ευθυγραμμίσουν τις θέσεις διαπραγμάτευσης για το EIRD βάσει αυτών των πληροφοριών, όπως περιγράφεται στο σημείο α) ή β).

δ) Μερικές φορές, ορισμένοι διαπραγματευτές διερεύνησαν επίσης τη δυνατότητα να ευθυγραμμίσουν τουλάχιστον μία από τις μελλοντικές προσφορές επιτοκίου Euribor των τραπεζών τους βάσει αυτών των πληροφοριών, όπως περιγράφεται στο σημείο α) ή β).

ε) Μερικές φορές, τουλάχιστον ένας από τους διαπραγματευτές που συμμετείχαν σε αυτές τις συζητήσεις προσέγγιζε, ή δήλωσε ότι θα προσεγγίσει, τους αντίστοιχους φορείς που υπέβαλλαν τις εκτιμήσεις επιτοκίου Euribor στην τράπεζα, ζητώντας να υποβάλει εκτίμηση στον υπεύθυνο υπολογισμού της EBF η οποία θα κινείτο προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση ή θα διαμορφωνόταν σε ένα συγκεκριμένο επίπεδο.

στ) Μερικές φορές, τουλάχιστον ένας από τους διαπραγματευτές που συμμετείχαν σε αυτές τις συζητήσεις δήλωσε ότι θα ενημέρωνε ή ενημέρωνε σχετικά με την απάντηση του υποβάλλοντος πριν από το χρονικό σημείο κατά το οποίο οι καθημερινές εκτιμήσεις για το επιτόκιο Euribor έπρεπε να υποβληθούν στον υπεύθυνο υπολογισμού ή, στις περιπτώσεις όπου ο εν λόγω διαπραγματευτής είχε ήδη συζητήσει με τον υποβάλλοντα, διαβίβαζε τις πληροφορίες που είχε λάβει από τον υποβάλλοντα σε διαπραγματευτή διαφορετικού μέρους.

ζ) Μερικές φορές, τουλάχιστον ένας διαπραγματευτής ενός μέρους αποκάλυπτε σε διαπραγματευτή άλλου μέρους άλλες λεπτομερείς και ευαίσθητες πληροφορίες σχετικά με τη συναλλακτική στρατηγική ή τη στρατηγική τιμολόγησης της τράπεζάς του όσον αφορά το EIRD.»

17 Στην αιτιολογική σκέψη 114 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή προσέθεσε ότι, «[ε]πιπλέον, μερικές φορές ορισμένοι διαπραγματευτές που απασχολούνται από διαφορετικά μέρη συζητούσαν το αποτέλεσμα του καθορισμού του επιτοκίου Euribor, καθώς και τις συγκεκριμένες εκτιμήσεις των τραπεζών, μετά τον καθορισμό και τη δημοσιοποίηση των ημερήσιων τιμών Euribor».

18 Η Επιτροπή εκτίμησε ότι οι συμπεριφορές αυτές συνιστούσαν ενιαία και διαρκή παράβαση.

19 Προς δικαιολόγηση του χαρακτηρισμού αυτού, η Επιτροπή έκρινε, πρώτον, ότι οι εν λόγω συμπεριφορές είχαν ενιαίο οικονομικό σκοπό (αιτιολογικές σκέψεις 444 έως 450 της προσβαλλόμενης απόφασης), συνιστάμενο στη μείωση των ταμειακών ροών που θα όφειλαν να καταβάλουν οι

συμμετέχοντες δυνάμει των EIRD ή στην αύξηση εκείνων που έπρεπε να λάβουν. Δεύτερον, έκρινε ότι οι διάφορες συμπεριφορές ενέπιπταν σε κοινό σχέδιο συμπεριφοράς, δεδομένου ότι στη σύμπραξη εμπλεκόταν μόνιμη ομάδα προσώπων, ότι τα μέρη είχαν υιοθετήσει πολύ παρόμοια μορφή συμπεριφοράς στο πλαίσιο των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού δραστηριοτήτων τους και ότι οι διάφορες συζητήσεις μεταξύ των μερών κάλυπταν ζητήματα πανομοιότυπα ή αλληλεπικαλυπτόμενα και είχαν, επομένως, πανομοιότυπο ή εν μέρει πανομοιότυπο περιεχόμενο (αιτιολογικές σκέψεις 451 έως 456). Τρίτον, έκρινε ότι οι διαπραγματευτές που μετείχαν στις αντίθετες προς τον ανταγωνισμό επαφές ήταν ειδικευμένοι επαγγελματίες και γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν το γενικό περιεχόμενο και τα ουσιώδη χαρακτηριστικά της σύμπραξης στο σύνολό της (αιτιολογικές σκέψεις 457 έως 483).

20 Η Επιτροπή έκρινε ότι η HSBC είχε μετάσχει στην εν λόγω ενιαία και διαρκή παράβαση, υπογραμμίζοντας παράλληλα ότι οι διμερείς επαφές με την Barclays συνιστούσαν, αφεαυτών, παράβαση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ (αιτιολογική σκέψη 486 της προσβαλλόμενης απόφασης).

21 Όσον αφορά τη διάρκεια της συμμετοχής αυτής, η Επιτροπή έλαβε ως ημερομηνία έναρξης για την HSBC τη 12η Φεβρουαρίου 2007 (αιτιολογική σκέψη 620 της προσβαλλόμενης απόφασης) και ως ημερομηνία λήξης την 27η Μαρτίου 2007 (αιτιολογική σκέψη 625 της προσβαλλόμενης απόφασης).

3. Υπολογισμός του ποσού του προστίμου

α) Βασικό ποσό του προστίμου

22 Όσον αφορά, πρώτον, τον καθορισμό της αξίας των πωλήσεων των τραπεζών που μετείχαν στη σύμπραξη, στον βαθμό που τα EIRD δεν πραγματοποιούν πωλήσεις υπό τη συνήθη έννοια του όρου, η Επιτροπή καθόρισε την αξία των πωλήσεων μέσω μιας αξίας αντικατάστασης. Επιπλέον, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων της υπό κρίση υπόθεσης, η Επιτροπή έκρινε ότι ήταν προτιμότερο να μη συνεκτιμηθεί η υπολογιζόμενη σε ετήσια βάση αξία αντικατάστασης, αλλά να ληφθεί ως βάση η αξία αντικατάστασης που αντιστοιχεί στους μήνες συμμετοχής των τραπεζών στην παράβαση (αιτιολογική σκέψη 640 της προσβαλλόμενης απόφασης). Υπενθύμισε ότι δεν ήταν υποχρεωμένη να εφαρμόσει μαθηματικό τύπο και ότι διαθέτει περιθώριο εκτίμησης κατά τον καθορισμό του ύψους κάθε προστίμου (αιτιολογική σκέψη 647 της προσβαλλόμενης απόφασης).

23 Η Επιτροπή έκρινε σκόπιμο να λάβει ως αξία αντικατάστασης τα έσοδα σε μετρητά από τις ταμειακές ροές που έλαβε κάθε τράπεζα από το χαρτοφυλάκιό της EIRD, οι οποίες συνδέονταν με κάθε ληκτότητα Euribor και/ή EONIA και συνομολογήθηκαν με τους αντισυμβαλλομένους στον EOX (αιτιολογική σκέψη 641 της προσβαλλόμενης απόφασης), εφάρμοσε δε στα έσοδα αυτά ενιαίο συντελεστή μείωσης 98,849 %.

24 Ως εκ τούτου, η Επιτροπή έκρινε ως αξία των πωλήσεων έναντι των προσφευγουσών το ποσό των 192 081 799 ευρώ (αιτιολογική σκέψη 648 της προσβαλλόμενης απόφασης).

25 Όσον αφορά, δεύτερον, τη σοβαρότητα της παράβασης, η Επιτροπή έλαβε υπόψη της συντελεστή σοβαρότητας 15 %, στο μέτρο που η παράβαση αφορούσε τον συντονισμό των τιμών και των συμφωνιών καθορισμού των τιμών. Προσέθεσε συντελεστή σοβαρότητας της τάξεως του 3 %, παραπέμποντας στο γεγονός ότι η σύμπραξη εκτεινόταν στο σύνολο του EOX και αφορούσε τα σχετικά επιτόκια για το σύνολο των EIRD, καθώς και ότι τα εν λόγω επιτόκια, τα οποία αφορούσαν το ευρώ, είχαν θεμελιώδη σημασία για την εναρμόνιση των οικονομικών όρων στην εγχώρια αγορά και για τις τραπεζικές δραστηριότητες εντός των κρατών μελών (αιτιολογικές σκέψεις 720 και 721 της προσβαλλόμενης απόφασης).

26 Όσον αφορά, τρίτον, τη διάρκεια της παράβασης, η Επιτροπή υπογράμμισε ότι έλαβε υπόψη τη διάρκεια της συμμετοχής κάθε μετέχοντος στη σύμπραξη σε «αριθμό στρογγυλοποιημένων μηνών προς τα κάτω και κατ' αναλογία», στοιχείο που οδήγησε στην εφαρμογή ως προς τις προσφεύγουσες συντελεστή προσαύξησης 0,08 % (αιτιολογικές σκέψεις 727 έως 731 της προσβαλλόμενης απόφασης).

27 Τέταρτον, η Επιτροπή προσέθεσε επιπλέον ποσό ίσο προς το 18 % της αξίας των πωλήσεων, το οποίο χαρακτηρίστηκε ως «δικαίωμα εισόδου», στο μέτρο που η παράβαση συνίστατο σε οριζόντιο καθορισμό των τιμών, προκειμένου να αποτρέψει τις επιχειρήσεις από τη συμμετοχή σε τέτοιες πρακτικές, ανεξαρτήτως της διάρκειας της παράβασης (αιτιολογικές σκέψεις 732 έως 734 της προσβαλλόμενης απόφασης).

28 Ως εκ τούτου, η Επιτροπή καθόρισε το βασικό ποσό του προστίμου των προσφευγουσών στα 37 340 000 ευρώ (αιτιολογική σκέψη 735 της προσβαλλόμενης απόφασης).

β) Τελικό ποσό του προστίμου

29 Όσον αφορά τον καθορισμό του τελικού ποσού του προστίμου, η Επιτροπή δέχθηκε ότι η HSBC είχε διαδραματίσει πιο περιθωριακό ή ήσσονος σημασίας ρόλο στην παράβαση, μη δυνάμενο να συγκριθεί με αυτόν των κύριων μελών της σύμπραξης και μείωσε το βασικό ποσό του προστίμου που της είχε επιβληθεί κατά 10 % (αιτιολογικές σκέψεις 747 έως 749 της προσβαλλόμενης απόφασης). Κατά συνέπεια, το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο β', της προσβαλλόμενης απόφασης επιβάλλει στις προσφεύγουσες πρόστιμο του οποίου το ύψος ανέρχεται τελικά στα 33 606 000 ευρώ.

II. Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

30 Με δικόγραφο που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Γενικού Δικαστηρίου στις 17 Φεβρουαρίου 2017, οι προσφεύγουσες άσκησαν την υπό κρίση προσφυγή.

31 Κατόπιν προτάσεως του δεύτερου τμήματος του Γενικού Δικαστηρίου, το Γενικό Δικαστήριο αποφάσισε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 28 του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, να παραπέμψει την υπόθεση ενώπιον πενταμελούς τμήματος.

32 Κατόπιν προτάσεως του εισηγητή δικαστή, το Γενικό Δικαστήριο (δεύτερο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία και, στο πλαίσιο λήψεως μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας σύμφωνα με το άρθρο 89 του Κανονισμού του Διαδικασίας, έθεσε στους διαδίκους γραπτές ερωτήσεις στις 30 Ιανουαρίου 2019. Στις 14 και στις 15 Φεβρουαρίου 2019 αντιστοίχως, οι προσφεύγουσες και η Επιτροπή απάντησαν στις ερωτήσεις του Γενικού Δικαστηρίου.

33 Στις 8 Μαρτίου 2019, το Γενικό Δικαστήριο απηύθυνε στους διαδίκους πρόσθετη ερώτηση, καλώντας τους να απαντήσουν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

34 Στις 18 Μαρτίου 2019, το Γενικό Δικαστήριο αποφάσισε, αφού άκουσε τους διαδίκους, να διεξαγάγει την επ' ακροατηρίου συζήτηση κεκλεισμένων των θυρών, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 109 του Κανονισμού Διαδικασίας.

35 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 19ης Μαρτίου 2019, οι διάδικοι ανέπτυξαν προφορικώς τις απόψεις τους και απάντησαν στις προφορικές ερωτήσεις του Γενικού Δικαστηρίου. Κατά την εν λόγω επ' ακροατηρίου συζήτηση, ζητήθηκε από την Επιτροπή να παράσχει πρόσθετες εξηγήσεις όσον αφορά τον καθορισμό του συντελεστή μείωσης 98,849 % που είχε εφαρμόσει επί των εσόδων σε μετρητά.

36 Στις 2 Απριλίου 2019, η Επιτροπή απάντησε στην ερώτηση του Γενικού Δικαστηρίου.

37 Στις 10 Μαΐου 2019, οι προσφεύγουσες υπέβαλαν τις παρατηρήσεις τους επί της απάντησης της Επιτροπής.

38 Στις 28 Μαΐου 2019, η Επιτροπή υπέβαλε τις παρατηρήσεις της.

39 Με απόφαση της 4ης Ιουνίου 2019, το Γενικό Δικαστήριο (δεύτερο πενταμελές τμήμα) περάτωσε την προφορική διαδικασία.

40 Οι προσφεύγουσες ζητούν από το Γενικό Δικαστήριο:

– να ακυρώσει το άρθρο 1 της προσβαλλόμενης απόφασης·

– επικουρικώς, να ακυρώσει το άρθρο 1, στοιχείο β′, της προσβαλλόμενης απόφασης·

– έτι επικουρικότερον, να ακυρώσει εν μέρει το άρθρο 1, στοιχείο β′, της προσβαλλόμενης απόφασης, κατά το μέτρο που εκεί διαπιστώνεται ότι οι προσφεύγουσες μετείχαν σε ενιαία και διαρκή παράβαση·

– να ακυρώσει το άρθρο 2, στοιχείο β′, της προσβαλλόμενης απόφασης·

– επικουρικώς, να μειώσει ουσιωδώς το πρόστιμο που τους επιβλήθηκε κατ' εφαρμογήν του άρθρου 2, στοιχείο β′, της προσβαλλόμενης απόφασης σε ποσό που το Γενικό Δικαστήριο θα κρίνει πρόσφορο, και

– να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα ή, επικουρικώς, σε εύλογο μέρος των εξόδων στα οποία υποβλήθηκαν οι προσφεύγουσες.

41 Η Επιτροπή ζητεί από το Γενικό Δικαστήριο:

– να απορρίψει την προσφυγή·

– να καταδικάσει τις προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα.

III. Σκεπτικό

42 Στο πλαίσιο της προσφυγής τους, οι προσφεύγουσες προβάλλουν τόσο αίτημα ακύρωσης του άρθρου 1 και του άρθρου 2, στοιχείο β′, της προσβαλλόμενης απόφασης όσο και αίτημα μεταρρύθμισης της απόφασης όσον αφορά το ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε με το εν λόγω άρθρο 2, στοιχείο β′. Ως εκ τούτου, θα γίνει διάκριση μεταξύ, αφενός, της εξέτασης των αιτημάτων ακύρωσης του άρθρου 1 της προσβαλλόμενης απόφασης και, επικουρικώς, του άρθρου 1, στοιχείο β′, της εν λόγω απόφασης και, αφετέρου, της εξέτασης του αιτήματος ακύρωσης του άρθρου 2, στοιχείο β′, της ίδιας απόφασης, με το οποίο η Επιτροπή επέβαλε στις προσφεύγουσες πρόστιμο ύψους 33 606 000 ευρώ, καθώς και του αιτήματος μεταρρύθμισης της απόφασης όσον αφορά το ποσό του προστίμου αυτού.

43 Στο μέτρο που οι προσφεύγουσες ζητούν συγχρόνως την ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης και την τροποποίηση του ποσού του επιβληθέντος προστίμου, επισημαίνεται, προκαταρκτικώς, ότι το σύστημα δικαστικού ελέγχου των αποφάσεων της Επιτροπής που αφορούν τις διαδικασίες εφαρμογής των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ συνίσταται στον κατ' άρθρο 263 ΣΛΕΕ έλεγχο νομιμότητας των πράξεων των θεσμικών οργάνων, ο οποίος είναι δυνατόν να συμπληρωθεί, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 261 ΣΛΕΕ και κατόπιν αιτήματος των προσφευγόντων, από την εκ μέρους του Γενικού

Δικαστηρίου άσκηση πλήρους δικαιοδοσίας όσον αφορά τις κυρώσεις που επιβάλλονται στον τομέα αυτόν από την Επιτροπή (βλ. απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2018, Infineon Technologies κατά Επιτροπής, C-99/17 P, EU:C:2018:773, σκέψη 47 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

44 Όσον αφορά, πρώτον, την έκταση του ελέγχου νομιμότητας τον οποίο προβλέπει το άρθρο 263 ΣΛΕΕ, ο έλεγχος αυτός καλύπτει όλα τα στοιχεία των αποφάσεων της Επιτροπής οι οποίες αφορούν τις διαδικασίες εφαρμογής των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ, τον ενδελεχή έλεγχο των οποίων διασφαλίζει το Γενικό Δικαστήριο, τόσο από νομικής απόψεως όσο και από απόψεως πραγματικών περιστατικών, υπό το πρίσμα των λόγων που προβάλλει ο προσφεύγων και λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των στοιχείων που αυτός υποβάλλει στην κρίση του (βλ. απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2018, Infineon Technologies κατά Επιτροπής, C-99/17 P, EU:C:2018:773, σκέψη 48 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

45 Εντούτοις, πρέπει να υπομνησθεί ότι τα δικαστήρια της Ένωσης δεν μπορούν, στο πλαίσιο του κατά το άρθρο 263 ΣΛΕΕ ελέγχου νομιμότητας, να αντικαταστήσουν με τη δική τους αιτιολογία την αιτιολογία του οργάνου που εξέδωσε την επίμαχη πράξη (πρβλ. απόφαση της 24ης Ιανουαρίου 2013, Frucona Košice κατά Επιτροπής, C-73/11 P, EU:C:2013:32, σκέψη 89 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

46 Όσον αφορά, δεύτερον, την πλήρη δικαιοδοσία που αναγνωρίζεται στον δικαστή της Ένωσης με το άρθρο 31 του κανονισμού 1/2003, κατά το άρθρο 261 ΣΛΕΕ, η πλήρης αυτή δικαιοδοσία παρέχει στον δικαστή την εξουσία, πέραν του απλού ελέγχου νομιμότητας της κυρώσεως, να υποκαθιστά την Επιτροπή προβαίνοντας στη δική του εκτίμηση και, κατά συνέπεια, να εξαλείφει, να μειώνει ή να αυξάνει το πρόστιμο ή τη χρηματική ποινή που επιβλήθηκε (βλ. απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2018, Infineon Technologies κατά Επιτροπής, C-99/17 P, EU:C:2018:773, σκέψη 193 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

47 Αντιθέτως, η έκταση της εν λόγω πλήρους δικαιοδοσίας περιορίζεται αυστηρώς, αντιθέτως προς τον έλεγχο νομιμότητας που προβλέπει το άρθρο 263 ΣΛΕΕ, στον καθορισμό του ποσού του προστίμου (βλ. απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2016, Galp Energía España κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-603/13 P, EU:C:2016:38, σκέψη 76 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

Α. Επί των αιτημάτων ακύρωσης του άρθρου 1 της προσβαλλόμενης απόφασης και, επικουρικώς, του άρθρου 1, στοιχείο β′, της εν λόγω απόφασης

48 Προς στήριξη των αιτημάτων ακύρωσης του άρθρου 1 της προσβαλλόμενης απόφασης και, επικουρικώς, του άρθρου 1, στοιχείο β′, της εν λόγω απόφασης, οι προσφεύγουσες προβάλλουν πέντε λόγους.

49 Ο πρώτος λόγος αφορά τον εκ μέρους της Επιτροπής χαρακτηρισμό της παράβασης ως παράβασης ως εκ του αντικειμένου.

50 Με τον δεύτερο, τον τρίτο και τον τέταρτο λόγο, οι προσφεύγουσες αμφισβητούν τον χαρακτηρισμό της παράβασης ως ενιαίας και διαρκούς τον οποίο προέκρινε η Επιτροπή. Ο δεύτερος λόγος αφορά το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι οι συμφωνίες σύμπραξης που είχαν συνάψει η HSBC και οι λοιποί μετέχοντες αποτελούσαν μέρος συνολικού σχεδίου που επιδίωκε ενιαίο σκοπό. Ο τρίτος και ο τέταρτος λόγος αφορούν, αντιστοίχως, την πρόθεση της HSBC να συμβάλει στην επίτευξη του σκοπού αυτού και την εκ μέρους της γνώση της συμπεριφοράς των λοιπών μετεχόντων στην παράβαση.

51 Ο πέμπτος λόγος αφορά την έκδοση της προσβαλλόμενης απόφασης μετά την έκδοση απόφασης διακανονισμού της διαφοράς, με την οποία η Επιτροπή είχε ήδη λάβει θέση επί της συμμετοχής της HSBC στην επίμαχη παράβαση. Εξ αυτού οι προσφεύγουσες συνάγουν ότι η Επιτροπή παραβίασε τις αρχές του τεκμηρίου αθωότητας και της χρηστής διοίκησης και ότι προσέβαλε τα δικαιώματα άμυνας.

1. Επί του πρώτου λόγου ακυρώσεως, που αφορά τον χαρακτηρισμό της παράβασης ως παράβασης ως εκ του αντικειμένου κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ

52 Καθόσον αμφισβητείται ο εκ μέρους της Επιτροπής χαρακτηρισμός της παράβασης ως παράβασης ως εκ του αντικειμένου, υπενθυμίζεται ότι, για να εμπίπτει συμφωνία, απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων ή εναρμονισμένη πρακτική στην απαγόρευση την οποία προβλέπει το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, πρέπει να έχει «ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα» την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς.

53 Συναφώς, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι ορισμένα είδη συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων είναι αρκούντως επιβλαβή για τον ανταγωνισμό ώστε να μην απαιτείται εξέταση των αποτελεσμάτων τους (αποφάσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, σκέψη 49, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 113, πρβλ., επίσης, απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Allianz Hungária Biztosító κ.λπ., C-32/11, EU:C:2013:160, σκέψη 34).

54 Η διάκριση μεταξύ παραβάσεων ως εκ του αντικειμένου και παραβάσεων εκ του αποτελέσματος αφορά το γεγονός ότι ορισμένες μορφές σύμπραξης μεταξύ επιχειρήσεων μπορούν να λογίζονται, ως εκ της φύσεώς τους, ως παραβλάπτουσες την ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού (αποφάσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, σκέψη 50, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 114· πρβλ., επίσης, απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Allianz Hungária Biztosító κ.λπ., C-32/11, EU:C:2013:160, σκέψη 35).

55 Συνεπώς, δεν αμφισβητείται ότι ορισμένες μορφές συμπαιγνίας, όπως αυτές που οδηγούν στον οριζόντιο καθορισμό των τιμών εκ μέρους συμπράξεων, μπορούν να θεωρηθούν σε τέτοιο βαθμό ικανές να έχουν αρνητικά αποτελέσματα, ιδίως επί των τιμών, της ποσότητας ή της ποιότητας των προϊόντων και των υπηρεσιών, ώστε, για τους σκοπούς εφαρμογής του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, να παρέλκει η απόδειξη συγκεκριμένων αποτελεσμάτων τους στην αγορά. Πράγματι, από την πείρα προκύπτει ότι τέτοιες πρακτικές επιφέρουν μειώσεις της παραγωγής και αυξήσεις τιμών, με τελικό αποτέλεσμα την κακή κατανομή των πόρων σε βάρος, ειδικότερα, των καταναλωτών (αποφάσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, σκέψη 51, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 115).

56 Αν, όμως, από την ανάλυση μιας μορφής συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων δεν προκύψει ότι αυτός είναι αρκούντως επιζήμιος για τον ανταγωνισμό, πρέπει να εξεταστούν τα αποτελέσματα του εν λόγω συντονισμού, προκειμένου δε αυτός να απαγορευθεί πρέπει να συντρέχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι πράγματι ο ανταγωνισμός είτε παρεμποδίστηκε είτε περιορίστηκε είτε νοθεύτηκε αισθητά (αποφάσεις της 14ης Μαρτίου 2013, Allianz Hungária Biztosító κ.λπ., C-32/11, EU:C:2013:160, σκέψη 34, της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, σκέψη 52, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 116).

57 Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, προκειμένου να κριθεί αν συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων ή απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων είναι τόσο επιζήμια ώστε να θεωρείται ως «εκ του αντικειμένου» περιορισμός του ανταγωνισμού κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, επιβάλλεται η συνεκτίμηση των όρων της συμφωνίας, των σκοπών της, καθώς και του οικονομικού και νομικού πλαισίου στο οποίο αυτή εντάσσεται. Κατά την εκτίμηση του ανωτέρω πλαισίου πρέπει, επίσης, να λαμβάνεται υπόψη η φύση των επηρεαζόμενων προϊόντων ή υπηρεσιών καθώς και οι πραγματικές συνθήκες της λειτουργίας και της διαρθρώσεως της οικείας αγοράς ή των οικείων αγορών (αποφάσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, σκέψη 53, και της

19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 117· πρβλ., επίσης, απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Allianz Hungária Biztosító κ.λπ., C-32/11, EU:C:2013:160, σκέψη 36).

58 Επιπλέον, μολονότι η πρόθεση των μερών δεν συνιστά στοιχείο αναγκαίο για τη διαπίστωση του περιοριστικού χαρακτήρα μιας συμφωνίας μεταξύ επιχειρήσεων, ουδόλως απαγορεύεται στις αρμόδιες για τον ανταγωνισμό αρχές ή στα εθνικά δικαιοδοτικά όργανα και τα δικαιοδοτικά όργανα της Ένωσης να τη λαμβάνουν υπόψη (αποφάσεις της 14ης Μαρτίου 2013, Allianz Hungária Biztosító κ.λπ., C-32/11, EU:C:2013:160, σκέψη 37, της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, CB κατά Επιτροπής, C-67/13 P, EU:C:2014:2204, σκέψη 54, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 118).

59 Όσον αφορά ειδικότερα την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ ανταγωνιστών, υπενθυμίζεται ότι τα κριτήρια συντονισμού και συνεργασίας, τα οποία αποτελούν συστατικά στοιχεία μιας εναρμονισμένης πρακτικής, πρέπει να νοούνται υπό το πρίσμα της αντιλήψεως που διέπει τις σχετικές προς τον ανταγωνισμό διατάξεις της Συνθήκης, κατά την οποία κάθε επιχειρηματίας πρέπει να καθορίζει αυτόνομα την πολιτική που προτίθεται να ακολουθήσει στην κοινή αγορά (αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 32, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 119).

60 Μολονότι η ως άνω υποχρέωση αυτόνομης δράσεως δεν αποκλείει το δικαίωμα των επιχειρηματιών να προσαρμόζονται ευφυώς στη διαπιστούμενη ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους, εντούτοις απαγορεύει αυστηρώς κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ των επιχειρηματιών αυτών δυνάμενη είτε να επηρεάσει τη συμπεριφορά υπαρκτού ή δυνητικού ανταγωνιστή στην αγορά είτε να αποκαλύψει σε έναν ανταγωνιστή τη συμπεριφορά που ο επιχειρηματίας έχει αποφασίσει ή σκέπτεται να ακολουθήσει στην αγορά, όταν οι επαφές αυτές έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα τη δημιουργία συνθηκών ανταγωνισμού που δεν συμβαδίζουν με τις συνήθεις συνθήκες της εν λόγω αγοράς, λαμβανομένων υπόψη της φύσεως των προϊόντων ή των παρεχομένων υπηρεσιών, του μεγέθους και του αριθμού των επιχειρήσεων και του μεγέθους της εν λόγω αγοράς (αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 33, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 120).

61 Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ ανταγωνιστών ενδέχεται να αντίκειται στους κανόνες περί ανταγωνισμού όταν μετριάζει ή εξαλείφει τον βαθμό αβεβαιότητας ως προς τη λειτουργία της επίμαχης αγοράς, με αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων (αποφάσεις της 2ας Οκτωβρίου 2003, Thyssen Stahl κατά Επιτροπής, C-194/99 P, EU:C:2003:527, σκέψη 89, της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 35, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 121).

62 Ειδικότερα, πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει αντικείμενο αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού τυχόν ανταλλαγή πληροφοριών δυνάμενη να εξαλείψει την αβεβαιότητα των ενδιαφερομένων ως προς την ημερομηνία, το εύρος και τις λεπτομέρειες της προσαρμογής των εμπλεκομένων επιχειρήσεων στην αγορά (απόφαση της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 122· πρβλ., επίσης, απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 41).

63 Εξάλλου, μια εναρμονισμένη πρακτική μπορεί να έχει αντικείμενο αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού μολονότι δεν συνδέεται ευθέως με τις τιμές καταναλωτή. Συγκεκριμένα, το γράμμα του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ αποκλείει την ερμηνεία ότι απαγορεύονται μόνον οι εναρμονισμένες πρακτικές που επηρεάζουν άμεσα τις τιμές που καταβάλλουν οι τελικοί καταναλωτές

(απόφαση της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 123· πρβλ., επίσης, απόφαση της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 36).

64 Αντιθέτως, όπως προκύπτει από το άρθρο 101, παράγραφος 1, στοιχείο α′, ΣΛΕΕ, εναρμονισμένη πρακτική δύναται να έχει αντίθετο προς τους κανόνες ανταγωνισμού αντικείμενο αν αυτή συνίσταται «στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής» (αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 37, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 124).

65 Εν πάση περιπτώσει, το άρθρο 101 ΣΛΕΕ σκοπεί, όπως και οι λοιποί κανόνες ανταγωνισμού της Συνθήκης, στην προστασία όχι μόνον των άμεσων συμφερόντων των ανταγωνιστών ή των καταναλωτών, αλλά και της δομής της αγοράς και, με τον τρόπο αυτό, του ίδιου του ανταγωνισμού. Επομένως, η διαπίστωση ότι μια εναρμονισμένη πρακτική έχει αντικείμενο αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού δεν μπορεί να εξαρτάται από τη διαπίστωση της υπάρξεως άμεσης σχέσεως μεταξύ αυτής και των τιμών καταναλωτή (αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψεις 38 και 39, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 125).

66 Τέλος, πρέπει να υπομνησθεί ότι, όπως προκύπτει από το γράμμα του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, η έννοια της εναρμονισμένης πρακτικής συνεπάγεται, εκτός από τη συνεννόηση μεταξύ των εμπλεκομένων επιχειρήσεων, συμπεριφορά στην αγορά κατόπιν της συνεννοήσεως αυτής και αιτιώδη συνάφεια μεταξύ των δύο αυτών στοιχείων (αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 51, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe και Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 126).

67 Συναφώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι τεκμαίρεται, πλην αποδείξεως περί του αντιθέτου η οποία βαρύνει τους ενδιαφερόμενους επιχειρηματίες, ότι οι μετέχουσες στη συνεννόηση επιχειρήσεις που εξακολουθούν να δρουν στην αγορά λαμβάνουν υπόψη τις πληροφορίες που έχουν ανταλλάξει με τους ανταγωνιστές τους για να καθορίσουν τη συμπεριφορά τους στην αγορά αυτή. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι μια τέτοια εναρμονισμένη πρακτική εμπίπτει στο άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, ακόμη και όταν δεν υφίστανται αποτελέσματα αντίθετα προς τον ανταγωνισμό στην εν λόγω αγορά (αποφάσεις της 4ης Ιουνίου 2009, T-Mobile Netherlands κ.λπ., C-8/08, EU:C:2009:343, σκέψη 51, και της 19ης Μαρτίου 2015, Dole Food και Dole Fresh Fruit Europe κατά Επιτροπής, C-286/13 P, EU:C:2015:184, σκέψη 127).

68 Υπό το πρίσμα αυτών ακριβώς των εκτιμήσεων πρέπει να εξεταστεί ο πρώτος λόγος ακυρώσεως, με τον οποίο οι προσφεύγουσες αμφισβητούν τον εκ μέρους της Επιτροπής χαρακτηρισμό της παράβασης ως παράβασης ως εκ του αντικειμένου ως προς κάθε κατηγορία προσαπτόμενης συμπεριφοράς. Οι προσφεύγουσες διαρθρώνουν την επιχειρηματολογία τους σε δύο σκέλη, ανάλογα με το αν αυτή αφορά, αφενός, τις συμπεριφορές που συνδέονται με τη χειραγώγηση των προσφορών επιτοκίου Euribor της 19ης Μαρτίου 2007, και, αφετέρου, συμπεριφορές μη συνδεόμενες με τη χειραγώγηση αυτή, ήτοι τις ανταλλαγές πληροφοριών μεταξύ των διαπραγματευτών της HSBC και των διαπραγματευτών άλλων τραπεζών σχετικά με τις θέσεις διαπραγμάτευσης αυτών ή με τις μέσες τιμές τους.

69 Στο άρθρο 1 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή δέχθηκε ότι υπήρξε παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ λόγω παράβασης συνιστάμενης «σε συμφωνίες και/ή σε εναρμονισμένες πρακτικές με αντικείμενο τη στρέβλωση της κανονικής πορείας των συνιστωσών τιμολόγησης στον κλάδο των [EIRD]».

70 Οι συμφωνίες και/ή εναρμονισμένες πρακτικές που προσάπτονται στις τράπεζες, μεταξύ των οποίων καταλέγεται η HSBC, περιγράφονται στις αιτιολογικές σκέψεις 113, 358 και 392 της προσβαλλόμενης απόφασης. Όπως ορθώς υπογραμμίζουν οι προσφεύγουσες, οι εν λόγω συμφωνίες και/ή εναρμονισμένες πρακτικές μπορούν να καταταγούν σε τρεις ομάδες, ανάλογα με το αν αφορούν, πρώτον, τη χειραγώγηση των προσφορών επιτοκίου Euribor [αιτιολογικές σκέψεις 113 και 358 και αιτιολογική σκέψη 392, υπό α′: ανταλλαγές απόψεων σχετικά με τις προτιμήσεις τους όσον αφορά το ύψος του επιτοκίου του Euribor· αιτιολογικές σκέψεις 113 και 358 και αιτιολογική σκέψη 392, υπό δ′: ανταλλαγές απόψεων σχετικά με τη δυνατότητα ευθυγράμμισης των προσφορών επιτοκίου Euribor· αιτιολογικές σκέψεις 113 και 358 και αιτιολογική σκέψη 392, υπό ε′: επαφή από τον εμπλεκόμενο διαπραγματευτή του υπεύθυνου για τις προσφορές επιτοκίου Euribor στο εσωτερικό της τράπεζάς του· αιτιολογικές σκέψεις 113 και 358 και αιτιολογική σκέψη 392, υπό στ′: συμφωνίες για να ληφθούν υπόψη απόπειρες επηρεασμού των προσφορών επιτοκίου Euribor], δεύτερον, τις ανταλλαγές απόψεων σχετικά με θέσεις διαπραγμάτευσης όσον αφορά τα EIRD [αιτιολογικές σκέψεις 113 και 358 και αιτιολογική σκέψη 392, υπό β′: ανταλλαγές απόψεων σχετικά με τις αντίστοιχες θέσεις διαπραγμάτευσης/τα ανοίγματα αυτών· αιτιολογικές σκέψεις 113 και 358 και αιτιολογική σκέψη 392, υπό γ′: ανταλλαγές απόψεων σχετικά με τη δυνατότητα ευθυγράμμισης των θέσεών τους διαπραγμάτευσης] και, τρίτον, ανταλλαγές απόψεων σχετικά με λεπτομερείς, μη διαθέσιμες στο ευρύ κοινό πληροφορίες για τις προθέσεις τους και τη στρατηγική τους στον τομέα τιμολόγησης των EIRD [αιτιολογικές σκέψεις 113 και 358 και αιτιολογική σκέψη 392, υπό ζ′].

71 Το Γενικό Δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει να εξεταστούν προκαταρκτικώς δύο παρατηρήσεις της Επιτροπής και των προσφευγουσών.

72 Πρώτον, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι οι προσφεύγουσες κακώς αμφισβητούν επί ατομικής βάσεως τις διάφορες συμπεριφορές που προσάπτονται στην HSBC και τονίζει την αλληλεξάρτησή τους. Υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι είναι επίπλαστη η διάκριση ανάλογα με το αν οι συμπεριφορές αφορούν τη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007, τις ανταλλαγές απόψεων σχετικά με τις θέσεις διαπραγμάτευσης και τις ανταλλαγές απόψεων σχετικά με λεπτομερείς, μη διαθέσιμες στο ευρύ κοινό πληροφορίες για τις προθέσεις τους και τη στρατηγική τους στον τομέα τιμολόγησης των EIRD, εν προκειμένω τις μέσες τιμές των EIRD.

73 Ωστόσο, η επίκριση αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Πράγματι, η διάκριση που πραγματοποιούν οι προσφεύγουσες επαναλαμβάνει απλώς τη διάκριση στην οποία προέβη η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση και η οποία υπομνήσθηκε στη σκέψη 70 ανωτέρω. Επιπλέον, όπως προκύπτει, μεταξύ άλλων, από τις αιτιολογικές σκέψεις 365, 387, 393 και 442 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή έκρινε ότι οι συμπεριφορές αυτές είχαν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού όχι μόνο συλλογικώς, αλλά και επί ατομικής βάσεως.

74 Δεύτερον, οι προσφεύγουσες επισημαίνουν ότι, σε ορισμένες αιτιολογικές σκέψεις της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή δεν δικαιολογεί την ύπαρξη αντικειμένου που περιορίζει τον ανταγωνισμό μόνο με το επιχείρημα ότι οι επίμαχες πρακτικές στρέβλωσαν την κανονική πορεία των συνιστωσών τιμολόγησης στον κλάδο των EIRD, αλλά και με παραπομπή σε στρέβλωση των λοιπών όρων συναλλαγής των EIRD, κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, στοιχείο α′, ΣΛΕΕ. Υποστηρίζουν δε ότι, στο μέτρο που ο χαρακτηρισμός αυτός δεν περιλαμβάνεται στο άρθρο 1 της προσβαλλόμενης απόφασης, δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη προκειμένου να δικαιολογηθεί ο χαρακτηρισμός «περιορισμός ως εκ του αντικειμένου» που χρησιμοποίησε η Επιτροπή.

75 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η διατύπωση του διατακτικού της προσβαλλόμενης απόφασης δεν αποκλείει τη δυνατότητα της Επιτροπής να στηριχθεί στο συμπέρασμα ότι υπήρξε στρέβλωση άλλων όρων συναλλαγής, δεδομένου ότι το συμπέρασμα αυτό εκτίθεται σαφώς στις αιτιολογικές της σκέψεις.

76 Υπενθυμίζεται ότι το διατακτικό μιας πράξεως συνδέεται άρρηκτα με την αιτιολογία της, οπότε πρέπει να ερμηνεύεται, εάν παρίσταται ανάγκη, λαμβανομένου υπόψη του αιτιολογικού που οδήγησε στην έκδοση της πράξεως (βλ. διάταξη της 30ής Απριλίου 2007, EnBW Energie Baden-Württemberg κατά

Επιτροπής, T-387/04, EU:T:2007:117, σκέψη 127 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Καίτοι είναι αληθές ότι μόνον το διατακτικό μιας αποφάσεως μπορεί να παραγάγει έννομες συνέπειες, εντούτοις, οι εκτιμήσεις που διατυπώνονται στις αιτιολογικές σκέψεις μιας αποφάσεως μπορούν να υπαχθούν στον έλεγχο νομιμότητας που ασκεί ο δικαστής της Ένωσης καθόσον, ως αιτιολογικές σκέψεις βλαπτικής πράξεως, συνιστούν το αναγκαίο έρεισμα για το διατακτικό της εν λόγω πράξεως ή καθόσον οι αιτιολογίες αυτές μπορούν να μεταβάλουν την ουσία όσων αποφασίσθηκαν με το διατακτικό της επίμαχης πράξεως (βλ. απόφαση της 1ης Ιουλίου 2009, KG Holding κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-81/07 έως T-83/07, EU:T:2009:237, σκέψη 46 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

77 Ως εκ τούτου, στο μέτρο που η Επιτροπή τόνισε, προς στήριξη της διαπίστωσής της περί υπάρξεως περιορισμών του ανταγωνισμού, όχι μόνον τον συντονισμό και/ή τον καθορισμό των τιμών, αλλά και τη στρέβλωση άλλων όρων συναλλαγής στον τομέα των EIRD, ιδίως με τις αιτιολογικές σκέψεις 384, 388, 393, 415, 423 και 488 της προσβαλλόμενης απόφασης, τίποτε δεν εμποδίζει, κατ' αρχήν, να ληφθεί υπόψη η συλλογιστική αυτή στο πλαίσιο εκτίμησης της νομιμότητας του άρθρου 1 της προσβαλλόμενης απόφασης, μολονότι δεν παραπέμπει ρητώς στους εν λόγω όρους συναλλαγής.

α) Επί του πρώτου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, με το οποίο αμφισβητείται ο χαρακτηρισμός «περιορισμός του ανταγωνισμού ως εκ του αντικειμένου» ο οποίος αποδόθηκε στη χειραγώγηση του Euribor της 19ης Μαρτίου 2007

78 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, προκαταρκτικώς, ότι οι τράπεζες ανταγωνίζονται στην αγορά των EIRD μόνον κατά τη σύναψη των συμβάσεων αυτών και μόνον ως προς το σταθερό επιτόκιο που αποτελεί την τιμή των εν λόγω συμβάσεων. Φρονούν ότι η άποψη της Επιτροπής κατά την οποία ο σκοπός των συμβαλλομένων μερών μιας σύμβασης EIRD είναι να μεγιστοποιήσουν τις ταμειακές ροές τους παραβλέπει τις δραστηριότητες ειδικής διαπραγμάτευσης και κάλυψης κινδύνου. Θεωρούν δε ότι η υπό κρίση υπόθεση διαφέρει από την υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2017, Icap κ.λπ. κατά Επιτροπής (T-180/15, EU:T:2017:795), και στο πλαίσιο της οποίας δεν συζητήθηκε η σημασία των δραστηριοτήτων ειδικής διαπραγμάτευσης, ενώ από την εν λόγω απόφαση προκύπτει ότι, για τις τράπεζες που ενεργούν υπ' αυτήν την ιδιότητα, το σταθερό επιτόκιο καθορίζεται διαφορετικά, ο δε ανταγωνισμός αναπτύσσεται μόνο βάσει του εν λόγω σταθερού επιτοκίου.

79 Όσον αφορά τη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007, οι προσφεύγουσες αναγνωρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι αυτή είχε ως σκοπό τη μείωση του Euribor-3M στις 19 Μαρτίου 2007 και ότι, στο πλαίσιο αυτό, ένας διαπραγματευτής της Barclays προσέγγισε έναν διαπραγματευτή της HSBC προκειμένου ο τελευταίος να ζητήσει από το πρόσωπο που ήταν επιφορτισμένο με τις προσφορές επιτοκίων να υποβάλει χαμηλή προσφορά στις 19 Μαρτίου 2007, κάτι που όντως συνέβη. Εντούτοις, αφενός, αρνούνται ότι η χειραγώγηση αυτή είχε ως σκοπό να στρεβλώσει τις συνιστώσες τιμολόγησης και/ή τους όρους συναλλαγών των EIRD και, αφετέρου, υποστηρίζουν ότι ο σκοπός της χειραγώγησης των ταμειακών ροών δεν έχει χαρακτήρα αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού.

80 Πρώτον, οι προσφεύγουσες αρνούνται ότι η χειραγώγηση αυτή είχε ως αντικείμενο τον συντονισμό και/ή τον καθορισμό των συνιστωσών τιμολόγησης των EIRD, όπως υπογράμμισε η Επιτροπή με την αιτιολογική σκέψη 411 της προσβαλλόμενης απόφασης, καθόσον αφορά το κυμαινόμενο επιτόκιο των EIRD ενώ η τιμή των τελευταίων συνίσταται στο σταθερό επιτόκιο. Το Euribor-3M επίσης δεν αποτελεί κρίσιμο παράγοντα για τον καθορισμό της τιμής των EIRD ή συνιστώσα της τιμής αυτής. Συναφώς, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η άποψη της Επιτροπής ότι το κυμαινόμενο επιτόκιο αποτελεί στοιχείο καθορισμού του σταθερού επιτοκίου κατά τη σύναψη νέων EIRD στηρίζεται κατ' ανάγκην στη σύναψη νέων συμβάσεων μετά τη χειραγώγηση. Στηριζόμενες σε οικονομική πραγματογνωμοσύνη που διενεργήθηκε κατόπιν αιτήσεώς τους, υποστηρίζουν ότι θα ήταν δυσμενές για τους ενδιαφερόμενους διαπραγματευτές να προσαρμόσουν τις θέσεις τους διαπραγμάτευσης σε

συνάρτηση με την προβλεπόμενη χειραγώγηση. Οι προσφεύγουσες συνάγουν εκ των ανωτέρω ότι η αιτιολογική σκέψη 411 της προσβαλλόμενης απόφασης ενέχει πλάνη περί το δίκαιο και πρόδηλη πλάνη εκτίμησης, είναι δε ανεπαρκώς αιτιολογημένη.

81 Δεύτερον, οι προσφεύγουσες υπογραμμίζουν ότι η προσβαλλόμενη απόφαση φαίνεται να συνεπάγεται ότι η χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007 συνιστά –πλην του καθορισμού των τιμών– ανταλλαγή πληροφοριών όσον αφορά τις προθέσεις των διαπραγματευτών, με αποτέλεσμα τη μείωση της αβεβαιότητας που είναι εγγενής στην αγορά των EIRD. Διατείνονται ότι η Επιτροπή δεν προσκόμισε στοιχεία που να αποδεικνύουν τη συμπεριφορά αυτή εκ μέρους των διαπραγματευτών της HSBC. Δεν αποδεικνύεται ότι οι εν λόγω διαπραγματευτές επωφελήθηκαν από μια ασύμμετρη πληροφόρηση που εικάζεται ότι τους παρέσχε τη δυνατότητα να προτείνουν καλύτερους όρους από τους ανταγωνιστές τους. Οι προσφεύγουσες αρνούνται ότι υποχρεούνταν να αποδείξουν ότι η συνεννόηση δεν επηρέασε καθόλου τη συμπεριφορά της HSBC και υπενθυμίζουν ότι στην Επιτροπή εναπόκειται να αποδείξει την ύπαρξη αντικειμένου αντίθετου προς τους κανόνες του ανταγωνισμού.

82 Τρίτον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η μνεία, στην αιτιολογική σκέψη 388 της προσβαλλόμενης απόφασης, ότι η χειραγώγηση συνιστά καθορισμό των όρων συναλλαγής υπό την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, στοιχείο α′, ΣΛΕΕ δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη καθόσον δεν περιλαμβάνεται στο διατακτικό της προσβαλλόμενης απόφασης. Προσθέτουν δε ότι αυτή η πτυχή της συλλογιστικής της Επιτροπής είναι, εν πάση περιπτώσει, ανεπαρκώς αιτιολογημένη, δεδομένου ότι δεν παρέχεται σχετικώς καμία εξήγηση. Η εν λόγω μνεία είναι επίσης εσφαλμένη, καθόσον εν προκειμένω δεν αμφισβητούνται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των συμβαλλομένων που απορρέουν από σύμβαση.

83 Τέταρτον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι ο σκοπός χειραγώγησης των ταμειακών ροών δεν έχει χαρακτήρα αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού, δεδομένου ότι δεν επιτεύχθηκε μέσω συμφωνίας περιοριστικής του ανταγωνισμού μεταξύ διαπραγματευτών. Υπενθυμίζουν ότι ο ανταγωνισμός στην αγορά των EIRD πραγματοποιείται κατά τον χρόνο της συνάψεώς τους και όχι στο επίπεδο των ταμειακών εισροών που καταβάλλονται ή εισπράττονται δυνάμει των EIRD. Κατ’ ουσίαν, αρνούνται ότι οι ταμειακές ροές μπορούν να έχουν έμμεσο αποτέλεσμα επί της τιμής των EIRD.

84 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του υπό κρίση σκέλους του λόγου ακυρώσεως.

85 Το υπό κρίση σκέλος του λόγου ακυρώσεως αφορά τον χαρακτηρισμό «αντικείμενο που περιορίζει τον ανταγωνισμό» ο οποίος αποδόθηκε στη χειραγώγηση του Euribor της 19ης Μαρτίου 2007. Η έμπρακτη συμμετοχή της HSBC στη χειραγώγηση αυτή περιγράφεται, μεταξύ άλλων, στις αιτιολογικές σκέψεις 271, 275, 289, 322, 328 και 329 της προσβαλλόμενης απόφασης.

86 Από τις εν λόγω αιτιολογικές σκέψεις προκύπτει, κατ’ ουσίαν, ότι η συμπεριφορά αυτή συνίστατο στην υποβολή χαμηλών προσφορών, στις 19 Μαρτίου 2007, για το Euribor-3M, με σκοπό τη μείωση του επιτοκίου αυτού κατά την ως άνω ημερομηνία, προκειμένου να επιτευχθεί κέρδος όσον αφορά κατηγορία παραγώγων προϊόντων τα οποία έληγαν κατά την ημερομηνία αυτή λόγω της διαφοράς επιτοκίου (spread) με παράγωγα προϊόντα αναπροσαρμοζόμενα βάσει του δείκτη EONIA.

87 Ειδικότερα, η χειραγώγηση αυτή στηριζόταν κυρίως στη χειραγώγηση συγκεκριμένου είδους EIRD, των συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης επιτοκίων (futures) που αναπροσαρμόζονται βάσει του Euribor-3M. Στην ουσία, με αυτό το είδος συμβάσεως, ένα συμβαλλόμενο μέρος, το οποίο χαρακτηρίζεται ως αγοραστής, λαμβάνει το σταθερό επιτόκιο που καθορίζεται κατά τη σύναψη της συμβάσεως, ενώ το άλλο μέρος, που χαρακτηρίζεται ως πωλητής, λαμβάνει το κυμαινόμενο επιτόκιο. Η χειραγώγηση συνίστατο στην προοδευτική ανάληψη πολύ σημαντικού ανοίγματος «αγοράς», για το οποίο επομένως η τράπεζα λαμβάνει το σταθερό επιτόκιο και καταβάλλει το κυμαινόμενο, και σε εναρμονισμένη δράση ώστε να μειωθεί το ύψος του κυμαινόμενου επιτοκίου κατά την ημερομηνία λήξης.

88 Η αναφορά στα παράγωγα προϊόντα που αναπροσαρμόζονται βάσει του EONIA σχετίζεται με το γεγονός ότι οι συμμετέχοντες στη σύμπραξη κάλυπταν τα ανοίγματα «αγοράς» στα αναπροσαρμοζόμενα βάσει του Euribor-3M futures μέσω αντίθετων ανοιγμάτων: εν προκειμένω, δηλαδή, μέσω σύμβασης «swap» ίδιας λήξης και αναπροσαρμοζόμενης βάσει του EONIA. Όπως προαναφέρθηκε στη σκέψη 14 ανωτέρω, ο EONIA αποτελεί ημερήσιο επιτόκιο υπολογιζόμενο από την ΕΚΤ.

89 Επομένως, μειώνοντας τεχνητώς το επιτόκιο Euribor σε σχέση με το επιτόκιο EONIA, στις 19 Μαρτίου 2007, οι τράπεζες που μετείχαν στη σύμπραξη μπορούσαν να αναμένουν χρηματοοικονομικό κέρδος.

90 Από τις αιτιολογικές σκέψεις 257 και 258 της προσβαλλόμενης απόφασης προκύπτει ότι η ιδέα της χειραγώγησης αυτής ανάγεται τουλάχιστον στην 1η Φεβρουαρίου 2007, οπότε και διεξήχθησαν συζητήσεις μεταξύ των διαπραγματευτών των Deutsche Bank, Barclays και Société générale. Από την αιτιολογική σκέψη 271 της εν λόγω απόφασης προκύπτει ότι, στις 12 Φεβρουαρίου 2007, ένας διαπραγματευτής της Barclays ενημέρωσε για το σχέδιο αυτό έναν διαπραγματευτή της HSBC και από την αιτιολογική σκέψη 275 της ίδιας αυτής απόφασης προκύπτει ότι και την επόμενη ημέρα πραγματοποιήθηκε συζήτηση με θέμα τη χειραγώγηση αυτή. Στην αιτιολογική σκέψη 289 της προσβαλλόμενης απόφασης γίνεται μνεία συζήτησης διεξαχθείσας στις 28 Φεβρουαρίου 2007 μεταξύ των δύο ίδιων διαπραγματευτών σχετικά με τη μείωση του spread μεταξύ του Euribor-3M και του EONIA. Τέλος, στην αιτιολογική σκέψη 322 της προσβαλλόμενης απόφασης γίνεται μνεία μιας συζήτησης διεξαχθείσας στις 19 Μαρτίου 2007 κατά την οποία ο διαπραγματευτής της Barclays παρακαλεί τον διαπραγματευτή της HSBC να ζητήσει από τους υπεύθυνους για τις προσφορές της ίδιας αυτής τράπεζας να υποβάλουν πολύ χαμηλή προσφορά επιτοκίου Euribor-3M, το οποίο ο τελευταίος έπραξε επιτυχώς.

91 Οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν το υποστατό των πραγματικών περιστατικών που επισημαίνει η Επιτροπή. Θεωρούν πάντως ότι τα περιστατικά αυτά δεν είναι σε θέση να δικαιολογήσουν τον χαρακτηρισμό «παράβαση ως εκ του αντικειμένου» που δέχθηκε η Επιτροπή.

92 Από την αιτιολογική σκέψη 384 της προσβαλλόμενης απόφασης προκύπτει ότι η Επιτροπή έκρινε ότι η χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007 είχε ως αντικείμενο να επηρεάσει ευνοϊκά για τους μετέχοντες στην εν λόγω χειραγώγηση τις ταμειακές ροές που έπρεπε να τους καταβληθούν βάσει των EIRD. Στην αιτιολογική σκέψη 411 της προσβαλλόμενης απόφασης, απαντώντας σε επιχείρημα που προέβαλαν οι προσφεύγουσες προς αντίκρουση του χαρακτηρισμού της συμπεριφοράς που καταλογίστηκε στην HSBC ως παράβασης ως εκ του αντικειμένου, η Επιτροπή υπογράμμισε, κατ' ουσίαν, ότι το Euribor καθόρισε άμεσα τις ταμειακές ροές οι οποίες οφείλονταν λόγω του «κυμαινόμενου σκέλους» των EIRD και ήταν επίσης κρίσιμο για τον καθορισμό των ταμειακών ροών οι οποίες οφείλονταν λόγω του «σταθερού σκέλους» των EIRD, δεδομένου ότι είχε ληφθεί εμμέσως υπόψη κατά τον χρόνο του καθορισμού του σταθερού επιτοκίου μέσω της καμπύλης αποδόσεως, η οποία στηρίχθηκε στα αναμενόμενα κυμαινόμενα επιτόκια.

93 Στην αιτιολογική σκέψη 394 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή επισήμανε ότι το σύνολο των συμπεριφορών που περιγράφονται στην αιτιολογική σκέψη 392 της απόφασής της, περιλαμβανομένης της χειραγώγησης της 19ης Μαρτίου 2007, περιόριζαν τον ανταγωνισμό μέσω της δημιουργίας ασύμμετρης πληροφόρησης μεταξύ των παραγόντων της αγοράς, δεδομένου ότι οι μετέχοντες στην παράβαση, αφενός, ήταν σε καλύτερη θέση να γνωρίζουν εκ των προτέρων με ορισμένη ακρίβεια το επίπεδο στο οποίο θα καθοριζόταν το Euribor ή επρόκειτο να καθοριστεί από τους ανταγωνιστές τους στο πλαίσιο συμπαιγνίας και, αφετέρου, γνώριζαν αν το Euribor συγκεκριμένης ημερομηνίας είχε καθοριστεί ή όχι σε τεχνητό επίπεδο.

94 Η συλλογιστική αυτή δεν ενέχει καμία πλάνη περί το δίκαιο ή πλάνη εκτιμήσεως.

95 Συναφώς, επισημαίνεται ότι η επίπτωση της χειραγώγησης του Euribor στις ταμειακές ροές που απέφεραν τα επίμαχα παράγωγα προϊόντα είναι προφανής. Οι συμμετέχοντες μείωσαν τεχνητά τα επιτόκια του Euribor στις 19 Μαρτίου 2007, με αποτέλεσμα τα ποσά που όφειλαν να καταβάλουν λόγω του «κυμαινόμενου σκέλους» των futures που αναπροσαρμόζονται βάσει του Euribor να είναι μικρότερα.

96 Ως εκ τούτου, όταν οι διαπραγματευτές της HSBC διαπραγματεύθηκαν το «σταθερό σκέλος» αυτών των futures, δηλαδή το σταθερό επιτόκιο το εφαρμοστέο στις πληρωμές που θα ελάμβαναν, ήταν σε θέση να γνωρίζουν ότι το κυμαινόμενο επιτόκιο το εφαρμοστέο στις πληρωμές που θα όφειλαν να πραγματοποιήσουν θα ήταν χαμηλό. Επομένως, οι διαπραγματευτές είχαν την ευχέρεια να προτείνουν επιτόκιο ανταγωνιστικότερο από αυτό των ανταγωνιστών τους, καθόσον γνώριζαν ότι οι σχετικές με τις συμβάσεις αυτές ταμειακές ροές θα παρέμεναν θετικές.

97 Η συμπεριφορά αυτή περιόρισε κατ' ανάγκην τον ανταγωνισμό προς όφελός τους και εις βάρος των άλλων επιχειρηματιών στην αγορά. Τούτο συνέβη όχι μόνον ως προς τους αντισυμβαλλομένους που έλαβαν τεχνητά μειωμένες πληρωμές λόγω του «κυμαινόμενου σκέλους» των EIRD, αλλά και ως προς τράπεζες οι οποίες επιθυμούσαν την ανάληψη θέσης «αγοράς» σχετικά με το εν λόγω είδος EIRD, πλην όμως δεν προέβησαν στη συναλλαγή λόγω του ανταγωνιστικότερου επιτοκίου που πρόσφεραν οι συμμετέχοντες στη χειραγώγηση. Η χειραγώγηση αυτή απέβη επίσης εις βάρος των επιχειρηματιών της αγοράς οι οποίοι, καθόσον αγνοούσαν την εν λόγω χειραγώγηση, ανέλαβαν διαπραγματευτικές θέσεις αντίθετες προς τις θέσεις της HSBC και της Barclays. Συναφώς, επισημαίνεται ότι το λεξιλόγιο που χρησιμοποίησαν οι διαπραγματευτές των δύο αυτών τραπεζών σε τηλεφωνική συνομιλία, η οποία πραγματοποιήθηκε αμέσως μετά τη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007 και για την οποία γίνεται λόγος στην αιτιολογική σκέψη 329 της προσβαλλόμενης απόφασης, δεν αφήνει περιθώριο αμφιβολίας ως προς τον τρόπο με τον οποίον αντιλαμβάνονταν οι δύο αυτοί διαπραγματευτές τα αρνητικά αποτελέσματα της χειραγώγησης στους ανταγωνιστές τους.

98 Τα διάφορα επιχειρήματα που προβάλλουν οι προσφεύγουσες δεν δύνανται να θέσουν υπό αμφισβήτηση το βάσιμο του συμπεράσματος αυτού.

99 Η πρώτη ομάδα επιχειρημάτων που προβάλλουν οι προσφεύγουσες συνίσταται στον ισχυρισμό ότι η χειραγώγηση του Euribor δεν μπορεί να συνιστά περιορισμό του ανταγωνισμού εφόσον, κατ' ουσίαν, σχέση ανταγωνισμού μεταξύ των τραπεζών υφίσταται μόνο στο πλαίσιο της συνάψεως των EIRD και μόνον επί τη βάσει του επιτοκίου που προβλέπεται στο πλαίσιο του σταθερού σκέλους, το οποίο αποτελεί από μόνο του την «τιμή» των EIRD.

100 Η επίκριση αυτή στηρίζεται στην υπόθεση ότι η σύναψη των EIRD γίνεται αποκλειστικά και μόνο στο πλαίσιο ανταγωνισμού βάσει του σταθερού επιτοκίου. Εντούτοις, όπως ορθώς επισήμανε η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση, οι ταμειακές ροές που αποφέρει ένα EIRD προκύπτουν από την αντιστάθμιση των πληρωμών που οφείλονται λόγω του «σταθερού σκέλους» και του «κυμαινόμενου σκέλους» του EIRD. Επομένως, ένας διαπραγματευτής όχι μόνο θα είναι σε θέση να βελτιώσει τις ταμειακές ροές στο πλαίσιο των εν εξελίξει EIRD, μέσω χειραγώγησης του επιτοκίου αναφοράς σε συνάρτηση με τη συνολική πιστωτική ή χρεωστική θέση του, αλλά θα είναι επίσης σε θέση να διαπραγματευθεί το σταθερό επιτόκιο των συμβάσεων τις οποίες συνάπτει διαθέτοντας εμπιστευτικές πληροφορίες όσον αφορά το κυμαινόμενο επιτόκιο που εφαρμόζεται κατά τις κρίσιμες ημερομηνίες για τον καθορισμό των ταμειακών ροών. Η ανταγωνιστική θέση του δεν μπορεί παρά να βελτιωθεί σε σχέση με εκείνη των ανταγωνιστών του που δεν διαθέτουν τέτοιες πληροφορίες.

101 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι δεν ήταν προς το συμφέρον των τραπεζών που μετείχαν στη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007 να προσαρμόσουν τις διαπραγματευτικές θέσεις τους σε συνάρτηση με την εν λόγω χειραγώγηση, παραπέμποντας στα σημεία 347 έως 351 της οικονομικής πραγματογνωμοσύνης (βλ. σκέψη 80 ανωτέρω). Ωστόσο, η επιχειρηματολογία αυτή, καθώς και τα κρίσιμα χωρία της εν λόγω πραγματογνωμοσύνης, περιέχουν μόνο γενικές εκτιμήσεις κατά τις οποίες δεν είναι προς το συμφέρον των τραπεζών να προσφέρουν καλύτερους όρους από εκείνους των

ανταγωνιστών τους για τον λόγο ότι τούτο θα μείωνε την αποδοτικότητα των EIRD. Η εν λόγω επιχειρηματολογία δεν μπορεί να αναιρέσει το ότι ένας διαπραγματευτής που έχει προνομιακή πρόσβαση σε εμπιστευτικές πληροφορίες σχετικά με το κυμαινόμενο επιτόκιο το οποίο θα εφαρμοστεί κατά τις κρίσιμες ημερομηνίες είναι σε θέση να καθορίσει το σταθερό επιτόκιο που τον συμφέρει να προσφέρει, αφενός, προκειμένου να διασφαλιστεί η κερδοφορία του EIRD, δηλαδή να προκύψουν θετικές ταμειακές ροές για την τράπεζά του και αρνητικές για τον αντισυμβαλλόμενό του και, αφετέρου, προκειμένου το εν λόγω σταθερό επιτόκιο να είναι ελκυστικότερο για τον αντισυμβαλλόμενο σε σχέση με εκείνο που προσφέρουν οι ανταγωνιστές του.

102 Συναφώς, επισημαίνεται ότι δεν υπάρχει αντίφαση μεταξύ, αφενός, της δυνατότητας των εμπλεκομένων τραπεζών να προσφέρουν καλύτερους όρους σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους και, αφετέρου, του χαρακτηρισμού της παράβασης ως παράβασης ως εκ του αντικειμένου. Πράγματι, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υπόθεσης, η δυνατότητα αυτή αποτελεί μάλλον εκδήλωση της αλλοίωσης της ανταγωνιστικής διαδικασίας στην αγορά των EIRD προς όφελος μόνον των τραπεζών που μετείχαν στη συμπαιγνία.

103 Το συμπέρασμα αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο λαμβανομένων υπόψη των χαρακτηριστικών της χειραγώγησης της 19ης Μαρτίου 2007. Από τα χαρακτηριστικά αυτά προκύπτει ότι ήταν προς το συμφέρον των τραπεζών να μεταβάλουν τη διαπραγματευτική θέση τους υπό το πρίσμα της εν λόγω χειραγώγησης μέσω της απόκτησης όσο το δυνατόν σημαντικότερων ανοιγμάτων «αγοράς» σε futures αναπροσαρμοζόμενα με βάση το Euribor-3M, με την προοπτική της μεθοδευμένης μείωσης του επιτοκίου αυτού. Συναφώς, είναι ενδεικτικό ότι, κατά την τηλεφωνική συνομιλία μεταξύ του διαπραγματευτή της HSBC και του διαπραγματευτή της Barclays, η οποία έλαβε χώρα στις 19 Μαρτίου 2007 αμέσως μετά τη χειραγώγηση και μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 329 της προσβαλλόμενης απόφασης, ο διαπραγματευτής της HSBC φαίνεται να μετανιώνει διότι δεν επωφελήθηκε από τη χειραγώγηση σε τέτοιο βαθμό όπως ο διαπραγματευτής της Barclays, ο οποίος εδραίωσε σημαντικότερη «αγοραστική» θέση.

104 Ως εκ τούτου, και λαμβανομένης υπόψη της σημασίας του Euribor στο πλαίσιο καθορισμού των ταμειακών ροών που οφείλονται βάσει των συμβάσεων αυτών, πρέπει να απορριφθεί η πρώτη αυτή ομάδα επιχειρημάτων με τα οποία επιχειρείται να αποδειχθεί ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πλάνη διαπιστώνοντας ότι συμπεριφορά που απέβλεπε στη χειραγώγηση του επιτοκίου Euribor-3M στις 19 Μαρτίου 2007 είχε ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού. Εκ των ανωτέρω προκύπτει επίσης ότι το Γενικό Δικαστήριο ήταν σε θέση να ασκήσει έλεγχο νομιμότητας και ότι, ως εκ τούτου, αυτή η πτυχή της συλλογιστικής της Επιτροπής δεν είναι ανεπαρκώς αιτιολογημένη, αντιθέτως προς τα όσα υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες.

105 Στο πλαίσιο μιας δεύτερης ομάδας επιχειρημάτων, οι προσφεύγουσες προσάπτουν στην Επιτροπή ότι επικεντρώθηκε μόνο στις διαπραγματεύσεις EIRD για ίδιο λογαριασμό, παραβλέποντας το γεγονός ότι η HSBC διαπραγματευόταν EIRD με σκοπό την κάλυψη των κινδύνων στο πλαίσιο ειδικής διαπραγμάτευσης.

106 Η έννοια του «ειδικού διαπραγματευτή» ορίζεται στην αιτιολογική σκέψη 40 της προσβαλλόμενης απόφασης ως εξής: «[ο]ι ειδικοί διαπραγματευτές είναι ιδιώτες ή εταιρίες που δηλώνουν ότι μπορούν και επιθυμούν να πωλούν ή να αγοράζουν χρηματοπιστωτικά προϊόντα, όπως τίτλους ή παράγωγα χρηματοπιστωτικά προϊόντα, σε τιμές καθοριζόμενες από τους ίδιους κατά τρόπο γενικό και διαρκή (μέσω δεσμευτικών τιμών αγοράς και πώλησης), αντί για κάθε επιμέρους συναλλαγή». Οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν τον ορισμό αυτόν.

107 Στο μέτρο που παρεμβαίνουν κατά τρόπο γενικό και διαρκή στην αγορά των EIRD, οι «ειδικοί διαπραγματευτές» πραγματοποιούν μεγαλύτερο αριθμό συναλλαγών από τους άλλους παράγοντες της αγοράς, πάντοτε με σκοπό την επίτευξη κέρδους. Η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών είναι ότι η αναζήτηση αυτή του κέρδους, από πλευράς ειδικού διαπραγματευτή, υλοποιείται κυρίως μέσω της

διαφοράς μεταξύ των τιμών αγοράς και πώλησης των πολυάριθμων συμβάσεων τις οποίες συνάπτει, δηλαδή της διαφοράς μεταξύ του συνόλου των θέσεών του «αγοράς» και «πώλησης», και όχι μέσω της διαφοράς μεταξύ του σταθερού και του κυμαινόμενου επιτοκίου καθεμίας από τις συμβάσεις.

108 Ωστόσο, μολονότι ένας ειδικός διαπραγματευτής μπορεί να αποκομίσει κέρδος από την εκμετάλλευση της απόκλισης μεταξύ της τιμής στην οποία αγοράζει και πωλεί τα EIRD, τούτο δεν αποκλείει την αναζήτηση κέρδους στηριζόμενου στη διαφορά μεταξύ του σταθερού και του κυμαινόμενου επιτοκίου ενός και του αυτού EIRD. Πράγματι, ένας διαπραγματευτής ο οποίος διαπραγματεύεται έναν ιδιαίτερα μεγάλο αριθμό συμβάσεων είναι μάλλον απίθανο να μη λάβει υπόψη πώς αναμένεται να διαμορφωθεί το κυμαινόμενο επιτόκιο όταν προσφέρει τιμή με βάση το σταθερό επιτόκιο.

109 Περαιτέρω, η ιδιότητα του διαπραγματευτή της HSBC ως «ειδικού διαπραγματευτή» ενισχύει τον όχι ιδιαιτέρως ευλογοφανή χαρακτήρα του επιχειρήματος που αντλούν οι προσφεύγουσες από το ότι δεν ήταν προς το συμφέρον της HSBC να προσαρμόσει τις θέσεις της διαπραγμάτευσης υπό το πρίσμα της χειραγώγησης της 19ης Μαρτίου 2007, και στο οποίο δόθηκε απάντηση με τις σκέψεις 101 έως 103 ανωτέρω. Πράγματι, όταν υπάρχει προοπτική σύναψης μεγαλύτερου αριθμού συναλλαγών, είναι απολύτως εύλογο να γίνεται αποδεκτό ένα χαμηλότερο επίπεδο αποδοτικότητας ανά συναλλαγή.

110 Τέλος, όσον αφορά την έμφαση των προσφευγουσών στο γεγονός ότι τα EIRD συνάπτονται επίσης με σκοπό την κάλυψη κινδύνων, αρκεί να υπογραμμιστεί ότι η χρήση αυτή των EIRD ουδόλως αναιρεί το γεγονός ότι τα EIRD μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν από τους ειδικούς διαπραγματευτές χάριν κερδοσκοπίας, όπως υπενθύμισε η Επιτροπή με την αιτιολογική σκέψη 38 της προσβαλλόμενης απόφασης.

111 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, πρέπει να απορριφθεί η δεύτερη ομάδα επιχειρημάτων τα οποία προβάλλουν οι προσφεύγουσες και να διαπιστωθεί ότι η Επιτροπή ορθώς εκτίμησε ότι η χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007 στην οποία μετέσχε η HSBC εμπίπτει στον χαρακτηρισμό της παράβασης ως εκ του αντικειμένου κατά το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

112 Στο πλαίσιο μιας τρίτης ομάδας επιχειρημάτων, οι προσφεύγουσες επικρίνουν τον χαρακτηρισμό «καθορισμός των όρων συναλλαγής» κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, στοιχείο α′, ΣΛΕΕ τον οποίο επίσης απέδωσε η Επιτροπή στη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007.

113 Εντούτοις, δεδομένου ότι ο χαρακτηρισμός «παράβαση ως εκ του αντικειμένου» ο οποίος αποδόθηκε στη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007 δικαιολογείται επαρκώς κατά νόμον για τους λόγους που εκτίθενται στις σκέψεις 94 έως 111 ανωτέρω, τα επιχειρήματα αυτά πρέπει να απορριφθούν ως αλυσιτελή. Πράγματι, ως προς τα επιχειρήματα αυτά, είναι σκόπιμο να εφαρμοστεί η πάγια νομολογία κατά την οποία, όταν ορισμένα σημεία του αιτιολογικού αποφάσεως δύνανται αφεαυτών να δικαιολογήσουν επαρκώς κατά νόμον την απόφαση, οι πλημμέλειες τις οποίες ενδεχομένως πάσχουν άλλα σημεία του αιτιολογικού της πράξεως δεν ασκούν, εν πάση περιπτώσει, επιρροή στο διατακτικό της (πρβλ., κατ’ αναλογία, αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 2001, Επιτροπή και Γαλλία κατά TF1, C-302/99 P και C-308/99 P, EU:C:2001:408, σκέψη 27, και της 12ης Δεκεμβρίου 2006, SELEX Sistemi Integrati κατά Επιτροπής, T-155/04, EU:T:2006:387, σκέψη 47).

114 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, το πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

β) Επί του δεύτερου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, σχετικά με τον χαρακτηρισμό των λοιπών συμπεριφορών που προσάπτονται στην HSBC ως παράβασης ως εκ του αντικειμένου

115 Στο πλαίσιο του υπό κρίση σκέλους του λόγου ακυρώσεως, οι προσφεύγουσες αμφισβητούν τον χαρακτηρισμό «παράβαση ως εκ του αντικειμένου» που απέδωσε η Επιτροπή σε συμπεριφορές οι οποίες δεν αφορούν τη χειραγώγηση του Euribor της 19ης Μαρτίου 2007 και ορίζονται στην

προσβαλλόμενη απόφαση ως ανταλλαγές απόψεων που αφορούν, αφενός, «θέσεις διαπραγμάτευσης» και, αφετέρου, «λεπτομερείς, μη διαθέσιμες στο ευρύ κοινό πληροφορίες για τις προθέσεις τους και τη στρατηγική τους στον τομέα τιμολόγησης των EIRD». Όσον αφορά τη δεύτερη αυτή κατηγορία, ελήφθησαν υπόψη εις βάρος της HSBC ορισμένες ανταλλαγές που αφορούσαν τις «μέσες τιμές» των EIRD.

116 Οι προσφεύγουσες επισημαίνουν ότι οι επίμαχες στο παρόν σκέλος του λόγου ακυρώσεως ανταλλαγές περιορίζονται σε έξι διαδικτυακές συζητήσεις μεταξύ της 12ης Φεβρουαρίου και της 27ης Μαρτίου 2007, οι οποίες δεν αφορούσαν τη χειραγώγηση του Euribor.

117 Υποστηρίζουν ότι οι συζητήσεις που περιγράφονται στην προσβαλλόμενη απόφαση ως ανταλλαγές απόψεων επί θέσεων διαπραγμάτευσης ήταν ανεπαρκείς ώστε να παράσχουν στους επίμαχους διαπραγματευτές τη δυνατότητα να συντονίσουν τις θέσεις τους διαπραγμάτευσης. Οι προσφεύγουσες αμφισβητούν την εκτίμηση της Επιτροπής σχετικά με τις συζητήσεις της 12ης και της 16ης Φεβρουαρίου, καθώς και της 9ης και της 14ης Μαρτίου 2007.

118 Όσον αφορά τις συζητήσεις που περιγράφονται στην προσβαλλόμενη απόφαση ως ανταλλαγές απόψεων για τις στρατηγικές στον τομέα των τιμών, οι προσφεύγουσες αντικρούουν τον ισχυρισμό ότι η μέση τιμή συνιστά «τιμή», «τιμοκατάλογο» ή «συνιστώσα της τιμής», δυνάμενη να δικαιολογήσει αυτόν τον χαρακτηρισμό και υποστηρίζουν ότι η μέση τιμή δεν αποτελεί πληροφορία εμπιστευτικού χαρακτήρα και ότι οι συζητήσεις αυτές έχουν μια διάσταση ευνοϊκή προς τον ανταγωνισμό. Αμφισβητούν την εκτίμηση της Επιτροπής σχετικά με τις συζητήσεις της 14ης και της 16ης Φεβρουαρίου 2007.

119 Η Επιτροπή αντιτείνει ότι τα αμφισβητούμενα με το δικόγραφο της προσφυγής στοιχεία δεν είναι τα μόνα παραδείγματα ανταλλαγής ευαίσθητων πληροφοριών στις οποίες μετείχε η HSBC.

120 Υπογραμμίζει, όσον αφορά τις συζητήσεις που περιγράφονται στην προσβαλλόμενη απόφαση ως ανταλλαγές απόψεων για τις θέσεις διαπραγμάτευσης, ότι, μολονότι ορισμένες από τις συζητήσεις αυτές συνδέονται άμεσα με τη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007, εντούτοις, οι συζητήσεις αυτές σκοπούν, αυτές καθαυτές, να επηρεάσουν τις ταμειακές ροές βάσει των EIRD, νοθεύοντας τη συνήθη λειτουργία του ανταγωνισμού.

121 Η Επιτροπή θεωρεί, όσον αφορά τις συζητήσεις που περιγράφονται στην προσβαλλόμενη απόφαση ως ανταλλαγές απόψεων για τις στρατηγικές στον τομέα των τιμών, ότι οι μέσες τιμές καθιστούν δυνατή την πρόβλεψη των τιμών αγοράς και πώλησης και, ως εκ τούτου, ότι οι ανταλλαγές αυτές μειώνουν την αβεβαιότητα όσον αφορά το πιθανό ύψος των τιμών αυτών και ότι η διεξαγωγή τέτοιων συζητήσεων δεν ανταποκρίνεται στις συνήθεις συνθήκες λειτουργίας της σχετικής αγοράς και δεν ευνοεί τους καταναλωτές.

122 Εμμένει δε στην εκτίμηση στην οποία προέβη όσον αφορά τις συζητήσεις της 12ης, της 14ης και της 16ης Φεβρουαρίου, καθώς και της 9ης και της 14ης Μαρτίου 2007.

123 Προκαταρκτικώς, επισημαίνεται ότι, μολονότι από την εξέταση του πρώτου σκέλους του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως προκύπτει ότι η συμμετοχή της HSBC σε παράβαση ως εκ του αντικειμένου αποδεικνύεται επαρκώς κατά νόμον, εντούτοις η εξέταση του δεύτερου αυτού σκέλους παραμένει κρίσιμη. Πράγματι, η ύπαρξη άλλων, αντίθετων προς τον ανταγωνισμό, συμπεριφορών εκ μέρους της HSBC ασκεί επιρροή όσον αφορά την εκτίμηση της σοβαρότητας της παράβασης του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ την οποία διέπραξε η HSBC, καθώς και, κατά συνέπεια, τον αναλογικό χαρακτήρα του προστίμου που της επιβλήθηκε. Συγκεκριμένα, μεταξύ των στοιχείων που μπορούν να επηρεάσουν την εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως περιλαμβάνονται ο αριθμός και η ένταση των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορών (πρβλ. αποφάσεις της

8ης Δεκεμβρίου 2011, Χαλκόρ κατά Επιτροπής, C-386/10 P, EU:C:2011:815, σκέψη 57 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και της 26ης Σεπτεμβρίου 2018, Infineon Technologies κατά Επιτροπής, C-99/17 P, EU:C:2018:773, σκέψη 197).

124 Το Γενικό Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών μπορεί να διαιρεθεί σε δύο αιτιάσεις, αναλόγως του αν αφορά το βάσιμο του χαρακτηρισμού «περιορισμός ως εκ του αντικειμένου» που απέδωσε η Επιτροπή στις συζητήσεις που αυτή περιγράφει, αφενός, ως ανταλλαγές απόψεων επί των μέσων τιμών και, αφετέρου, ως ανταλλαγές απόψεων επί των θέσεων διαπραγμάτευσης.

1) Επί της αιτιάσεως με την οποία αμφισβητείται το βάσιμο του χαρακτηρισμού «περιορισμός ως εκ του αντικειμένου» ο οποίος αποδόθηκε στις ανταλλαγές απόψεων σχετικά με τις τιμές

125 Η υπό κρίση αιτίαση αφορά δύο συζητήσεις στις οποίες συμμετείχε η HSBC και οι οποίες αφορούσαν τις μέσες τιμές (οι οποίες χαρακτηρίζονται επίσης ως «mids» στην προσβαλλόμενη απόφαση) των EIRD, με ημερομηνία, αντιστοίχως, τη 14η Φεβρουαρίου 2007 (αιτιολογικές σκέψεις 283 έως 285 της προσβαλλόμενης απόφασης), και τη 16η Φεβρουαρίου 2007 (αιτιολογικές σκέψεις 286 έως 288 της εν λόγω απόφασης). Οι συζητήσεις αυτές εμπίπτουν στην κατηγορία των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορών που περιγράφονται στην αιτιολογική σκέψη 113, υπό ζ', στην αιτιολογική σκέψη 358, υπό ζ', και στην αιτιολογική σκέψη 392, υπό ζ', της προσβαλλόμενης απόφασης (ανταλλαγές απόψεων σχετικά με λεπτομερείς, μη διαθέσιμες στο ευρύ κοινό πληροφορίες για τις προθέσεις τους και τη στρατηγική τους στον τομέα τιμολόγησης των EIRD).

126 Όπως και στην περίπτωση της χειραγώγησης της 19ης Μαρτίου 2007, η Επιτροπή δικαιολόγησε, με την αιτιολογική σκέψη 394 της προσβαλλόμενης απόφασης, τον χαρακτηρισμό «περιορισμός ως εκ του αντικειμένου» παραπέμποντας στη δημιουργία μιας κατάστασης ασύμμετρης πληροφόρησης μεταξύ των παραγόντων της αγοράς, δεδομένου ότι οι μετέχοντες στην παράβαση, αφενός, ήταν σε καλύτερη θέση να γνωρίζουν εκ των προτέρων με κάποια ακρίβεια το επίπεδο στο οποίο θα καθοριζόταν το Euribor ή επρόκειτο να καθοριστεί από τους ανταγωνιστές τους στο πλαίσιο συμπαιγνίας και, αφετέρου, γνώριζαν αν το Euribor συγκεκριμένης ημερομηνίας είχε καθοριστεί ή όχι σε τεχνητό επίπεδο.

127 Σε άλλα χωρία της προσβαλλόμενης απόφασης περιλαμβάνονται στοιχεία αιτιολογίας που αφορούν ειδικότερα τις μέσες τιμές.

128 Συγκεκριμένα, στην αιτιολογική σκέψη 32 της προσβαλλόμενης απόφασης, υπογραμμίζεται ότι οι όροι «run» ή «mids», «με απλά λόγια […] μπορούν να περιγραφούν ως τιμοκατάλογοι ενός διαπραγματευτή, ενός γραφείου συναλλαγών ή μιας τράπεζας σχετικά με ορισμένα τυποποιημένα χρηματοπιστωτικά προϊόντα». Στην αιτιολογική σκέψη 34 της εν λόγω απόφασης, αναφέρεται ότι ο όρος «mid» «παραπέμπει στη μέση τιμή μεταξύ των τιμών αγοράς και πώλησης (παραδείγματος χάρη εισπραττόμενων, απεικονιζομένων, εισηγμένων ή διαπραγματεύσιμων) για συγκεκριμένο προϊόν· [σ]υνιστούν συχνά αξιόπιστη προσέγγιση της τιμής, στην οποία ο ειδικός διαπραγματευτής διαπραγματεύεται με τον πελάτη, ιδίως όταν η αγορά είναι ρευστή και η διαφορά των τιμών αγοράς και πώλησης είναι […] μικρή».

129 Πάντα με την αιτιολογική σκέψη 34 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή αναφέρθηκε στο γεγονός ότι μια τράπεζα της διευκρίνισε «ότι οι διαπραγματευτές παράγωγων προϊόντων χρησιμοποιούν τα διάμεσα σημεία στις καμπύλες απόδοσής τους για τον καθορισμό των τιμών αγοράς ή πώλησης που πρόκειται να προσφέρουν στην αγορά[· αν] γνωρίζει τη μέση τιμή ενός ανταγωνιστή, μολονότι δεν πρόκειται πράγματι για την τιμή συναλλαγής, ο διαπραγματευτής παράγωγων προϊόντων είναι σε καλύτερη θέση να καθορίσει τις πραγματικές τιμές αγοράς και πώλησης των ανταγωνιστών του[· ο]ι μέσες τιμές χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό των τιμών, τη διαχείριση των θέσεων διαπραγμάτευσης και την αξιολόγηση χαρτοφυλακίου».

130 Στην αιτιολογική σκέψη 419 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή, απαντώντας στα επιχειρήματα των προσφευγουσών, επισήμανε ότι η μέση τιμή αποτελούσε την εκ μέρους κάθε διαπραγματευτή εκτίμηση της πραγματικής τιμής του EIRD και ότι υπήρχαν τόσες εκτιμήσεις της μέσης τιμής όσοι ήταν και οι παράγοντες της αγοράς «δεδομένου ότι το mid αποτελ[ούσε] μια προσωπική αντίληψη της τιμής και, κατά συνέπεια, αποκ[άλυπτε] πρόθεση τιμών». Συναφώς, υπενθύμισε ότι οι ίδιες οι προσφεύγουσες υπογράμμισαν ότι η «τιμή πώλησης» καθοριζόταν σε γενικές γραμμές ελαφρώς πάνω από τη μέση τιμή και η τιμή αγοράς ελαφρώς κάτω από τη μέση τιμή και ότι οι διακυμάνσεις του mid «έτειναν να καταλήγουν σε παράλληλη διακύμανση τόσο της τιμής αγοράς όσο και της τιμής προσφοράς» και ότι, επομένως, επρόκειτο για ενδεικτική αξία πλησίον των τιμών.

131 Η Επιτροπή ανέλυσε επίσης το ζήτημα του απόρρητου ή μη χαρακτήρα των ανταλλασσόμενων πληροφοριών και του βαθμού διαφάνειας της αγοράς.

132 Ως εκ τούτου, στην αιτιολογική σκέψη 395 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή τόνισε ότι οι ανταλλαγές αυτές έβαιναν πέραν της ανταλλαγής πληροφοριών εμπιπτουσών στον δημόσιο τομέα και αποσκοπούσαν στην αύξηση της διαφάνειας μεταξύ των μερών και, ως εκ τούτου, στην αισθητή μείωση των συνήθων αβεβαιοτήτων που είναι εγγενείς στην αγορά, προς όφελος των μερών και εις βάρος των λοιπών επιχειρηματιών.

133 Ομοίως, στις αιτιολογικές σκέψεις 399 έως 402 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή απέρριψε την επιχειρηματολογία που αντλείται από το ότι οι ανταλλασσόμενες πληροφορίες δεν είχαν ευαίσθητο χαρακτήρα λόγω του ότι το κοινό είχε ευρεία πρόσβαση σε αυτές. Έκρινε ότι οι ακριβείς πληροφορίες τιμολόγησης δεν ήταν ευρέως διαθέσιμες στην αγορά των EIRD, υποστηρίζοντας ότι από τη δικογραφία προέκυπτε ότι, κατά καιρούς, ορισμένες μη αξιόπιστες πληροφορίες γνωστοποιούνταν εσκεμμένα στις δημόσιες πλατφόρμες των παραγόντων της αγοράς και ότι οι διαπραγματευτές είχαν ανάγκη πληροφοριακών στοιχείων σχετικά με τις τιμές που καθορίζονταν από άλλους διαπραγματευτές προκειμένου να προσαρμόσουν τις δικές τους καμπύλες τιμών.

134 Στην αιτιολογική σκέψη 403 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή δεν δέχθηκε την επιχειρηματολογία που αντλείται από τον θεμιτό σκοπό των εν λόγω ανταλλαγών, για τον λόγο ότι, κατ' ουσίαν, οι ανταλλαγές αυτές δεν εντάσσονταν στην προοπτική της σύναψης συναλλαγών μεταξύ των οικείων διαπραγματευτών. Τόνισε επίσης ότι οι ανταλλαγές αυτές μεταξύ ειδικών διαπραγματευτών δημιουργούσαν μεγαλύτερη διαφάνεια μόνο μεταξύ τους και όχι υπέρ του συνόλου των παραγόντων της αγοράς.

135 Επιπλέον, με την αιτιολογική σκέψη 431 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή αντέκρουσε το επιχείρημα ότι ορισμένα χαρακτηριστικά της αγοράς των EIRD, και ειδικότερα η ταχύτατη και μεταβατική φύση της, συνεπάγονταν ότι η συμπαιγνία μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω συχνών ανακοινώσεων επί των συγκεκριμένων λεπτομερειών των ατομικών διαπραγματεύσεων, όπως είναι μια ακριβής πληροφορία σχετικά με μελλοντικές ατομικές διαπραγματεύσεις. Επανέλαβε δε ότι «οι πληροφορίες που αντηλλάγησαν ως προς τις λεπτομέρειες των συναλλαγών (τιμές και ποσότητες) του μεγαλύτερου μέρους των EIRD εξωχρηματιστηριακής διαπραγμάτευσης δεν ήταν δημόσιες και [ότι] τα ακριβή πληροφοριακά στοιχεία ήταν χρήσιμα στους διαπραγματευτές».

136 Η συνομιλία της 14ης Φεβρουαρίου 2007 μνημονεύεται στις αιτιολογικές σκέψεις 283 έως 285 της προσβαλλόμενης απόφασης. Κατά τη συνομιλία αυτή, ο διαπραγματευτής της HSBC υπογραμμίζει στον διαπραγματευτή της Barclays ότι ο διαπραγματευτής της Deutsche Bank δημοσιεύει ορισμένες από τις τιμές του στην οθόνη Bloomberg, ο δε διαπραγματευτής της Barclays απαντά ότι οι τιμές αυτές είναι απλώς ενδεικτικές. Εν συνεχεία, η προσβαλλόμενη απόφαση υπενθυμίζει ότι «[ο διαπραγματευτής της Barclays] ζητεί να πληροφορηθεί την ακριβή τιμή [του διαπραγματευτή της HSBC] για τον Αύγουστο […][· ο διαπραγματευτής της HSBC] απαντά "4,012" και διευκρινίζει ότι του προσέφεραν 4,005-4,015 στην αγορά λίγο πριν εγκαταλείψει τη διαδικτυακή συνομιλία». Η Επιτροπή

συνάγει από τη συζήτηση αυτή ότι «[ο διαπραγματευτής της Barclays] ζητεί [από τον διαπραγματευτή της HSBC] ακριβείς πληροφορίες σχετικά με τον καθορισμό των τιμών εκτός του πλαισίου μιας πιθανής συναλλαγής, ερώτηση στην οποία [ο διαπραγματευτής της HSBC] απαντά […]».

137 Όσον αφορά τη συζήτηση της 16ης Φεβρουαρίου 2007, στις αιτιολογικές σκέψεις 286 έως 288 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή κατέληξε ότι «[ο διαπραγματευτής της HSBC] και [ο διαπραγματευτής της Barclays] αλληλοενημερώνονταν για τις αντίστοιχες μέσες τιμές τους για ένα swap [αναπροσαρμοζόμενο με βάση τον] EONIA (“T’as quoi 10/11 sp eonia?”) (“τι έχεις 10/11 sp eonia;”) και μια [προθεσμιακή συμφωνία επιτοκίου] (“et sur le 1011 Jsp fra?”) (“και για 1011 Jsp fra;”). [Ο διαπραγματευτής της HSBC] δεν είναι βέβαιος για την τιμή του για το EONIA (“je dois être à la rue […] 4,06?” “g 4,0625 en mid”) (“έχω σοβαρό πρόβλημα […] 4,06;” “g 4,0625 σε mid”), αλλά [ο διαπραγματευτής της Barclays] τον διαβεβαιώνει (“non, ça va”) (“όχι, εντάξει είσαι”) και αποκαλύπτει εν συνεχεία τις τιμές των σχετικών πράξεων, προσθέτοντας ότι πραγματοποίησε κέρδος επί της [προθεσμιακής συμφωνίας επιτοκίου] χάρη σε συναλλαγές με δύο άλλους παράγοντες της αγοράς οι οποίοι πρόσφεραν διαφορετικές τιμές για την ίδια σύμβαση».

138 Η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πλάνη επισημαίνοντας ότι οι ανταλλαγές σχετικά με τις μέσες τιμές που περιέχονται στις δύο αυτές συζητήσεις είχαν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού.

139 Πρώτον, επισημαίνεται ότι πληροφορίες σχετικά με τις μέσες τιμές είναι, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες, κρίσιμες για τον καθορισμό των τιμών στον τομέα των EIRD.

140 Κατά πρώτο λόγο, δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους ότι ο εκ μέρους ενός διαπραγματευτή καθορισμός του σταθερού επιτοκίου των EIRD γίνεται με παραπομπή στην τιμή που ο ίδιος θεωρεί ως μέση, ήτοι ελαφρώς κάτω από την «τιμή αγοράς» του και ελαφρώς πάνω από την «τιμή πώλησής» του, όπως υπενθύμισε η Επιτροπή με την αιτιολογική σκέψη 419 της προσβαλλόμενης απόφασης.

141 Δεύτερον, πρέπει επίσης να γίνει δεκτό ότι η γνώση της μέσης τιμής ενός ανταγωνιστή παρέχει τη δυνατότητα να εκτιμηθεί η προσδοκία του ως προς το μελλοντικό κυμαινόμενο επιτόκιο του EIRD κατά την ημερομηνία καθορισμού, κατ’ εφαρμογήν της καμπύλης που μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 34 της προσβαλλόμενης απόφασης, τουλάχιστον όσον αφορά τα EIRD που έχουν σύντομη ημερομηνία λήξης. Συγκεκριμένα, ερωτηθείσες κατά την επ’ ακροατηρίου συζήτηση ως προς το αν η καμπύλη απόδοσης ενός EIRD είναι γνωστή στο σύνολο των επιχειρηματιών της αγοράς ή εξαρτάται από την προσωπική αντίληψη του κάθε επιχειρηματία, οι ίδιες οι προσφεύγουσες υπογράμμισαν ότι η εν λόγω καμπύλη απόδοσης έχει αντικειμενικό χαρακτήρα και δεν προέρχεται από ατομική εκτίμηση όσον αφορά αυτού του είδους τα προϊόντα.

142 Κατά δεύτερο λόγο, επισημαίνεται ότι, όσον αφορά τα παράγωγα προϊόντα «OTC» (over the counter), δηλαδή τα εξωχρηματιστηριακά παράγωγα, οι πληροφορίες περί των μέσων τιμών δεν έχουν τον δημόσιο χαρακτήρα που διαθέτουν σχετικά με παράγωγα προϊόντα τα οποία αποτελούν αντικείμενο διαπραγματεύσεων σε ρυθμιζόμενη αγορά. Πράγματι, μολονότι δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους ότι οι πληροφορίες αυτές είναι διαθέσιμες ή μπορούν να συναχθούν για όλους τους δραστηριοποιούμενους σε μια ρυθμισμένη αγορά, εντούτοις τούτο δεν ισχύει ως προς τα εξωχρηματιστηριακά παράγωγα προϊόντα.

143 Ασφαλώς, οι πληροφορίες περί των μέσων τιμών για τα εν λόγω προϊόντα μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο δημοσίευσης, είτε άμεσα από ορισμένους διαπραγματευτές είτε έμμεσα μέσω εταιριών μεσιτείας. Εντούτοις, γεγονός παραμένει ότι οι πληροφορίες αυτές ούτε είναι γενικώς διαθέσιμες ούτε χαρακτηρίζονται κατ’ ανάγκην από αξιοπιστία, όπως επιβεβαιώνεται από τη συζήτηση της 14ης Φεβρουαρίου 2007, η οποία μνημονεύεται στη σκέψη 136 ανωτέρω, μεταξύ του διαπραγματευτή της HSBC και εκείνου της Barclays σχετικά με τις μέσες τιμές που δημοσιεύει ο διαπραγματευτής της Deutsche Bank στον ιστότοπο Bloomberg.

144 Τρίτον, υπενθυμίζεται ότι μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ αφενός, των ανταγωνιστών οι οποίοι συλλέγουν πληροφοριακά στοιχεία από ανεξάρτητες πηγές ή συζητούν τις τιμές που πρόκειται να ορίσουν με πελάτες και τρίτους και, αφετέρου, των ανταγωνιστών οι οποίοι, ενόψει του καθορισμού της τιμής αναφοράς, συζητούν τις παραμέτρους που επηρεάζουν την τιμολόγηση και την εξέλιξη των τιμών με άλλους ανταγωνιστές. Πράγματι, ενώ η συμπεριφορά των πρώτων δεν προκαλεί κανένα περιορισμό στον ελεύθερο και ανόθευτο ανταγωνισμό, δεν ισχύει το ίδιο για τη συμπεριφορά των δεύτερων, καθώς αυτή δεν συμβαδίζει με την υποχρέωση του επιχειρηματία να καθορίζει κατά τρόπο αυτοτελή την πολιτική που σκέπτεται να ακολουθήσει στην εσωτερική αγορά, απαίτηση η οποία εμποδίζει αυστηρά κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ του επιχειρηματία που έχει ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα είτε να επηρεάσει τη συμπεριφορά ενός υπάρχοντος ή δυνητικού ανταγωνιστή στην αγορά είτε να αποκαλύψει σ' έναν τέτοιο ανταγωνιστή τη συμπεριφορά που ο εν λόγω επιχειρηματίας έχει αποφασίσει ή σχεδιάζει να ακολουθήσει ο ίδιος στην αγορά (βλ. απόφαση της 14ης Μαρτίου 2013, Dole Food και Dole Germany κατά Επιτροπής, T-588/08, EU:T:2013:130, σκέψεις 291 και 292 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

145 Επιπλέον, η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ ανταγωνιστών επί συγκεκριμένου στοιχείου που έχει σημασία για τον καθορισμό των τιμών και δεν έχει δημόσιο χαρακτήρα είναι κατά μείζονα λόγο ευαίσθητη με γνώμονα τον ανταγωνισμό, όταν λαμβάνει χώρα μεταξύ των επιχειρήσεων που ενεργούν ως «ειδικοί διαπραγματευτές», λαμβανομένης υπόψη της σημασίας που έχουν οι επιχειρήσεις αυτές στην αγορά των EIRD. Όπως υπογραμμίστηκε στις σκέψεις 106 και 107 ανωτέρω, οι «ειδικοί διαπραγματευτές» παρεμβαίνουν κατά τρόπο γενικό και διαρκή και, επομένως, πραγματοποιούν μεγαλύτερο αριθμό συναλλαγών από τους άλλους παράγοντες της αγοράς. Υπό το πρίσμα της εξασφάλισης θεμιτού ανταγωνισμού στην αγορά, έχει ακόμη πιο θεμελιώδη σημασία οι τιμές τους να καθορίζονται αυτοτελώς.

146 Τέταρτον, επισημαίνεται ότι οι συζητήσεις που διεξήχθησαν μεταξύ των διαπραγματευτών της HSBC και της Barclays στις 14 και 16 Φεβρουαρίου 2007 αφορούσαν πληροφορίες οι οποίες ήταν ακριβείς και αξιοποιήσιμες από το άλλο μέρος.

147 Ως εκ τούτου, από την ερμηνεία της συζήτησης της 14ης Φεβρουαρίου 2007 στο σύνολό της προκύπτει όχι μόνον ότι ο διαπραγματευτής της HSBC γνωστοποιεί το ύψος της μέσης τιμής του (4,012), καθώς και την τιμή των συναλλαγών που του προτάθηκαν (4,004/4,0015), αλλά και ότι οι δύο διαπραγματευτές ανταλλάσσουν εντυπώσεις όσον αφορά το ύψος και την εξέλιξη των τιμών.

148 Όσον αφορά τη συζήτηση της 16ης Φεβρουαρίου 2007, από τις διευκρινίσεις που παρασχέθηκαν από τις ίδιες τις προσφεύγουσες με τις παρατηρήσεις τους επί της ανακοίνωσης των αιτιάσεων προκύπτει ότι οι διαπραγματευτές της HSBC και της Barclays συζήτησαν για την αξιολόγησή τους ως προς τη μέση τιμή για ένα swap με βάση αναφοράς τον EONIA που άρχιζε σε δέκα μήνες και για την οποία η ημερομηνία καθορισμού ήταν ένα μήνα αργότερα (10/11 swap EONIA) και τη συνέκριναν με τη μέση τιμή για μια προθεσμιακή συμφωνία επιτοκίου βασιζόμενη στο Euribor και σχετική με τις ίδιες ημερομηνίες. Από τη συζήτηση αυτή προκύπτει, αφενός, ότι ο διαπραγματευτής της HSBC αξιολόγησε εκ νέου τη μέση τιμή του για το swap που βασιζόταν στον EONIA αφότου έλαβε τη γνώμη του διαπραγματευτή της Barclays και, αφετέρου, ότι τα μέρη αντάλλαξαν απόψεις ως προς το ποια έπρεπε να είναι η διαφορά τιμής μεταξύ των δύο αυτών παράγωγων προϊόντων.

149 Πέμπτον, επισημαίνεται ότι δεν ευσταθεί η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών που αντλείται από τον φερόμενο ως «ευνοϊκό προς τον ανταγωνισμό» χαρακτήρα της ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ ειδικών διαπραγματευτών σχετικά με τις μέσες τιμές. Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι οι ανταλλαγές σχετικά με τις μέσες τιμές είναι συμφυείς με τις δραστηριότητες των διαπραγματευτών και, ειδικότερα, των ειδικών διαπραγματευτών, οι οποίοι δραστηριοποιούνται στην αγορά των EIRD με σκοπό τη μείωση των κινδύνων, και καθιστούν δυνατή την ελαχιστοποίηση των αποκλίσεων μεταξύ τιμών αγοράς και πώλησης προς όφελος των πελατών.

150 Βεβαίως, κατ' εφαρμογήν της νομολογίας που μνημονεύεται στη σκέψη 57 ανωτέρω, η εξέταση του χαρακτηρισμού της παράβασης ως παράβασης εξ αντικειμένου πρέπει να λαμβάνει υπόψη το οικονομικό και νομικό πλαίσιο της αγοράς εντός της οποίας λαμβάνουν χώρα οι ανταλλαγές πληροφοριών.

151 Βεβαίως, είναι επίσης ακριβές ότι η αγορά των EIRD παρουσιάζει ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό. Είναι συχνό φαινόμενο οι τράπεζες να συνάπτουν EIRD μεταξύ τους, ιδίως με σκοπό την κάλυψη κινδύνων. Με άλλα λόγια, η ίδια η φύση της αγοράς συνεπάγεται ότι οι τράπεζες, και ιδίως αυτές που ενεργούν ως ειδικοί διαπραγματευτές, οι οποίες είναι ανταγωνίστριες σχετικά με την προσφορά EIRD σε δυνητικούς πελάτες, καλούνται εκτός των άλλων να διαπραγματευτούν και μεταξύ τους και, ως εκ τούτου, να γνωστοποιήσουν στο πλαίσιο αυτό εμπιστευτικές πληροφορίες η μία στην άλλη.

152 Εντούτοις, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι αυτή η πτυχή του οικονομικού και νομικού πλαισίου της αγοράς των EIRD ελήφθη υπόψη από την Επιτροπή, στο μέτρο που αυτή απέκλεισε από την ανάλυσή της τις πληροφορίες που αντηλλάγησαν στο πλαίσιο συμβατικών διαπραγματεύσεων.

153 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, με την επιχειρηματολογία τους, οι προσφεύγουσες δεν επικρίνουν απλώς την Επιτροπή για τον λόγο ότι δεν ελήφθη υπόψη το οικονομικό και νομικό πλαίσιο της αγοράς των EIRD, αλλά της προσάπτουν και ότι δεν έλαβε υπόψη τα ενδεχομένως ευνοϊκά προς τον ανταγωνισμό αποτελέσματα των συζητήσεων μεταξύ διαπραγματευτών.

154 Συναφώς, επισημαίνεται ότι, με εξαίρεση τους παρεπόμενους της κύριας πράξεως περιορισμούς (βλ. απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, MasterCard κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, σκέψη 89 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), μόνο στο πλαίσιο της εκτιμήσεως του άρθρου 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ μπορούν να ληφθούν υπόψη τα ενδεχομένως ευνοϊκά προς τον ανταγωνισμό αποτελέσματα. Πράγματι, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτή στο δίκαιο του ανταγωνισμού της Ένωσης η ύπαρξη «κανόνα της λογικής», δηλαδή εξετάσεως που να σταθμίζει τα υπέρ και κατά του ανταγωνισμού αποτελέσματα μιας συμφωνίας επ' ευκαιρία του χαρακτηρισμού της συμφωνίας αυτής βάσει του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ (απόφαση της 29ης Ιουνίου 2012, E.ON Ruhrgas και E.ON κατά Επιτροπής, T-360/09, EU:T:2012:332, σκέψη 65· πρβλ., επίσης, απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2003, Van den Bergh Foods κατά Επιτροπής, T-65/98, EU:T:2003:281, σκέψη 106).

155 Ως εκ τούτου, στις προσφεύγουσες εναπέκειτο να αποδείξουν είτε ότι οι συζητήσεις για τις μέσες τιμές συνδέονταν άμεσα με τη λειτουργία της αγοράς των EIRD και ήταν αναγκαίες για τη λειτουργία αυτή, είτε ότι πληρούσαν τις προϋποθέσεις του άρθρου 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ.

156 Αφενός, επισημαίνεται ότι οι προσφεύγουσες δεν προσάπτουν στην Επιτροπή ότι προέβη σε εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 101, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ στο πλαίσιο της υπό κρίση προσφυγής.

157 Αφετέρου, καθόσον η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών μπορεί να εκληφθεί υπό την έννοια ότι με αυτήν υποστηρίζεται ότι οι ανταλλαγές πληροφοριών επί των μέσων τιμών μεταξύ των ειδικών διαπραγματευτών συνδέονται άρρηκτα με τη λειτουργία της αγοράς των EIRD, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, αν συγκεκριμένη πράξη ή δραστηριότητα δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της αρχής της απαγορεύσεως που θεσπίζεται στο άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, λόγω του ουδέτερου ή θετικού αποτελέσματός της στον ανταγωνισμό, τότε ένας περιορισμός της εμπορικής αυτονομίας ενός ή περισσοτέρων από τους μετέχοντες στην εν λόγω πράξη ή δραστηριότητα επίσης δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ανωτέρω αρχής της απαγορεύσεως, αν ο περιορισμός αυτός είναι αντικειμενικά αναγκαίος για την υλοποίηση της πράξεως ή της δραστηριότητας αυτής και ανάλογος με τους σκοπούς που αυτή επιδιώκει (βλ. απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, MasterCard κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, σκέψη 89 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Πράγματι, όταν ένας τέτοιος περιορισμός, ο οποίος χαρακτηρίζεται ως παρεπόμενος, δεν είναι δυνατόν να αποσυνδεθεί από την κύρια πράξη ή δραστηριότητα χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η ύπαρξη και το αντικείμενό τους, τότε η συμβατότητα του περιορισμού αυτού προς το

άρθρο 101 ΣΛΕΕ πρέπει να κρίνεται μαζί με τη συμβατότητα της κύριας πράξεως ή δραστηριότητας της οποίας αποτελεί παρεπόμενο, ακόμη και αν, εξεταζόμενος αυτοτελώς, ένας τέτοιος περιορισμός θα μπορούσε, εκ πρώτης όψεως, να φαίνεται ότι εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της απαγορεύσεως του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ (απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, MasterCard κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, σκέψη 90).

158 Για να μπορεί ένας περιορισμός να χαρακτηριστεί ως παρεπόμενος, πρέπει να εξετάζεται, αφενός, αν ο περιορισμός είναι αντικειμενικά αναγκαίος για την υλοποίηση της κύριας πράξεως ή δραστηριότητας και, αφετέρου, αν είναι ανάλογος σε σχέση προς αυτήν (αποφάσεις της 18ης Σεπτεμβρίου 2001, M6 κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-112/99, EU:T:2001:215, σκέψη 106, και της 29ης Ιουνίου 2012, E.ON Ruhrgas και E.ON κατά Επιτροπής, T-360/09, EU:T:2012:332, σκέψη 64).

159 Όσον αφορά την πρώτη προϋπόθεση, κατά τη νομολογία, πρέπει να εξετάζεται αν η υλοποίηση της πράξεως ή της δραστηριότητας αυτής θα ήταν αδύνατη χωρίς τον επίμαχο περιορισμό. Επομένως, το γεγονός ότι η έλλειψη του επίμαχου περιορισμού απλώς θα δυσχέραινε την υλοποίηση της εν λόγω πράξεως ή δραστηριότητας, ήτοι θα την καθιστούσε λιγότερο επικερδή, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι δίνει στον εν λόγω περιορισμό τον χαρακτήρα του «αντικειμενικώς αναγκαίου» που απαιτείται για να μπορέσει να χαρακτηρισθεί ως παρεπόμενος. Πράγματι, μια τέτοια ερμηνεία θα οδηγούσε στη διεύρυνση της έννοιας αυτής, ώστε να καταλαμβάνει περιορισμούς που δεν είναι απολύτως αναγκαίοι για την υλοποίηση της κύριας πράξεως ή δραστηριότητας. Το αποτέλεσμα αυτό θα έθιγε την πρακτική αποτελεσματικότητα της απαγορεύσεως που προβλέπεται στο άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ (πρβλ. απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 2014, MasterCard κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-382/12 P, EU:C:2014:2201, σκέψη 91).

160 Η πρώτη αυτή προϋπόθεση, εφαρμοζόμενη στις περιστάσεις της υπό κρίση υπόθεσης, ισοδυναμεί με εξακρίβωση του αν η λειτουργία της αγοράς των EIRD θα καθίστατο αδύνατη χωρίς ανταλλαγές πληροφοριών επί των μέσων τιμών μεταξύ ειδικών διαπραγματευτών. Συναφώς, αρκεί να υπογραμμιστεί ότι, βεβαίως, οι προσφεύγουσες παραπέμπουν, με τα δικόγραφά τους, στα ευνοϊκά για τον ανταγωνισμό αποτελέσματα που μπορούν να έχουν τέτοιου είδους ανταλλαγές μεταξύ διαπραγματευτών, στο μέτρο που κατέστησαν σε αυτές εφικτή τη μείωση της αβεβαιότητας στο επίπεδο όπου είχαν τη δυνατότητα να καλύψουν τις θέσεις τους και, ως εκ τούτου, να προτείνουν ευνοϊκότερες τιμές. Ωστόσο, οι προσφεύγουσες δεν αποδεικνύουν ότι η αγορά των εξωχρηματιστηριακών παραγώγων δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει χωρίς τέτοιες ανταλλαγές πληροφοριών μεταξύ διαπραγματευτών ενεργούντων ως ειδικών διαπραγματευτών. Επομένως, η εν λόγω πρώτη προϋπόθεση δεν πληρούται εν προκειμένω.

161 Για όλους αυτούς τους λόγους, η πρώτη αιτίαση των προσφευγουσών πρέπει να απορριφθεί.

2) Επί της αιτίασης με την οποία αμφισβητείται το βάσιμο του χαρακτηρισμού «περιορισμός ως εκ του αντικειμένου» που αποδόθηκε στις ανταλλαγές σχετικά με τις θέσεις διαπραγμάτευσης

162 Στο πλαίσιο της υπό κρίση αιτίασης, αμφισβητείται ο χαρακτηρισμός που απέδωσε η Επιτροπή στις συμπεριφορές οι οποίες περιγράφονται στις αιτιολογικές σκέψεις 271 έως 276 (συζήτηση της 12ης Φεβρουαρίου 2007), 286 έως 288 (συζήτηση της 16ης Φεβρουαρίου 2007), 295 (συζήτηση της 9ης Μαρτίου 2007), 296 έως 298 (συζήτηση της 14ης Μαρτίου 2007) της προσβαλλόμενης απόφασης. Με το υπόμνημα αντίκρουσης, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι συζητήσεις σχετικές με τις θέσεις διαπραγμάτευσης διεξήχθησαν επίσης στις 13 και 28 Φεβρουαρίου, καθώς και στις 19 Μαρτίου 2007.

163 Όσον αφορά τις συζητήσεις της 13ης και της 28ης Φεβρουαρίου, καθώς και της 19ης Μαρτίου 2007, στις οποίες αναφέρεται η Επιτροπή, αρκεί να υπογραμμιστεί ότι όλες έλαβαν χώρα με την προοπτική της χειραγώγησης του Euribor της 19ης Μαρτίου 2007 ή συνδέονταν με τη χειραγώγηση αυτή και ότι, κατά συνέπεια, διαπιστώθηκε ότι οι συζητήσεις αυτές εντάσσονταν σε πλαίσιο συμπεριφοράς με

αντικείμενο αντίθετο προς τους κανόνες του ανταγωνισμού. Κατά τα λοιπά, οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν, στο πλαίσιο του υπό κρίση σκέλους του λόγου ακυρώσεως, τον χαρακτηρισμό της συμπεριφοράς τους ως «περιορισμού εξ αντικειμένου».

164 Ανάλογο συμπέρασμα πρέπει να συναχθεί όσον αφορά τις συζητήσεις της 12ης και της 16ης Φεβρουαρίου 2007, εφόσον ήδη διαπιστώθηκε ότι η Επιτροπή ορθώς χαρακτήρισε τη συμπεριφορά των προσφευγουσών ως περιορισμό του ανταγωνισμού ως εκ του αντικειμένου. Αφενός, από το πρώτο σκέλος του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή ορθώς έκρινε ότι η συζήτηση της 12ης Φεβρουαρίου 2007 εντασσόταν στο πλαίσιο της χειραγώγησης του Euribor της 19ης Μαρτίου 2007 και μετείχε ως εκ τούτου σε παράβαση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Αφετέρου, για τους λόγους που εκτέθηκαν στο πλαίσιο εξέτασης της πρώτης αιτίασης του υπό κρίση σκέλους του λόγου ακυρώσεως, η Επιτροπή επίσης έκρινε ορθώς ότι η συζήτηση της 16ης Φεβρουαρίου 2007 εντασσόταν στο πλαίσιο παράβασης του ίδιου αυτού άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, καθόσον συνίστατο σε ανταλλαγή πληροφοριών επί των μέσων τιμών. Επομένως, δεν είναι αναγκαίο να εξακριβωθεί αν η ίδια εκδήλωση συμπεριφοράς εμπίπτει και στον χαρακτηρισμό της «παράβασης ως εκ του αντικειμένου» για άλλον λόγο.

165 Ως εκ τούτου, εξακολουθούν να αμφισβητούνται μόνον οι συζητήσεις της 9ης και της 14ης Μαρτίου 2007.

166 Οι συζητήσεις αυτές εμπίπτουν στην κατηγορία των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορών που περιγράφονται στην αιτιολογική σκέψη 113, υπό β′, στην αιτιολογική σκέψη 358, υπό β′, και στην αιτιολογική σκέψη 392, υπό β′, της προσβαλλόμενης απόφασης (ανταλλαγές απόψεων μεταξύ των διαπραγματευτών σχετικά με τις αντίστοιχες θέσεις διαπραγμάτευσης/τα ανοίγματα αυτών όσον αφορά τα EIRD) και στις αιτιολογικές σκέψεις 113 και 358 και στην αιτιολογική σκέψη 392, υπό γ′, της προσβαλλόμενης απόφασης (ανταλλαγές απόψεων μεταξύ των διαπραγματευτών σχετικά με τη δυνατότητα ευθυγράμμισης των θέσεών τους διαπραγμάτευσης).

167 Από τις αιτιολογικές σκέψεις 394 και 395 της προσβαλλόμενης απόφασης προκύπτει ότι η ίδια η εκτίμηση που χρησιμοποιήθηκε όσον αφορά τη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007 και τις ανταλλαγές επί των μέσων τιμών χρησιμεύει και για να δικαιολογηθεί ο χαρακτηρισμός των ανταλλαγών πληροφοριών επί των θέσεων διαπραγμάτευσης ως παράβασης εξ αντικειμένου, ήτοι η εκτίμηση ότι οι ανταλλαγές αυτές θέτουν τους συμμετέχοντες σε ευνοϊκή για αυτούς κατάσταση ασύμμετρης πληροφόρησης, αυξάνοντας τη διαφάνεια μεταξύ των μερών και μειώνοντας αισθητά τις συνήθεις αβεβαιότητες που είναι εγγενείς στην αγορά.

168 Επισημαίνεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν περιέχει ορισμό της έννοιας «θέση διαπραγμάτευσης». Εντούτοις, από τις διάφορες περιπτώσεις χρήσης της στην εν λόγω απόφαση προκύπτει ότι η έκφραση αυτή αφορά τη σύνθεση του επενδυτικού χαρτοφυλακίου ενός διαπραγματευτή (book), το ύψος και τον προσανατολισμό των ανοιγμάτων του στην αγορά των EIRD.

169 Σε άλλα χωρία της προσβαλλόμενης απόφασης περιλαμβάνονται στοιχεία αιτιολογίας που αφορούν ειδικότερα τις θέσεις διαπραγμάτευσης.

170 Ως εκ τούτου, στην αιτιολογική σκέψη 390 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή υπενθύμισε ότι, κατά την άποψη της RBS, κάθε ειδικός διαπραγματευτής τηρεί ημερολόγιο συναλλαγών συνιστάμενο σε κατάλογο των συμβάσεων και συνήγαγε εξ αυτού ότι «λόγω της αμοιβαίας αποκάλυψης της θέσης τους διαπραγμάτευσης, οι ειδικοί διαπραγματευτές [ήταν] σε θέση να συναγάγουν την αντίστοιχη ζήτηση και προσφορά τους σχετικά με τις συμβάσεις αυτές και [μπορούσαν] να χρησιμοποιούν τα στοιχεία αυτά προς όφελός τους[· αυτό] [μπορούσε] να τους ωθήσει να προσαρμόσουν τα δικά τους πρότυπα συναλλαγών και τους [παρείχε] τη δυνατότητα να είναι καλύτερα ενήμεροι σε σχέση με τους ανταγωνιστές ειδικούς διαπραγματευτές και τους άλλους παράγοντες της αγοράς».

171 Στην αιτιολογική σκέψη 417 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή υποστήριξε ότι «οι ανταλλαγές σχετικά με τις θέσεις διαπραγμάτευσης […] χρησίμευαν για να εξακριβωθεί αν συγκλίνουν τα εμπορικά συμφέροντα των μερών, πριν μπορέσουν να λάβουν άλλα συντονισμένα μέτρα προκειμένου να επηρεάσουν την αξία των EIRD εις βάρος των ανταγωνιστών που δεν μετείχαν στη σύμπραξη». Προσέθεσε δε ότι «σε μια αδιαφανή αγορά EIRD […], η ανταλλαγή τέτοιων πληροφοριών παρείχε στα μετέχοντα στη σύμπραξη μέρη τη δυνατότητα να ενημερωθούν καλύτερα απ' ό,τι οι λοιποί παράγοντες της αγοράς». Με την ίδια αιτιολογική σκέψη, η Επιτροπή υπογράμμισε επίσης ότι «αποκαλύπτοντας τις θέσεις τους διαπραγμάτευσης, και επομένως, όντας σε θέση να προσαρμόσουν τα δικά τους πρότυπα συναλλαγών, τα μέρη της σύμπραξης μπορούσαν να επηρεάσουν την αξία των χαρτοφυλακίων τους, επηρεάζοντας εξ αντανακλάσεως τους όρους των συναλλαγών κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, στοιχείο α', ΣΛΕΕ, και επιδρώντας εν τοις πράγμασι στη διάρθρωση του ανταγωνισμού στην αγορά των EIRD».

172 Η συνομιλία της 9ης Μαρτίου 2007, η οποία διεξήχθη μεταξύ ενός διαπραγματευτή της HSBC και ενός διαπραγματευτή της Deutsche Bank, μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 295 της προσβαλλόμενης απόφασης. Η Επιτροπή έκρινε με την αιτιολογική αυτή σκέψη ότι η οικεία συνομιλία αφορούσε τις συγκεκριμένες θέσεις διαπραγμάτευσης σημαντικών παραγόντων της αγοράς και ότι πραγματοποιήθηκε εκτός πλαισίου δυνητικής συναλλαγής.

173 Η συνομιλία της 14ης Μαρτίου 2007 μνημονεύεται στις αιτιολογικές σκέψεις 296 έως 298 της προσβαλλόμενης απόφασης. Όπως προκύπτει από τις εν λόγω αιτιολογικές σκέψεις, η ως άνω συνομιλία αφορούσε εικασίες ως προς την ποσοστιαία διαφορά μεταξύ των δεικτών EONIA και Euribor-1M στο πλαίσιο των οποίων ο διαπραγματευτής της HSBC σημείωσε απώλειες, ενώ ο διαπραγματευτής της Barclays αποκόμισε σημαντικό οικονομικό όφελος. Επιπλέον, ο διαπραγματευτής της Barclays εξηγεί στον συνομιλητή του πώς λειτούργησε, κατά την άποψή του, η αγορά και υπογραμμίζει ότι το ίδιο επρόκειτο να συμβεί και για τις ληκτότητες του Ιουνίου.

174 Προκειμένου να εκτιμηθεί το βάσιμο του χαρακτηρισμού των εν λόγω συζητήσεων ως περιορισμού εξ αντικειμένου, υπενθυμίζεται ότι η Επιτροπή δέχθηκε ότι οι συζητήσεις αυτές συνέβαλαν στη στρέβλωση της κανονικής πορείας των συνιστωσών τιμολόγησης στον κλάδο των EIRD. Εκτός αυτού, ιδίως με την αιτιολογική σκέψη 417 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή δέχθηκε επίσης ότι οι συνομιλίες σχετικά με τις θέσεις διαπραγμάτευσης επηρέασαν άλλους όρους συναλλαγής κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, στοιχείο α', ΣΛΕΕ.

175 Όσον αφορά τον δεύτερο αυτόν χαρακτηρισμό, μολονότι ο χαρακτηρισμός αυτός μπορεί, κατ' αρχήν και για τους προεκτεθέντες στις σκέψεις 74 έως 77 λόγους, να ληφθεί υπόψη ακόμη και αν δεν περιλαμβάνεται στο διατακτικό της προσβαλλόμενης απόφασης, εντούτοις τούτο ισχύει υπό τον όρο ότι είναι επαρκώς κατά νόμον αιτιολογημένος.

176 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, η επιβαλλόμενη από το άρθρο 296 ΣΛΕΕ αιτιολογία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη φύση της οικείας πράξης και πρέπει να συνάγεται από αυτήν κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο η συλλογιστική του θεσμικού οργάνου που εξέδωσε την πράξη, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα στους μεν ενδιαφερομένους να λάβουν γνώση των λόγων για τους οποίους ελήφθη το μέτρο, στο δε αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο να ασκήσει τον εκ μέρους του έλεγχο. Όσον αφορά, ειδικότερα, την αιτιολογία των ατομικών αποφάσεων, η υποχρέωση αιτιολογήσεως των αποφάσεων αυτών έχει ως σκοπό, εκτός από το να καθιστά δυνατό τον δικαστικό έλεγχο, να παρέχει στον ενδιαφερόμενο επαρκείς ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση ενδεχομένως ενέχει πλημμέλεια λόγω της οποίας θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της (βλ. απόφαση της 11ης Ιουλίου 2013, Ziegler κατά Επιτροπής, C-439/11 P, EU:C:2013:513, σκέψη 115 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

177 Όπως, όμως, ορθώς παρατηρούν οι προσφεύγουσες στα δικόγραφά τους, η προσβαλλόμενη απόφαση δεν καθιστά δυνατό τον προσδιορισμό των «λοιπών όρων συναλλαγής» που φέρεται να συντονίστηκαν κατόπιν των ανταλλαγών σχετικά με τις θέσεις διαπραγμάτευσης στις οποίες ενεπλάκη

η HSBC. Εξ αυτού συνάγεται ότι ο δικαιολογητικός αυτός λόγος δεν πληροί τα κριτήρια που υπενθύμισε η μνημονευόμενη στη σκέψη 176 ανωτέρω νομολογία και, επομένως, δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη κατά τον έλεγχο του βασίμου του χαρακτηρισμού των ανταλλαγών σχετικά με τις θέσεις διαπραγμάτευσης ως περιορισμού εξ αντικειμένου.

178 Επομένως, πρέπει να εξεταστεί, στο πλαίσιο της υπό κρίση αιτίασης, αν η Επιτροπή ορθώς δέχθηκε ότι οι ανταλλαγές αυτές στρέβλωσαν την κανονική πορεία των συνιστωσών τιμολόγησης στον κλάδο των EIRD.

179 Συναφώς, πρέπει να τονιστεί, πρώτον, ότι οι ανταλλαγές μεταξύ ανταγωνιστών που αφορούν τη σύνθεση του επενδυτικού χαρτοφυλακίου τους ή το επίπεδο των ανοιγμάτων τους δεν έχουν τόση σημασία για τον καθορισμό των τιμών στην αγορά των EIRD όση έχουν οι πληροφορίες που αφορούν τις μέσες τιμές. Πράγματι, μολονότι, για τους λόγους που εκτίθενται στις σκέψεις 139 έως 141 ανωτέρω, τέτοιες πληροφορίες σχετικά με τις μέσες τιμές διευκολύνουν τον προσδιορισμό του σταθερού επιτοκίου που προσφέρει ένας ανταγωνιστής για συγκεκριμένο παράγωγο προϊόν και την προσδοκία του ως προς το μελλοντικό κυμαινόμενο επιτόκιο κατά την ημερομηνία καθορισμού, εντούτοις δεν ισχύει το ίδιο όσον αφορά την ανταλλαγή απόψεων σχετικά με τις θέσεις διαπραγμάτευσης, οι οποίες δεν αφορούν άμεσα τους δείκτες των EIRD.

180 Ερωτηθείσα επί του σημείου αυτού κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η ίδια η Επιτροπή αναγνώρισε ότι οι ανταλλαγές σχετικά με τις θέσεις διαπραγμάτευσης δεν περιορίζουν εγγενώς τον ανταγωνισμό κατά τον ίδιο τρόπο με τις ανταλλαγές επί των μέσων τιμών.

181 Το συμπέρασμα αυτό επιρρωννύεται επίσης από την ερμηνεία της προσβαλλόμενης απόφασης. Από την απόφαση αυτή προκύπτει ότι η πλειονότητα των ανταλλαγών επί των θέσεων διαπραγμάτευσης είχαν μάλλον συμπληρωματικό χαρακτήρα σε σχέση με άλλες περιοριστικές του ανταγωνισμού πρακτικές που είχαν αποδεδειγμένα ως σκοπό τον περιορισμό του ανταγωνισμού. Έτσι, στην αιτιολογική σκέψη 417 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι «οι ανταλλαγές σχετικά με τις θέσεις διαπραγμάτευσης [...] χρησίμευαν για να εξακριβωθεί αν συγκλίνουν τα εμπορικά συμφέροντα των μερών, πριν μπορέσουν να λάβουν άλλα συντονισμένα μέτρα προκειμένου να επηρεάσουν την αξία των EIRD εις βάρος των ανταγωνιστών που δεν μετείχαν στη σύμπραξη».

182 Ως εκ τούτου, η μεγάλη πλειονότητα των συζητήσεων σχετικά με τις θέσεις διαπραγμάτευσης στις οποίες μετείχαν οι διαπραγματευτές της HSBC συνδεόταν με τη χειραγώγηση του Euribor της 19ης Μαρτίου 2007. Τούτο ισχύει για τις συζητήσεις με τον διαπραγματευτή της Barclays της 12ης Φεβρουαρίου, της 13ης Φεβρουαρίου, της 28ης Φεβρουαρίου και της 19ης Μαρτίου 2007.

183 Δεν ισχύει όμως το ίδιο για τις συζητήσεις της 9ης και της 14ης Μαρτίου 2007, οι οποίες δεν διεξήχθησαν με σκοπό τη χειραγώγηση του Euribor της 19ης Μαρτίου 2007.

184 Δεύτερον, από τη νομολογία που παρατίθεται στις σκέψεις 54, 55, 59 και 62 ανωτέρω προκύπτει ότι, όταν η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ ανταγωνιστών ενδέχεται να αντιβαίνει στους κανόνες περί ανταγωνισμού, εφόσον μετριάζει ή εξαλείφει τον βαθμό αβεβαιότητας ως προς τη λειτουργία της αγοράς με αποτέλεσμα περιορισμό του ανταγωνισμού μεταξύ επιχειρήσεων, ο χαρακτηρισμός «παράβαση ως εκ του αντικειμένου» πρέπει να αποδίδεται μόνο σε εκείνες εκ των ανταλλαγών αυτών που είναι αρκούντως επιβλαβείς για τον ανταγωνισμό, οπότε δεν είναι αναγκαίο να εξεταστούν τα αποτελέσματά τους. Τούτο ισχύει, ειδικότερα, για την ανταλλαγή πληροφοριών που μπορεί να εξαλείψει την αβεβαιότητα των ενδιαφερομένων ως προς την ημερομηνία, το εύρος και τις λεπτομέρειες της προσαρμογής της συμπεριφοράς που πρόκειται να υιοθετήσουν οι οικείες επιχειρήσεις στην αγορά.

185 Τρίτον, και κατά συνέπεια, πρέπει να εξακριβωθεί αν οι πληροφορίες που αντηλλάγησαν κατά τις συζητήσεις της 9ης και της 14ης Μαρτίου 2007 μετρίασαν ή εξάλειψαν τον βαθμό αβεβαιότητας στην αγορά κατά τέτοιο τρόπο ώστε η Επιτροπή να είναι σε θέση να συναγάγει εξ αυτού κάποια επίπτωση στην κανονική πορεία των συνιστωσών τιμολόγησης στον κλάδο των EIRD, χωρίς να χρειάζεται να εξετάσει τα αποτελέσματά τους.

186 Όσον αφορά, πρώτον, τη συζήτηση της 9ης Μαρτίου 2007, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, με την αιτιολογική σκέψη 295 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή προσάπτει στον διαπραγματευτή της HSBC ότι πληροφόρησε τον διαπραγματευτή της Deutsche Bank για τις θέσεις του διαπραγμάτευσης, δηλώνοντας, μεταξύ άλλων, ότι «[…] j'ai fait la patte 5 ans […] je suis flattener à des niveaux imbattables! et je reste short du court euro» («[…] έκανα το σκέλος των 5 ετών […] έχω επιπεδοποίηση σε ασυναγώνιστα επίπεδα! και μου λείπει ακόμη το χαμηλό ευρώ»), πράγμα στο οποίο ο διαπραγματευτής της HSBC απήντησε ως «bravo bien joué» («μπράβο, καλή δουλειά»). Προσάπτει επίσης στον διαπραγματευτή της HSBC ότι, κατά τη διάρκεια της ίδιας αυτής συνομιλίας, έγραψε σε σχέση με το χαρτοφυλάκιό του «flattener euro maintenant 2-5 ans short de juin et sept 7 euribor» («επιπεδοποίηση ευρώ τώρα 2-5 ετών short από Ιούνιο και Σεπτέμβριο 7 euribor», πράγμα το οποίο η Επιτροπή ερμήνευσε υπό την έννοια ότι προβλεπόταν «μείωση του spread μεταξύ των τιμών EIRD ληκτότητας μεταξύ δύο και πέντε ετών καθώς και [ότι ο διαπραγματευτής της HSBC] βρισκόταν σε ανοιχτή θέση διαπραγμάτευσης επί συμβολαίων μελλοντικής εκπλήρωσης Ιουνίου και Σεπτεμβρίου 2007». Η Επιτροπή επισήμανε, επίσης, ότι ο διαπραγματευτής της Deutsche Bank απάντησε στον συνομιλητή του «moi j'ai pas de h8 et de 2y!» («εγώ δεν έχω h8 ή 2 ετών!»), κάτι το οποίο η Επιτροπή ερμήνευσε υπό την έννοια ότι δεν είχε «συμβάσεις μελλοντικής εκπλήρωσης Μαρτίου 2008, ούτε EIRD ληκτότητας 2 ετών».

187 Πρέπει, βεβαίως, να παρατηρηθεί ότι οι διαπραγματευτές συζήτησαν για τη σύνθεση του χαρτοφυλακίου τους, ανταλλάσσοντας με τον τρόπο αυτό πληροφορίες εμπιστευτικού χαρακτήρα, εκτός πλαισίου δυνητικής συναλλαγής.

188 Εντούτοις, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζει η Επιτροπή, το θεσμικό αυτό όργανο δεν αποδεικνύει επαρκώς κατά νόμον ότι η επίμαχη συζήτηση παρέσχε στους διαπραγματευτές πλεονέκτημα πληροφόρησης, το οποίο τους έδωσε τη δυνατότητα να προσαρμόσουν αναλόγως τις διαπραγματευτικές στρατηγικές τους.

189 Πράγματι, αφενός, η εντύπωση που προκαλεί η συνομιλία αυτή είναι ότι ο διαπραγματευτής της HSBC υπερηφανεύεται στον διαπραγματευτή της Deutsche Bank για μια επιτυχημένη συναλλαγή την οποία πραγματοποίησε και ότι ο τελευταίος τον συγχαίρει. Οι παρασχεθείσες πληροφορίες, όχι ιδιαιτέρως ακριβείς και λεπτομερείς, δεν παρέχουν τη δυνατότητα να συναχθεί από τη συνομιλία αυτή η περιγραφή μιας «στρατηγικής», της οποίας η γνώση, εκ μέρους του διαπραγματευτή της Deutsche Bank και μόνον, είχε ως συνέπεια να περιέλθει ο τελευταίος σε τόσο ευνοϊκή κατάσταση σε σχέση με τους ανταγωνιστές του ώστε η Επιτροπή να είναι σε θέση να συναγάγει ότι η εν λόγω συνομιλία είχε ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού.

190 Αφετέρου, όπως τονίζουν οι προσφεύγουσες, χωρίς να αντικρουσθούν από την Επιτροπή, τα ψήγματα πληροφοριών που παρείχαν οι διαπραγματευτές για το χαρτοφυλάκιό τους δεν αφορούν τις ημερομηνίες λήξης των οικείων επιτοκίων, ούτε το εύρος των σχετικών θέσεων.

191 Ελλείψει ακριβέστερων πληροφοριών αυτού του είδους, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η συζήτηση αυτή μετρίασε ή εξάλειψε τον βαθμό αβεβαιότητας στην αγορά κατά τέτοιο τρόπο ώστε η Επιτροπή να είναι σε θέση να συναγάγει εξ αυτού κάποια επίπτωση στην κανονική πορεία των συνιστωσών τιμολόγησης στον κλάδο των EIRD, χωρίς να χρειάζεται να εξετάσει τα αποτελέσματά της.

192 Όσον αφορά, δεύτερον, τη συζήτηση της 14ης Μαρτίου 2007, η οποία εξετάζεται στις αιτιολογικές σκέψεις 296 έως 298 της προσβαλλόμενης απόφασης, πρέπει, βεβαίως, να επισημανθεί ότι, αντιθέτως προς την προηγούμενη συνομιλία, η πληροφορία που αντάλλαξαν οι διαπραγματευτές είναι ακριβής

και σαφής. Ο διαπραγματευτής της Barclays ενημερώνει τον διαπραγματευτή της HSBC για τον τρόπο με τον οποίο είναι δυνατή η αποκόμιση χρηματοοικονομικού οφέλους στο μέλλον μέσω εκμετάλλευσης της ποσοστιαίας διαφοράς μεταξύ των δεικτών Euribor-1M και EONIA.

193 Ωστόσο, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, ενεργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο, ο διαπραγματευτής της Barclays δεν παρέχει καμία εμπιστευτική πληροφορία στον διαπραγματευτή της HSBC. Του ανακοινώνει απλώς την παρατήρησή του ότι, κατ' ουσίαν, το επιτόκιο της EONIA μπορεί να επηρεάζει το επιτόκιο του Euribor-1M. Όμως, ακόμη και αν ο διαπραγματευτής της HSBC δεν φαίνεται να είναι ενήμερος για το χαρακτηριστικό αυτό της αλληλεπίδρασης μεταξύ των δύο αυτών επιτοκίων, πρόκειται για απλή επισήμανση στην οποία μπορούσαν να προβούν όλοι οι παρατηρητές της αγοράς. Επομένως, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η διευκρίνιση που παρέχει ένας διαπραγματευτής σε ανταγωνιστή του μετριάζει ή εξαλείφει τον βαθμό αβεβαιότητας στην αγορά κατά τέτοιο τρόπο ώστε η Επιτροπή να μπορεί να συναγάγει εξ αυτού κάποια επίπτωση στην κανονική πορεία των συνιστωσών τιμολόγησης στον κλάδο των EIRD.

194 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι συζητήσεις της 9ης και της 14ης Μαρτίου 2007, εξεταζόμενες μεμονωμένα ή από κοινού, δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού, κατά την έννοια του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ.

195 Επομένως, ορθώς υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες, με το δεύτερο σκέλος του πρώτου λόγου ακυρώσεως, ότι η Επιτροπή κακώς διαπίστωσε ότι οι συζητήσεις της 9ης και της 14ης Μαρτίου 2007 είχαν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού.

2. Επί του δεύτερου, του τρίτου και του τέταρτου λόγου ακυρώσεως, σχετικά με τον εκ μέρους της Επιτροπής χαρακτηρισμό της παράβασης ως ενιαίας και διαρκούς

196 Με τον δεύτερο, τον τρίτο και τον τέταρτο λόγο ακυρώσεως αμφισβητείται η διαπίστωση της Επιτροπής περί συμμετοχής της HSBC σε ενιαία και διαρκή παράβαση.

197 Κατά πάγια νομολογία, παράβαση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ ενδέχεται να προκύπτει όχι μόνον από μεμονωμένη πράξη αλλά και από σειρά πράξεων ή ακόμη και από συνεχιζόμενη συμπεριφορά, έστω και αν ένα ή περισσότερα στοιχεία αυτής της σειράς πράξεων ή της συνεχιζόμενης συμπεριφοράς θα μπορούσαν επίσης να αποτελέσουν, εξεταζόμενα αφεαυτών και μεμονωμένα, παράβαση της εν λόγω διάταξης. Έτσι, όταν οι διάφορες πράξεις εντάσσονται σε ένα «συνολικό σχέδιο», λόγω του ότι επιδιώκουν τον ίδιο σκοπό, ήτοι τη νόθευση του ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά, η Επιτροπή δικαιούται να καταλογίσει την ευθύνη για τις πράξεις αυτές αναλόγως της συμμετοχής στην παράβαση, η οποία λαμβάνεται υπόψη στο σύνολό της (πρβλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, Fresh Del Monte Produce κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P και C-294/13 P, EU:C:2015:416, σκέψη 156 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

198 Επιχείρηση που έχει μετάσχει σε μια τέτοια ενιαία και σύνθετη παράβαση με ενέργειές της, οι οποίες ενέπιπταν στην έννοια της κατά το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ αντίθετης προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής και απέβλεπαν στην υλοποίηση της παραβάσεως στο σύνολό της, μπορεί συνεπώς να είναι συνυπαίτια, ως προς όλη τη διάρκεια της συμμετοχής της στην εν λόγω παράβαση, για ενέργειες στις οποίες προέβησαν άλλες επιχειρήσεις στο πλαίσιο της ίδιας παραβάσεως. Τούτο ισχύει όταν αποδεικνύεται ότι η εν λόγω επιχείρηση είχε την πρόθεση να συμβάλει με τη συμπεριφορά της στους κοινούς σκοπούς τους οποίους επιδίωκε το σύνολο των συμμετεχόντων και ότι γνώριζε τις παραβατικές συμπεριφορές που είχαν κατά νου ή στις οποίες προέβαιναν άλλες επιχειρήσεις επιδιώκοντας τους ίδιους σκοπούς ή μπορούσε ευλόγως να τις προβλέψει και αποδεχόταν τον σχετικό κίνδυνο (πρβλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, Fresh Del Monte Produce κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P και C-294/13 P, EU:C:2015:416, σκέψη 157 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

199 Ως εκ τούτου, μια επιχείρηση μπορεί να έχει μετάσχει άμεσα στο σύνολο των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορών που συνθέτουν την ενιαία και διαρκή παράβαση, οπότε η Επιτροπή ορθώς μπορεί να της καταλογίσει την ευθύνη για το σύνολο των ενεργειών αυτών και, συνεπώς, για την εν λόγω παράβαση στο σύνολό της. Η επιχείρηση μπορεί επίσης να έχει μετάσχει άμεσα σε μέρος μόνον των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορών που συνθέτουν την ενιαία και διαρκή παράβαση, αλλά να γνώριζε το σύνολο των λοιπών παραβατικών συμπεριφορών τις οποίες είχαν κατά νου ή στις οποίες προέβαιναν οι λοιποί μετέχοντες στη σύμπραξη επιδιώκοντας τους ίδιους σκοπούς ή να μπορούσε ευλόγως να τις προβλέψει και να αποδεχόταν τον σχετικό κίνδυνο. Στην περίπτωση αυτή, η Επιτροπή ορθώς επίσης μπορεί να καταλογίσει στην επιχείρηση αυτή την ευθύνη για το σύνολο των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορών που συνθέτουν την εν λόγω παράβαση και, συνεπώς, για την παράβαση στο σύνολό της (βλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, Fresh Del Monte Produce κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P και C-294/13 P, EU:C:2015:416, σκέψη 158 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

200 Αντιθέτως, αν η επιχείρηση συμμετείχε άμεσα σε μία ή περισσότερες αντίθετες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού πράξεις που συνθέτουν μία ενιαία και διαρκή παράβαση, αλλά δεν αποδείχθηκε ότι, με δική της συμπεριφορά, ήθελε να συμβάλει στο σύνολο των κοινών σκοπών που επιδίωκαν οι λοιποί συμμετέχοντες στη σύμπραξη και ότι γνώριζε το σύνολο των λοιπών παραβατικών ενεργειών τις οποίες είχαν κατά νου ή στις οποίες προέβαιναν οι εν λόγω συμμετέχοντες στη σύμπραξη επιδιώκοντας τους ίδιους σκοπούς ή ότι μπορούσε ευλόγως να τις προβλέψει και ότι αποδεχόταν τον σχετικό κίνδυνο, η Επιτροπή δύναται κατά νόμον να της καταλογίσει ευθύνη μόνο για τις ενέργειες στις οποίες συμμετείχε άμεσα και για τις ενέργειες που είχαν κατά νου ή στις οποίες προέβαιναν οι λοιποί συμμετέχοντες επιδιώκοντας τους ίδιους σκοπούς με εκείνους που επιδίωκε η ίδια και για τις οποίες αποδείχθηκε ότι γνώριζε ή μπορούσε ευλόγως να τις προβλέψει και αποδεχόταν τον σχετικό κίνδυνο (βλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 2015, Fresh Del Monte Produce κατά Επιτροπής και Επιτροπή κατά Fresh Del Monte Produce, C-293/13 P και C-294/13 P, EU:C:2015:416, σκέψη 159 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

201 Εξάλλου, προκειμένου να χαρακτηριστούν διάφορες ενέργειες ως ενιαία και διαρκής παράβαση, δεν είναι απαραίτητο να ελεγχθεί αν εμφανίζουν μεταξύ τους σχέση συμπληρωματικότητας, υπό την έννοια ότι καθεμία από αυτές αποσκοπεί στην αντιμετώπιση μίας ή περισσοτέρων συνεπειών της κανονικής λειτουργίας του ανταγωνισμού, και αν συντείνουν, μέσω της αλληλεπίδρασής τους, στην επέλευση του συνόλου των αντίθετων προς τον ανταγωνισμό αποτελεσμάτων τα οποία επιδίωξαν όσοι ενήργησαν στο πλαίσιο ενός σφαιρικού σχεδίου, επιδιώκοντας ενιαίο σκοπό. Αντιθέτως, η προϋπόθεση που αφορά την έννοια του ενιαίου σκοπού συνεπάγεται ότι πρέπει να διακριβώνεται αν υπάρχουν χαρακτηριστικά στοιχεία των διαφορετικών συμπεριφορών που εμπίπτουν στην παράβαση από τα οποία να μπορεί να συναχθεί ότι οι συμπεριφορές που υλοποιήθηκαν από άλλες μετέχουσες επιχειρήσεις δεν έχουν το ίδιο επιζήμιο για τον ανταγωνισμό αντικείμενο ή αποτέλεσμα, οπότε δεν εντάσσονται σε ένα «συνολικό σχέδιο» λόγω του ότι επιδιώκουν τον ίδιο σκοπό, ήτοι τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της εσωτερικής αγοράς (πρβλ. απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2013, Siemens κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-239/11 P, C-489/11 P και C-498/11 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2013:866, σκέψεις 247 και 248).

202 Περαιτέρω, στο μέτρο που ο χαρακτηρισμός «ενιαία και διαρκής παράβαση» έχει ως συνέπεια να καταλογιστεί σε επιχείρηση η συμμετοχή σε παράβαση του δικαίου του ανταγωνισμού, υπενθυμίζεται ότι, στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού, σε περίπτωση που αμφισβητείται η ύπαρξη παραβάσεως, εναπόκειται στην Επιτροπή να αποδεικνύει τις παραβάσεις τις οποίες διαπιστώνει και να προσκομίζει στοιχεία που να θεμελιώνουν, επαρκώς κατά νόμο, τη συνδρομή των πραγματικών περιστατικών που στοιχειοθετούν την παράβαση (βλ. απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 2012, E.ON Energie κατά Επιτροπής, C-89/11 P, EU:C:2012:738, σκέψη 71 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

203 Για να αποδειχθεί παράβαση του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ είναι αναγκαίο η Επιτροπή να προσκομίζει σοβαρά, συγκεκριμένα και συγκλίνοντα αποδεικτικά στοιχεία. Εντούτοις, δεν απαιτείται οπωσδήποτε καθένα από τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία προσκομίζει η Επιτροπή να πληροί τα ως άνω κριτήρια ως προς κάθε στοιχείο της παράβασης. Αρκεί η δέσμη των ενδείξεων που επικαλείται το εν λόγω θεσμικό όργανο, συνολικώς εκτιμώμενη, να ανταποκρίνεται στην απαίτηση αυτή (βλ. απόφαση της 1ης Ιουλίου 2010, Knauf Gips κατά Επιτροπής, C-407/08 P, EU:C:2010:389, σκέψη 47 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

204 Επιπλέον, τυχόν αμφιβολία του δικαστή πρέπει να αποβαίνει υπέρ της επιχειρήσεως στην οποία απευθύνεται η απόφαση που διαπιστώνει παράβαση. Πράγματι, το τεκμήριο αθωότητας αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, η οποία πλέον κατοχυρώνεται από το άρθρο 48, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ. απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 2012, E.ON Energie κατά Επιτροπής, C-89/11 P, EU:C:2012:738, σκέψη 72 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

205 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει, επίσης, ότι η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας έχει εφαρμογή στις διαδικασίες οι οποίες αφορούν παραβάσεις κανόνων ανταγωνισμού που ισχύουν για τις επιχειρήσεις και οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην επιβολή προστίμων ή χρηματικών ποινών (βλ. απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 2012, E.ON Energie κατά Επιτροπής, C-89/11 P, EU:C:2012:738, σκέψη 73 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

206 Εν προκειμένω, όπως υπογραμμίστηκε στη σκέψη 70 ανωτέρω, η Επιτροπή χαρακτήρισε ως ενιαία και διαρκή παράβαση τρία είδη συμπεριφορών ανάλογα με το αν αφορούν, πρώτον, τη χειραγώγηση των προσφορών επιτοκίου Euribor (αιτιολογικές σκέψεις 113 και 358 και αιτιολογική σκέψη 392, υπό α′: ανταλλαγές απόψεων σχετικά με τις προτιμήσεις όσον αφορά το ύψος του επιτοκίου του Euribor· αιτιολογικές σκέψεις 113 και 358 και αιτιολογική σκέψη 392, υπό δ′: ανταλλαγές απόψεων σχετικά με τη δυνατότητα ευθυγράμμισης των προσφορών επιτοκίου Euribor· αιτιολογικές σκέψεις 113 και 358 και αιτιολογική σκέψη 392, υπό ε′: επαφή από τον εμπλεκόμενο διαπραγματευτή του υπεύθυνου για τις προσφορές επιτοκίου Euribor στο εσωτερικό της τράπεζάς του· αιτιολογικές σκέψεις 113 και 358 και αιτιολογική σκέψη 392, υπό στ′: συμφωνίες για να ληφθούν υπόψη απόπειρες επηρεασμού των προσφορών επιτοκίου Euribor), δεύτερον, τις ανταλλαγές απόψεων σχετικά με θέσεις διαπραγμάτευσης όσον αφορά τα EIRD (αιτιολογικές σκέψεις 113 και 358 και αιτιολογική σκέψη 392, υπό β′: ανταλλαγές απόψεων σχετικά με τις αντίστοιχες θέσεις διαπραγμάτευσης/τα ανοίγματα· αιτιολογικές σκέψεις 113 και 358 και αιτιολογική σκέψη 392, υπό γ′: ανταλλαγές απόψεων σχετικά με τη δυνατότητα ευθυγράμμισης των θέσεων διαπραγμάτευσης) και, τρίτον, ανταλλαγές απόψεων σχετικά με λεπτομερείς, μη διαθέσιμες στο ευρύ κοινό πληροφορίες για τις προθέσεις και τη στρατηγική στον τομέα τιμολόγησης των EIRD (αιτιολογικές σκέψεις 113 και 358 και αιτιολογική σκέψη 392, υπό ζ′).

207 Οι λόγοι που παρατίθενται στην προσβαλλόμενη απόφαση προς δικαιολόγηση του εν λόγω χαρακτηρισμού «ενιαία και διαρκής παράβαση» περιλαμβάνονται στις αιτιολογικές σκέψεις 442 έως 492 της προσβαλλόμενης απόφασης και συνοψίζονται στη σκέψη 19 ανωτέρω. Η Επιτροπή δέχθηκε την ύπαρξη ενιαίου οικονομικού σκοπού (αιτιολογικές σκέψεις 444 έως 450), έκρινε δε ότι οι διάφορες επίμαχες συμπεριφορές ενέπιπταν σε κοινό σχέδιο συμπεριφοράς (αιτιολογικές σκέψεις 451 έως 456) και ότι οι διαπραγματευτές των οικείων τραπεζών γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν το γενικό περιεχόμενο και τα ουσιώδη χαρακτηριστικά της σύμπραξης στο σύνολό της (αιτιολογικές σκέψεις 457 έως 483).

208 Όπως προκύπτει από τη νομολογία που μνημονεύεται στις σκέψεις 197 και 198 ανωτέρω, τρία στοιχεία έχουν καθοριστική σημασία προκειμένου να διαπιστωθεί η συμμετοχή μιας επιχείρησης σε ενιαία και διαρκή παράβαση. Το πρώτο αφορά την ίδια την ύπαρξη της ενιαίας και διαρκούς παράβασης. Οι διάφορες επίμαχες συμπεριφορές πρέπει να εμπίπτουν σε ένα «συνολικό σχέδιο» το οποίο έχει ενιαίο σκοπό. Το δεύτερο και το τρίτο στοιχείο αφορούν τη δυνατότητα καταλογισμού της ενιαίας και διαρκούς παράβασης σε επιχείρηση. Αφενός, η επιχείρηση αυτή πρέπει να είχε την πρόθεση να

συμβάλει, με τη συμπεριφορά της, στους κοινούς σκοπούς τους οποίους επιδίωκε το σύνολο των μετεχόντων. Αφετέρου, πρέπει να τελούσε εν γνώσει των παραβατικών συμπεριφορών τις οποίες είχαν κατά νου ή στις οποίες προέβαιναν άλλες επιχειρήσεις επιδιώκοντας τους ίδιους σκοπούς ή να μπορούσε ευλόγως να τις προβλέψει και να αποδεχόταν τον σχετικό κίνδυνο. Η ύπαρξη των τριών αυτών στοιχείων αμφισβητείται, αντιστοίχως, με τον δεύτερο, τον τρίτο και τον τέταρτο λόγο ακυρώσεως των προσφευγουσών.

α) Επί του δεύτερου λόγου, με τον οποίο αμφισβητείται η ύπαρξη «συνολικού σχεδίου» το οποίο έχει ενιαίο σκοπό

209 Στο πλαίσιο του δεύτερου λόγου ακυρώσεως, οι προσφεύγουσες αμφισβητούν την ύπαρξη «συνολικού σχεδίου» που έχει ενιαίο σκοπό και συνάγουν εξ αυτού ότι ο χαρακτηρισμός «ενιαία και διαρκής παράβαση» στον οποίο κατέληξε η Επιτροπή είναι εσφαλμένος.

210 Οι κρίσιμες αιτιολογίες της προσβαλλόμενης απόφασης περιλαμβάνονται στις αιτιολογικές σκέψεις 444 έως 456 της προσβαλλόμενης απόφασης, υπό τον τίτλο «Ενιαίος οικονομικός σκοπός» και «Κοινό σχέδιο συμπεριφοράς», και συνοψίστηκαν στη σκέψη 19 ανωτέρω.

211 Η επιχειρηματολογία που προβάλλουν οι προσφεύγουσες προς στήριξη του δεύτερου λόγου ακυρώσεως μπορεί να διαιρεθεί σε δύο σκέλη, αναλόγως του αν αφορά, κατ' ουσίαν, τον ενιαίο σκοπό της παράβασης ή την ύπαρξη «συνολικού σχεδίου».

1) Επί του πρώτου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, που αφορά τον ενιαίο σκοπό της παράβασης

212 Κατά τις προσφεύγουσες, οι συζητήσεις μεταξύ των διαπραγματευτών επί ζητημάτων άσχετων με τη χειραγώγηση των επιτοκίων αναφοράς δεν μπορούν να εμπίπτουν στον ίδιο ενιαίο σκοπό όπως οι συζητήσεις σχετικά με τη χειραγώγηση των εν λόγω επιτοκίων.

213 Η Επιτροπή εκτιμά ότι το σύνολο των επίμαχων συμπεριφορών μπορεί να συνδεθεί με τον ενιαίο σκοπό που αυτή προσδιόρισε.

214 Με την αιτιολογική σκέψη 445 της προσβαλλόμενης απόφασης, ο ενιαίος σκοπός τον οποίο διαπίστωσε η Επιτροπή περιγράφεται ως «[μείωση των] ταμειακών ροών [που τα μέρη της σύμπραξης] θα όφειλαν να καταβάλουν (ή [αύξηση] εκείνων που θα ελάμβαναν) και, κατά συνέπεια, [αύξηση της] αξίας των EIRD που κατείχαν στο χαρτοφυλάκιό τους, εις βάρος των αντισυμβαλλομένων στα εν λόγω EIRD».

215 Όπως διευκρινίστηκε στη σκέψη 100 ανωτέρω, οι ταμειακές ροές που συνδέονται με ένα EIRD απορρέουν από τη διαφορά μεταξύ του σταθερού επιτοκίου της σύμβασης, δηλαδή του επιτοκίου που αποτελεί αντικείμενο διαπραγματεύσεων μεταξύ των μερών, και του κυμαινόμενου επιτοκίου, το οποίο αποτελεί συνάρτηση του επιτοκίου αναφοράς.

216 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι η έννοια του ενιαίου σκοπού δεν μπορεί να προσδιοριστεί μέσω γενικής αναφοράς στη στρέβλωση του ανταγωνισμού σε συγκεκριμένο τομέα, εφόσον το γεγονός ότι επηρεάζεται ο ανταγωνισμός συνιστά, είτε ως σκοπός είτε ως αποτέλεσμα, αναπόσπαστο στοιχείο κάθε συμπεριφοράς η οποία εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Αν η έννοια του ενιαίου σκοπού οριζόταν κατά τον τρόπο αυτό, θα υπήρχε ο κίνδυνος η έννοια της ενιαίας και διαρκούς παράβασης να καταστεί εν μέρει άνευ περιεχομένου, στο μέτρο που πολλές σχετικές με κάποιον οικονομικό τομέα συμπεριφορές, απαγορευόμενες από το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, θα έπρεπε κατά συνέπεια να χαρακτηρίζονται κατά σύστημα ως συστατικά στοιχεία ενιαίας παράβασης (αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 2007, BASF και UCB κατά Επιτροπής,

T-101/05 και T-111/05, EU:T:2007:380, σκέψη 180, της 28ης Απριλίου 2010, Amann & Söhne και Cousin Filterie κατά Επιτροπής, T-446/05, EU:T:2010:165, σκέψη 92, και της 30ής Νοεμβρίου 2011, Quinn Barlo κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-208/06, EU:T:2011:701, σκέψη 149).

217 Εξ αυτού συνάγεται κατ' ανάγκην ότι μόνον οι περιορισμοί του ανταγωνισμού ως προς τους οποίους αποδείχθηκε ότι είχαν ως αντικείμενο τη στρέβλωση της κανονικής πορείας καθορισμού είτε του σταθερού είτε του κυμαινόμενου επιτοκίου των EIRD είναι δυνατόν να εμπίπτουν στον ενιαίο σκοπό τον οποίο διαπίστωσε η Επιτροπή. Συγκεκριμένα, θα ήταν αντίθετο προς την προμνημονευθείσα στη σκέψη 216 νομολογία να συμπεριληφθούν στον εν λόγω σκοπό περιοριστικές του ανταγωνισμού συμπεριφορές οι οποίες δεν έχουν αρκούντως στενό σύνδεσμο με τον καθορισμό των επιτοκίων αυτών.

218 Ως εκ τούτου, πρέπει να εξακριβωθεί αν τα τρία είδη συμπεριφορών που επισήμανε η Επιτροπή και τα οποία υπομνήσθηκαν στις σκέψεις 70 και 206 ανωτέρω μπορούν να συνδεθούν με τον ενιαίο αυτό σκοπό. Συναφώς, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ, αφενός, των συμπεριφορών που αφορούν τη χειραγώγηση των προσφορών επιτοκίου Euribor και, αφετέρου, των ανταλλαγών σχετικά με θέσεις διαπραγμάτευσης όσον αφορά τα EIRD καθώς και των ανταλλαγών σχετικά με λεπτομερείς, μη διαθέσιμες στο ευρύ κοινό πληροφορίες για τις προθέσεις και τη στρατηγική στον τομέα τιμολόγησης των EIRD.

219 Όσον αφορά, πρώτον, τις περιπτώσεις χειραγώγησης των προσφορών επιτοκίου Euribor, δεδομένου ότι το κυμαινόμενο επιτόκιο ενός EIRD στηρίζεται άμεσα στο επιτόκιο αναφοράς, οι περιπτώσεις αυτές εμπίπτουν κατ' ανάγκην στον ενιαίο σκοπό που προσδιόρισε η Επιτροπή.

220 Ως εκ τούτου, όσον αφορά την HSBC, μπορούν άνευ ετέρου να περιληφθούν στον σκοπό αυτό οι συζητήσεις της 12ης, της 13ης και της 28ης Φεβρουαρίου 2007 καθώς και της 19ης Μαρτίου 2007 που προαναφέρθηκαν στις σκέψεις 85, 163 και 164, και οι οποίες εντάσσονται στην προοπτική της χειραγώγησης της 19ης Μαρτίου 2007.

221 Με το υπόμνημα απαντήσεως, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι οι περιπτώσεις χειραγώγησης σχετικά με διαφορετικές ημερομηνίες λήξεις επιτοκίου αναφοράς συνδέονταν επαρκώς μεταξύ τους για να ενταχθούν στην ίδια ενιαία παράβαση.

222 Συναφώς, επισημαίνεται ότι η Επιτροπή έλαβε υπόψη της εις βάρος της HSBC τη συμμετοχή σε συζήτηση της 27ης Μαρτίου 2007, περιγραφόμενη στην αιτιολογική σκέψη 339 της προσβαλλόμενης απόφασης, κατά τη διάρκεια της οποίας ο διαπραγματευτής της Barclays εξέτασε το ενδεχόμενο μελλοντικής χειραγώγησης των επιτοκίων αναφοράς. Λόγω της συζητήσεως αυτής, ως προς την οποία οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν ότι είχε ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού, η λήξη της παραβατικής περιόδου που έγινε δεκτή ως προς τις προσφεύγουσες καθορίστηκε στις 27 Μαρτίου 2007.

223 Μολονότι η επίκριση αυτή των προσφευγουσών προβάλλεται κατά τρόπο συνοπτικό και μόνο με το υπόμνημα απαντήσεως, εντούτοις μπορεί να εξεταστεί από το Γενικό Δικαστήριο. Αφενός, το Γενικό Δικαστήριο δύναται να κατανοήσει το νόημα της επίκρισης αυτής και, αφετέρου, αυτή αποτελεί απλώς ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας που παρατίθεται ήδη στο δικόγραφο της προσφυγής και όχι προβολή νέου λόγου κατά τη διάρκεια της δίκης, απαγορευόμενη από το άρθρο 84, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας. Πράγματι, η επίκριση αυτή έχει αρκούντως στενό σύνδεσμο με το δικόγραφο της προσφυγής ώστε να μπορεί να θεωρηθεί ως αποτέλεσμα της φυσιολογικής εξέλιξης της συζήτησης στο πλαίσιο κατ' αντιμωλίαν διαδικασίας (πρβλ. απόφαση της 20ής Νοεμβρίου 2017, Petrov κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου, T-452/15, EU:T:2017:822, σκέψη 46 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

224 Όσον αφορά το βάσιμο της επίκρισης αυτής, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, μολονότι η μνημονευθείσα στη σκέψη 216 ανωτέρω νομολογία εμποδίζει την Επιτροπή να δέχεται ορισμό για την έννοια του ενιαίου σκοπού που να είναι τόσο ευρύς ώστε να ισοδυναμεί με αόριστη παραπομπή στην έννοια της στρέβλωσης του ανταγωνισμού σε δεδομένο τομέα, εντούτοις, θα ήταν αντίθετο προς τη λογική της έννοιας της ενιαίας παράβασης να επιβάλλεται στην Επιτροπή, στο πλαίσιο καθορισμού του εν λόγω ενιαίου σκοπού, υποχρέωση τόσο μεγάλης ακρίβειας ώστε να εμποδίζεται, στην πράξη, να συμπεριληφθούν στην ίδια παράβαση διαφορετικές συμπεριφορές.

225 Επομένως, συνάγεται ότι διάφορες περιπτώσεις χειραγώγησης των επιτοκίων αναφοράς μπορούν να εμπίπτουν στον ίδιο ενιαίο σκοπό.

226 Όσον αφορά, δεύτερον, τις ανταλλαγές σχετικά με τις θέσεις διαπραγμάτευσης και τις λεπτομερείς, μη διαθέσιμες στο ευρύ κοινό πληροφορίες για τις προθέσεις και τη στρατηγική στον τομέα τιμολόγησης των EIRD, πρέπει να επισημανθεί, προκαταρκτικώς, ότι εν προκειμένω εξετάζονται αποκλειστικά και μόνον οι εν λόγω ανταλλαγές οι οποίες δεν έλαβαν χώρα με την προοπτική χειραγώγησης των επιτοκίων αναφοράς ή από κοινού με αυτήν.

227 Συγκεκριμένα, οι συζητήσεις μεταξύ διαπραγματευτών οι οποίες διεξήχθησαν με την προοπτική χειραγώγησης των επιτοκίων αναφοράς ή από κοινού με μια τέτοια χειραγώγηση εμπίπτουν στον ενιαίο σκοπό της παράβασης, για τους λόγους που εκτίθενται στις σκέψεις 219 έως 225 ανωτέρω. Τούτο ισχύει όσον αφορά την HSBC, για τους λόγους που εκτίθενται στις σκέψεις 181 και 182 ανωτέρω, των συζητήσεων σχετικά με τις θέσεις διαπραγμάτευσης στις οποίες μετείχαν οι διαπραγματευτές της στις 12, στις 13, και στις 28 Φεβρουαρίου 2007 καθώς και στις 19 Μαρτίου 2007.

228 Αντιθέτως προς όσα φαίνεται να υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες, δεν μπορεί να αποκλειστεί εκ προοιμίου ότι ορισμένες ανταλλαγές σχετικές με θέσεις διαπραγμάτευσης και με λεπτομερείς, μη διαθέσιμες στο ευρύ κοινό πληροφορίες για τις προθέσεις και τη στρατηγική στον τομέα τιμολόγησης των EIRD, μολονότι δεν έλαβαν χώρα με την προοπτική χειραγώγησης των επιτοκίων αναφοράς ή από κοινού με μια τέτοια χειραγώγηση, μπορούν να εμπίπτουν στον ενιαίο σκοπό που διαπίστωσε η Επιτροπή. Ωστόσο, για τους λόγους που εκτίθενται λεπτομερώς στις σκέψεις 216 και 217 ανωτέρω, η συμπερίληψη αυτή είναι δυνατή μόνον υπό την προϋπόθεση ότι η Επιτροπή έχει αποδείξει ότι οι εν λόγω ανταλλαγές έχουν ως αντικείμενο τη στρέβλωση της κανονικής πορείας καθορισμού είτε του σταθερού είτε του κυμαινόμενου επιτοκίου των EIRD. Όσον αφορά την HSBC, από τις σκέψεις 139 έως 161 ανωτέρω προκύπτει ότι αυτό συνέβη στην περίπτωση των συζητήσεων της 14ης και της 16ης Φεβρουαρίου 2007 στις οποίες μετείχαν οι διαπραγματευτές της.

229 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, το πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

2) Επί του δεύτερου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, με το οποίο αμφισβητείται η ύπαρξη «συνολικού σχεδίου»

230 Κατ' ουσίαν, οι προσφεύγουσες αμφισβητούν το επιχείρημα που αντλεί η Επιτροπή από το ότι οι διάφορες μορφές συμπαιγνίας εντάσσονταν σε ένα συνολικό σχέδιο με σκοπό τη βελτίωση των τρεχουσών και των μελλοντικών θέσεων διαπραγμάτευσης της τράπεζάς τους, τούτο δε για τον λόγο ότι δεν υπάρχει κανένα στοιχείο που να αποδεικνύει την ύπαρξη συνολικού σχεδίου. Συναφώς, υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι ο δικαιολογητικός λόγος που αντλείται από το ότι οι συμπεριφορές αυτές απέρρεαν από «μια σταθερή ομάδα ατόμων» δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην HSBC. Επιπλέον, η μνεία του «απορρήτου» στην προσβαλλόμενη απόφαση δεν δύναται να αποδείξει την ύπαρξη ενιαίου οικονομικού σκοπού σε σχέση με συμπεριφορές οι οποίες, ως εκ της φύσεώς τους, είναι πολύ διαφορετικές. Υποστηρίζουν, επίσης, ότι τα επιχειρήματα της Επιτροπής ότι οι συζητήσεις «είχαν το ίδιο ή σχεδόν το ίδιο περιεχόμενο» ή ότι αφορούσαν «πάντοτε τα ίδια είδη πράξεων» στηρίζονται σε εσφαλμένες εκτιμήσεις επί των πραγματικών περιστατικών, τουλάχιστον όσον αφορά την HSBC.

231 Η Επιτροπή υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι απέδειξε επαρκώς κατά νόμον την ύπαρξη «συνολικού σχεδίου» στην προσβαλλόμενη απόφαση.

232 Με την αιτιολογική σκέψη 446 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή στήριξε, κατ' ουσίαν, την ύπαρξη «συνολικού σχεδίου» στο γεγονός ότι τα μέρη προσχώρησαν σαφώς σε κοινή στρατηγική που περιόριζε την ατομική εμπορική συμπεριφορά τους καθορίζοντας τη γραμμή της αμοιβαίας δράσης ή αποχής τους από ενέργειες στην αγορά, αντικαθιστώντας κατ' αυτόν τον τρόπο τον μεταξύ τους ανταγωνισμό με συνεργασία σε βάρος των άλλων μετεχόντων στην αγορά. Υπογράμμισε επίσης, στην αιτιολογική σκέψη 451, ότι η σύμπραξη «κατευθυνόταν και διατηρούνταν» από σταθερή ομάδα προσώπων και, στην αιτιολογική σκέψη 452, ότι τα μέρη είχαν ακολουθήσει πολύ παρόμοιο σχήμα στο πλαίσιο των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού δραστηριοτήτων τους. Συναφώς, η Επιτροπή τόνισε, στις αιτιολογικές σκέψεις 452 έως 456, ότι οι επαφές μεταξύ των τραπεζών συχνά πραγματοποιούνταν παράλληλα ή είχαν μικρή χρονική απόσταση μεταξύ τους, ότι η χρησιμοποιούμενη γλώσσα πιστοποιούσε ότι τα μετέχοντα στη σύμπραξη πρόσωπα κατέφευγαν συχνά στις επαφές αυτές, ότι τα μέρη λάμβαναν προφυλάξεις για να αποκρύψουν τις επαφές τους και ότι οι διάφορες ανακοινώσεις είχαν το ίδιο ή εν μέρει πανομοιότυπο περιεχόμενο.

233 Μεταξύ των διαφόρων αιτιολογιών που παρέθεσε η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση, το Γενικό Δικαστήριο επισημαίνει ότι το κεντρικό στοιχείο που είναι σε θέση να αποδείξει την ύπαρξη «συνολικού σχεδίου» έγκειται στο ότι, με την αιτιολογική σκέψη 451 της προσβαλλόμενης απόφασης, τονίζεται ότι η σύμπραξη «κατευθυνόταν και διατηρούνταν» από σταθερή ομάδα προσώπων.

234 Πράγματι, οι λοιπές αιτιολογίες που παρατίθενται στην προσβαλλόμενη απόφαση και συνοψίζονται στη σκέψη 232 ανωτέρω, όπως είναι η ομοιότητα των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού δραστηριοτήτων των διαπραγματευτών στην αγορά, η συχνότητά τους ή η βούληση των εν λόγω διαπραγματευτών να διατηρήσουν τη συμπεριφορά τους μυστική, μολονότι μπορούν να ενισχύσουν την εντύπωση ότι υπάρχει ένα «συνολικό σχέδιο», εντούτοις δεν είναι ικανές, ελλείψει πιο αξιόπιστων στοιχείων, να αποδείξουν αφεαυτών την ύπαρξη τέτοιου σχεδίου.

235 Ως εκ τούτου, η ύπαρξη ενός τέτοιου «συνολικού σχεδίου», που δικαιολογεί τη χρήση του χαρακτηρισμού «ενιαία παράβαση», μπορεί να γίνει δεκτή μόνο στο μέτρο που οι διάφορες αυτές συμπεριφορές δύνανται να θεωρηθούν ως κατευθυνόμενες ή ελεγχόμενες από την ίδια ομάδα προσώπων.

236 Συναφώς, επισημαίνεται ότι οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν το υποστατό της αιτιολογίας που αντλείται από το ότι η σύμπραξη κατευθυνόταν και διατηρούνταν από σταθερή ομάδα διαπραγματευτών, αλλά ισχυρίζονται μάλλον ότι κανένας από τους διαπραγματευτές της HSBC δεν περιλαμβανόταν στην ομάδα αυτή. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η επιχειρηματολογία αυτή δεν αφορά τόσο το βάσιμο του χαρακτηρισμού «ενιαία παράβαση» που δέχτηκε η Επιτροπή, αλλά μάλλον τη δυνατότητα καταλογισμού της παράβασης αυτής στην HSBC, ζήτημα που εμπίπτει στην εξέταση του τέταρτου λόγου ακυρώσεως.

237 Υπό την επιφύλαξη αυτή, πρέπει να απορριφθεί το δεύτερο σκέλος του λόγου ακυρώσεως και, ως εκ τούτου, ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως.

β) Επί του τέταρτου λόγου ακυρώσεως, με τον οποίο αμφισβητείται η εκ μέρους της HSBC γνώση της παραβατικής συμπεριφοράς των λοιπών μετεχόντων

238 Οι προσφεύγουσες προσάπτουν στην Επιτροπή ότι κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η HSBC γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει τις φερόμενες ως παραβατικές συμπεριφορές των άλλων τραπεζών. Ισχυρίζονται ότι ούτε από την αιτιολογία της προσβαλλόμενης απόφασης σχετικά με το σύνολο των τραπεζών ούτε από την αιτιολογία που αφορά ειδικά την HSBC μπορεί να αποδειχθεί ότι η HSBC γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει το γενικό περιεχόμενο και τα ουσιώδη χαρακτηριστικά της συνολικής σύμπραξης.

239 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, μεταξύ άλλων, ότι από τη συζήτηση της 12ης Φεβρουαρίου 2007 μπορεί να συναχθεί μόνον ότι ο διαπραγματευτής της HSBC είχε μια κατά προσέγγιση ιδέα του γενικού σχεδίου χειραγώγησης του Euribor-3M στις 19 Μαρτίου 2007, χωρίς ωστόσο να γνωρίζει ποιες τράπεζες συμμετείχαν, διαψεύδουν δε ότι ο διαπραγματευτής της Barclays ενημέρωσε σαφώς τον διαπραγματευτή της HSBC για τη συμμετοχή άλλων τραπεζών στην εν λόγω χειραγώγηση ή ότι είχε πλήρη επίγνωση του γεγονότος αυτού. Εν πάση περιπτώσει, η ενδεχόμενη γνώση της συμμετοχής άλλων τραπεζών στη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007 δεν ισοδυναμεί με γνώση της σειράς των εκτενέστερων επαφών μεταξύ άλλων τραπεζών που έλαβαν χώρα επί μακρύτερο χρονικό διάστημα. Ομοίως, το γεγονός που επισημαίνεται στην αιτιολογική σκέψη 491 της προσβαλλόμενης απόφασης, ότι δηλαδή ο διαπραγματευτής της Barclays ανέφερε σε διαπραγματευτή της HSBC –στις 27 Μαρτίου 2007– ότι η χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007 επρόκειτο να επαναληφθεί στο μέλλον, δεν ασκεί επιρροή όσον αφορά την ύπαρξη συνολικής σύμπραξης μεταξύ της 12ης Φεβρουαρίου και της 26ης Μαρτίου 2007.

240 Η Επιτροπή υποστηρίζει, προκαταρκτικώς, ότι, μέσω των επαφών της με την Barclays, η HSBC μετείχε στο σύνολο των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορών που συνθέτουν την ενιαία και διαρκή παράβαση και ότι το γεγονός αυτό αρκεί για να της καταλογίσει το θεσμικό αυτό όργανο την ευθύνη για το σύνολο των εν λόγω συμπεριφορών.

241 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι, παρά ταύτα, η ίδια απέδειξε ότι η HSBC γνώριζε ή μπορούσε ευλόγως να προβλέψει τις παραβατικές συμπεριφορές των λοιπών επιχειρήσεων. Συναφώς, παραπέμπει στο περιεχόμενο των ανταλλαγών μεταξύ HSBC και Barclays της 12ης Φεβρουαρίου, της 7ης και της 19ης Μαρτίου 2007. Η Επιτροπή αντικρούει το επιχείρημα των προσφευγουσών ότι η εκ μέρους της HSBC γνώση της χειραγώγησης της 19ης Μαρτίου 2007 δεν συνεπάγεται γνώση των λοιπών αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορών.

242 Οι αιτιολογίες της προσβαλλόμενης απόφασης σχετικά με τη γνώση των παραβατικών συμπεριφορών περιλαμβάνονται στις αιτιολογικές σκέψεις 457 έως 465 της προσβαλλόμενης απόφασης, ως προς την αιτιολογία που είναι κοινή για το σύνολο των τραπεζών, και στις αιτιολογικές σκέψεις 471 έως 476 της εν λόγω απόφασης, ως προς την αιτιολογία που αφορά ειδικά την HSBC.

243 Όσον αφορά την αιτιολογία που είναι κοινή για το σύνολο των τραπεζών, αυτή στηρίζεται στην παραδοχή που εκτίθεται στην αιτιολογική σκέψη 457 της προσβαλλόμενης απόφασης και σύμφωνα με την οποία οι διαπραγματευτές που μετείχαν στις αντίθετες προς τον ανταγωνισμό ανταλλαγές ήταν ειδικευμένοι επαγγελματίες οι οποίοι γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν το γενικό περιεχόμενο και τα χαρακτηριστικά της σύμπραξης. Συναφώς, η Επιτροπή αναφέρθηκε, πρώτον, με την αιτιολογική σκέψη 458, στο πολύ συγκεκριμένο πλαίσιο εντός του οποίου δρουν οι διαπραγματευτές και το οποίο χαρακτηρίζεται από διμερείς ανταλλαγές που καταγράφονται και ελέγχονται. Δεύτερον, υπογράμμισε, με την αιτιολογική σκέψη 459, ότι οι εμπλεκόμενοι στις συμφωνίες διαπραγματευτές γνώριζαν ότι οι διαπραγματευτές άλλων τραπεζών ήταν διατεθειμένοι να μετάσχουν στο ίδιο είδος συμπαιγνιακής συμπεριφοράς σχετικά με τις συνιστώσες καθορισμού των τιμών και άλλων όρων διαπραγμάτευσης των EIRD. Τρίτον, με τις αιτιολογικές σκέψεις 460 έως 461 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι από τα αποδεικτικά στοιχεία προκύπτει ότι ο επίσημος χαρακτήρας της διαδικασίας καθορισμού των επιτοκίων Euribor ήταν ευρύτατα γνωστός και ότι, ως εκ τούτου, υπήρχε δυνατότητα επηρεασμού της μέσω των προσφορών επιτοκίων των τραπεζών της ομάδας. Τέταρτον, με την αιτιολογική σκέψη 463, η Επιτροπή τόνισε το γεγονός ότι κάθε μία από τις εν λόγω τράπεζες δραστηριοποιούνταν στην επίμαχη αγορά εδώ και πολλά χρόνια και ότι οι διαπραγματευτές δεν εξεπλάγησαν όταν τους ζητήθηκε να συντονίσουν τις ενέργειές τους. Από τον συνδυασμό των στοιχείων αυτών, με τις αιτιολογικές σκέψεις 462 και 464 η Επιτροπή συνήγαγε κατ' ουσίαν ότι οι μετέχοντες σε διμερείς ανταλλαγές διαπραγματευτές γνώριζαν ή όφειλαν να γνωρίζουν ότι ήταν πιθανό να εμπλέκονται πολλές τράπεζες στις αθέμιτες συμφωνίες, έστω και αν η πληροφορία αυτή δεν τους αποκαλύφθηκε ρητώς. Η Επιτροπή υπογράμμισε επίσης, με την αιτιολογική σκέψη 465, ότι οι διαπραγματευτές αποτελούσαν αντικείμενο λεπτομερούς καταγραφής και στενής επιτήρησης, οπότε πρέπει να θεωρηθεί ότι η διεύθυνσή τους γνώριζε, ή όφειλε να γνωρίζει, τα ουσιώδη

χαρακτηριστικά του σχεδίου της συμπαιγνίας και της εμπλοκής των υπαλλήλων της στο εν λόγω σχέδιο. Προσέθεσε δε ότι έπρεπε να συνεκτιμήσει τις προφυλάξεις που είχαν λάβει οι διαπραγματευτές για να αποκρύψουν τις συμφωνίες τους.

244 Ως προς την αιτιολογία που αφορά ειδικά την HSBC, η Επιτροπή τόνισε, πρώτον, με την αιτιολογική σκέψη 471 της προσβαλλόμενης απόφασης, ότι, από την έναρξη της συμμετοχής της HSBC στην παράβαση στις 12 Φεβρουαρίου 2007, ο διαπραγματευτής της Barclays της εξήγησε το σχέδιο ενόψει της χειραγώγησης της 19ης Μαρτίου 2007 κατά τρόπο που να αφήνεται να εννοηθεί η συμμετοχή άλλων τραπεζών. Δεύτερον, με την αιτιολογική σκέψη 472, η Επιτροπή υπογράμμισε ότι ο διαπραγματευτής της HSBC ήταν ενήμερος για τις πολύ στενές σχέσεις που συνέδεαν τον διαπραγματευτή της Barclays με τους διαπραγματευτές της JP Morgan, της Société générale και της Deutsche Bank. Τρίτον, με την αιτιολογική σκέψη 472, η Επιτροπή επισήμανε ότι οι διαπραγματευτές της Deutsche Bank και της Barclays θεωρούσαν τον διαπραγματευτή της HSBC ως αξιόπιστο εταίρο της σύμπραξης. Εξ αυτού συνήγαγε, με την αιτιολογική σκέψη 473, ότι οι διαπραγματευτές της HSBC γνώριζαν ή, τουλάχιστον, όφειλαν να γνωρίζουν ότι οι συζητήσεις τους με την Barclays αποτελούσαν μέρος δικτύου επαφών αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού, το οποίο περιλάμβανε τουλάχιστον την Barclays, την Deutsche Bank, τη Société générale, την HSBC και μία ή περισσότερες ακόμη τράπεζες, μη κατονομαζόμενες, οι οποίες συνέβαλαν στην επίτευξη των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού αποτελεσμάτων στα οποία απέβλεπε η χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007. Επιπλέον, με τις αιτιολογικές σκέψεις 475 και 476, η Επιτροπή προσέθεσε ότι, λαμβανομένης υπόψη της σύντομης περιόδου κατά την οποία η HSBC ενεπλάκη στις αθέμιτες ανταλλαγές, η συμμετοχή της στο σχέδιο ήταν συνεχής.

245 Προκαταρκτικώς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι το επιχείρημα της Επιτροπής, το οποίο παρατίθεται στη σκέψη 240 ανωτέρω και αντλείται από το ότι η HSBC φέρεται να συμμετείχε στο σύνολο των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού επίμαχων συμπεριφορών, γεγονός που θα αρκούσε για να της καταλογίσει το θεσμικό αυτό όργανο την ευθύνη για το σύνολο των συμπεριφορών, δεν μπορεί να γίνει δεκτό.

246 Συναφώς, επισημαίνεται ότι, τουλάχιστον όσον αφορά την HSBC, οι αντίθετες προς τον ανταγωνισμό προσαπτόμενες συμπεριφορές σημειώθηκαν στο πλαίσιο διμερών συζητήσεων. Επομένως, ακόμη και αν θεωρηθεί αποδεδειγμένο το γεγονός ότι οι συζητήσεις στις οποίες μετείχε η HSBC ήταν δυνατό να εμπίπτουν σε κάθε μία από τις κατηγορίες που αναφέρονται στις αιτιολογικές σκέψεις 113, 358 και 392 της προσβαλλόμενης απόφασης, τούτο δεν αρκεί αφεαυτού για να καταλογιστεί στην HSBC η ευθύνη για την παραβατική συμπεριφορά των τραπεζών με τις οποίες δεν διατηρούσε άμεσες επαφές. Κατ' εφαρμογήν της νομολογίας που παρατίθεται στη σκέψη 198 ανωτέρω, εναπέκειτο στην Επιτροπή να αποδείξει ότι η HSBC γνώριζε τις εν λόγω παραβατικές συμπεριφορές τις οποίες είχαν κατά νου ή στις οποίες προέβαιναν οι άλλες τράπεζες ή ότι μπορούσε ευλόγως να τις προβλέψει.

247 Συναφώς, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ, αφενός, της χειραγώγησης της 19ης Μαρτίου 2007 και του ενδεχομένου επανάληψής της και, αφετέρου, των λοιπών συμπεριφορών που έλαβε υπόψη η Επιτροπή στο πλαίσιο της ενιαίας παράβασης.

1) Επί της εκ μέρους της HSBC γνώσης της συμμετοχής άλλων τραπεζών στη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007 και του ενδεχομένου επανάληψής της

248 Από τις 12 Φεβρουαρίου έως τις 19 Μαρτίου 2007, η HSBC μετείχε στη χειραγώγηση που περιγράφεται στις σκέψεις 85 έως 90 ανωτέρω, με σκοπό την άντληση οφέλους από χαμηλές προσφορές επιτοκίου Euribor-3M στις 19 Μαρτίου 2007. Επιπλέον, σε συνομιλία της 19ης Μαρτίου 2007 διεξαχθείσα μεταξύ ενός εκ των διαπραγματευτών της HSBC και του διαπραγματευτή της Barclays, η οποία μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 329 της προσβαλλόμενης απόφασης, επισημάνθηκε ότι κατ' αρχήν η χειραγώγηση αυτή επρόκειτο να επαναληφθεί. Η επανάληψη αυτή

μνημονεύθηκε εκ νέου από τον διαπραγματευτή της Barclays σε συζήτηση με άλλον διαπραγματευτή της HSBC, στις 27 Μαρτίου 2007, για την οποία γίνεται λόγος στην αιτιολογική σκέψη 339 της προσβαλλόμενης απόφασης.

249 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, όσον αφορά τη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007, η Επιτροπή διαθέτει άμεσες αποδείξεις για την εκ μέρους της HSBC γνώση της συμμετοχής της σε ενιαία και διαρκή παράβαση από κοινού με άλλες τράπεζες.

250 Πράγματι, με την αιτιολογική σκέψη 471 της προσβαλλόμενης απόφασης, ορθώς παραπέμπει η Επιτροπή στη συνομιλία της 12ης Φεβρουαρίου 2007 ως στοιχείο που αποκαλύπτει την εκ μέρους της HSBC γνώση της συμμετοχής άλλων τραπεζών.

251 Από την ερμηνεία της συνομιλίας αυτής προκύπτει ότι ο διαπραγματευτής της Barclays οδηγεί τη συζήτηση στο κέρδος που θα μπορούσε να αντληθεί από χειραγώγηση του spread μεταξύ δύο παραγώγων προϊόντων, ήτοι futures στηριζόμενων στο Euribor-3M και swap στηριζόμενων στον EONIA στις 19 Μαρτίου 2007.

252 Αφενός, από τη συζήτηση αυτή προκύπτει ότι ο διαπραγματευτής της Barclays αποκαλύπτει στην HSBC το «συνολικό σχέδιο» της σχεδιαζόμενης χειραγώγησης: το εν λόγω συνολικό σχέδιο συνίστατο στην προοδευτική αύξηση των θέσεων «αγοράς» των futures που αναπροσαρμόζονται βάσει του Euribor-3M και, εν συνεχεία, στην εναρμονισμένη δράση με σκοπό τη μείωση του επιτοκίου αυτού στις 19 Μαρτίου 2007.

253 Συναφώς, αντιθέτως προς όσα υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες, η μεταγενέστερη συνομιλία της 13ης Φεβρουαρίου 2007, στην οποία ο διαπραγματευτής της HSBC υπογραμμίζει ότι η συμπεριφορά της Barclays δεν είναι σύμφωνη με το σχέδιο που παρουσιάστηκε την προηγούμενη ημέρα, είναι ενδεικτική της ορθής κατανόησης του τρόπου κατά τον οποίο πρέπει να λειτουργήσει η χειραγώγηση. Πράγματι, ο διαπραγματευτής της HSBC θεωρεί ύποπτο το γεγονός ότι η συμπεριφορά της Barclays παρεκκλίνει από την καθορισθείσα στρατηγική. Μολονότι η απάντηση της Barclays («je clean juste quelque truc») («να ξεκαθαρίσω κάτι») δεν φαίνεται να τον πείθει («mouai[s]») («χμ, εντάξει»), εντούτοις γεγονός παραμένει ότι η επισήμανση του διαπραγματευτή της HSBC σχετικά με ορισμένη συμπεριφορά της Barclays προφανώς αντίθετη προς τη σχεδιαζόμενη χειραγώγηση αποτελεί ένδειξη της ορθής εκ μέρους του κατανόησης.

254 Αφετέρου, ο διαπραγματευτής της Barclays τόνισε στη συνομιλία της 12ης Φεβρουαρίου 2007 ότι στην ως άνω χειραγώγηση μετείχαν και άλλες τράπεζες, έστω και αν δεν επιθυμούσε να αποκαλύψει την ταυτότητά τους. Εξ αυτού προκύπτει ότι ο διαπραγματευτής της HSBC είχε πλήρη επίγνωση του γεγονότος ότι στην εν λόγω χειραγώγηση μετείχαν και άλλες τράπεζες.

255 Επομένως, ακόμη και αν η ταυτότητά τους δεν αποκαλύφθηκε από τον διαπραγματευτή της Barclays, κατόπιν της συνομιλίας αυτής, ο διαπραγματευτής της HSBC γνώριζε ότι ορισμένες τράπεζες επρόκειτο, μέσω εναρμονισμένης δράσης, να μειώσουν το επιτόκιο του Euribor στις 19 Μαρτίου 2007. Ως εκ τούτου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η HSBC γνώριζε τις παραβατικές συμπεριφορές που είχαν κατά νου ή στις οποίες προέβαιναν άλλες επιχειρήσεις επιδιώκοντας τους ίδιους σκοπούς κατά την έννοια της παρατεθείσας στη σκέψη 198 ανωτέρω νομολογίας.

256 Το συμπέρασμα αυτό πρέπει να επεκταθεί και στις συζητήσεις που αφορούσαν την καταρχήν επανάληψη της χειραγώγησης αυτής οι οποίες διεξήχθησαν στις 19 και στις 27 Μαρτίου 2007. Συγκεκριμένα, δεδομένου ότι οι διαπραγματευτές της HSBC είχαν μετάσχει στις συζητήσεις αυτές, μπορούσαν ευλόγως να προβλέψουν ότι η επανάληψη θα γινόταν υπό αντίστοιχους όρους και, επομένως, από κοινού με άλλες τράπεζες.

257 Επιπλέον, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η συμμετοχή της HSBC στην ενιαία αυτή παράβαση πραγματοποιήθηκε αδιαλείπτως από τις 12 Μαρτίου 2007 έως τις 27 Μαρτίου 2007.

258 Συναφώς, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι η αρχή της ασφάλειας δικαίου απαιτεί, όταν δεν υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία δυνάμενα να αποδείξουν άμεσα τη διάρκεια μιας παραβάσεως, η Επιτροπή να επικαλείται, τουλάχιστον, αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με πραγματικά περιστατικά χωρίς μεγάλη χρονική απόσταση μεταξύ τους, ώστε να μπορεί λογικά να γίνει δεκτό ότι η παράβαση συνεχίστηκε αδιάλειπτα μεταξύ δύο συγκεκριμένων ημερομηνιών (βλ. απόφαση της 16ης Ιουνίου 2015, FSL κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-655/11, EU:T:2015:383, σκέψη 482 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

259 Μολονότι το διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ δύο εκδηλώσεων μιας παραβατικής συμπεριφοράς αποτελεί κρίσιμο κριτήριο προκειμένου να εξακριβωθεί αν η παράβαση έχει διαρκή χαρακτήρα, γεγονός παραμένει ότι το ζήτημα αν το εν λόγω διάστημα είναι αρκούντως μακρό ώστε να αποτελεί διακοπή της παραβάσεως δεν μπορεί να εξετάζεται αφηρημένα. Αντιθέτως, πρέπει να εξετάζεται στο πλαίσιο της λειτουργίας της συγκεκριμένης συμπράξεως (βλ. απόφαση της 16ης Ιουνίου 2015, FSL κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-655/11, EU:T:2015:383, σκέψη 483 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

260 Βεβαίως, όσον αφορά το πλαίσιο λειτουργίας της επίμαχης παράβασης, πρέπει να ληφθεί υπόψη ο καθημερινός καθορισμός των επιτοκίων του Euribor. Συνάγεται κατά λογική αναγκαιότητα ότι η χειραγώγηση των επιτοκίων αυτών έχει χρονικά περιορισμένα αποτελέσματα και χρειάζεται να επαναλαμβάνεται προκειμένου να διατηρούνται τα αποτελέσματα αυτά (πρβλ. απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2017, Icap κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-180/15, EU:T:2017:795, σκέψη 222).

261 Ομοίως, πρέπει να υπομνησθεί ότι, σε περιπτώσεις που η συνέχιση μιας συμφωνίας ή εναρμονισμένων πρακτικών απαιτεί ειδικά θετικά μέτρα, η Επιτροπή δεν μπορεί να τεκμαίρει ότι η σύμπραξη εξακολούθησε να υφίσταται όταν δεν υπάρχουν αποδείξεις σχετικά με τη λήψη των εν λόγω μέτρων (βλ. απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2017, Icap κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-180/15, EU:T:2017:795, σκέψη 223 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

262 Εντούτοις, εν προκειμένω, επισημαίνεται ότι, στις 19 Μαρτίου 2007, η HSBC όχι μόνο μετέσχε στη χειραγώγηση που είχε προβλεφθεί για την ημερομηνία αυτή, έχοντας λάβει γνώση της συμμετοχής άλλων τραπεζών, αλλά συζήτησε επίσης, μέσω των διαπραγματευτών των εν λόγω τραπεζών, για την κατ' αρχήν επανάληψη της χειραγώγησης με τη Barclays, η συζήτηση δε αυτή συνεχίστηκε από άλλον διαπραγματευτή της HSBC στις 27 Μαρτίου 2007. Επομένως, μπορεί να συναχθεί ότι ελήφθησαν ειδικά θετικά μέτρα κατά την έννοια της παρατεθείσας στη σκέψη 261 ανωτέρω νομολογίας.

2) Επί της εκ μέρους της HSBC γνώσης της συμμετοχής άλλων τραπεζών στις λοιπές συμπεριφορές που εμπίπτουν στην ενιαία παράβαση

263 Εν προκειμένω, τίθεται το ζήτημα αν η Επιτροπή δικαιούνταν να καταλογίσει στην HSBC, λόγω της συμμετοχής της στην ενιαία παράβαση, το σύνολο της συμπεριφοράς των λοιπών εμπλεκομένων τραπεζών.

264 Από τη νομολογία που παρατίθεται στις σκέψεις 198 και 199 ανωτέρω προκύπτει ότι θεμιτώς μπορούσε η Επιτροπή να αποδείξει, εναλλακτικώς, αφενός, ότι η HSBC γνώριζε την ύπαρξη άλλων παραβατικών συμπεριφορών ή, αφετέρου, ότι η HSBC μπορούσε ευλόγως να τις προβλέψει. Ομοίως, κατ' εφαρμογήν της νομολογίας που παρατίθεται στη σκέψη 203 ανωτέρω, η Επιτροπή δικαιούται να στηριχθεί σε δέσμη ενδείξεων.

265 Εντούτοις, από την ίδια αυτή νομολογία προκύπτει ότι αυτή η δέσμη ενδείξεων, συνολικώς εκτιμώμενη, πρέπει να αντιστοιχεί σε σοβαρά, συγκεκριμένα και συγκλίνοντα αποδεικτικά στοιχεία. Επιπλέον, κατ' εφαρμογήν της νομολογίας που παρατίθεται στη σκέψη 204 ανωτέρω, το τεκμήριο αθωότητας συνεπάγεται ότι η αμφιβολία του δικαστή πρέπει να αποβαίνει υπέρ της επιχειρήσεως που είναι αποδέκτρια της αποφάσεως με την οποία διαπιστώνεται παράβαση.

266 Πρώτον, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι προσφεύγουσες ορθώς υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε επαρκώς κατά νόμον, με την προσβαλλόμενη απόφαση, ότι η HSBC γνώριζε, ή όφειλε να γνωρίζει, την ύπαρξη «συνολικού σχεδίου» ώστε να μπορεί να δικαιολογηθεί ο εις βάρος της καταλογισμός του συνόλου των συμπεριφορών που εμπίπτουν στον εν λόγω ενιαίο σκοπό, ανεξαρτήτως του αν έχει μετάσχει άμεσα σε αυτές ή όχι.

267 Συγκεκριμένα, για τους λόγους που εκτίθενται στις σκέψεις 233 έως 235 ανωτέρω, επισημαίνεται ότι το κεντρικό στοιχείο βάσει του οποίου μπορεί να δικαιολογηθεί η ύπαρξη ενός τέτοιου «συνολικού σχεδίου» έγκειται στο γεγονός ότι οι διάφορες συμπεριφορές που εμπίπτουν στην διαπιστωθείσα ενιαία παράβαση κατευθύνονταν ή ελέγχονταν από την ίδια ομάδα προσώπων.

268 Ορθώς όμως οι προσφεύγουσες υπογραμμίζουν ότι κανένας από τους διαπραγματευτές της HSBC δεν αποτελούσε μέρος της εν λόγω ομάδας προσώπων. Αντιθέτως, από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι οι διαπραγματευτές της HSBC έλαβαν από τον διαπραγματευτή της Barclays πληροφόρηση άκρως αποσπασματική, περιοριζόμενη στο απολύτως αναγκαίο για τη συμμετοχή της στη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007 και μόνον, και στη συνέχεια για την επανάληψη της χειραγώγησης αυτής.

269 Επομένως, δεν μπορεί να συναχθεί ότι οι διαπραγματευτές της HSBC όφειλαν να προβλέψουν από μόνοι τους, μέσω προβολής από τα ψήγματα πληροφοριών που τους είχαν κοινοποιηθεί στο πλαίσιο σαφώς καθορισμένης συμπεριφοράς –τη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007–, ότι μια σταθερή ομάδα διαπραγματευτών, των οποίων η ταυτότητα δεν τους αποκαλύφθηκε, μετείχε σε άλλες συμπεριφορές που περιόριζαν τον ανταγωνισμό στην αγορά των EIRD.

270 Δεύτερον και για παρόμοιους λόγους, από την αιτιολογία της προσβαλλόμενης απόφασης που συνοψίζεται στις σκέψεις 242 έως 244 ανωτέρω δεν μπορεί να αποδειχθεί ότι η HSBC γνώριζε ή μπορούσε ευλόγως να προβλέψει παραβατικές συμπεριφορές των λοιπών επιχειρήσεων.

271 Πράγματι, με εξαίρεση την επισήμανση της Επιτροπής ότι ο διαπραγματευτής της Barclays εξήγησε στον διαπραγματευτή της HSBC το σχέδιο για τη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007 κατά τρόπο που να αφήνεται να εννοηθεί η συμμετοχή άλλων τραπεζών, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τα λοιπά στοιχεία που επικαλείται η Επιτροπή στηρίζονται, στην πραγματικότητα, στην παραδοχή ότι οι διαπραγματευτές της HSBC όφειλαν να έχουν συναγάγει από τη γνωριμία μεταξύ διαπραγματευτών άλλων τραπεζών δραστηριοποιούμενων στην αγορά των EIRD ότι οι διαπραγματευτές αυτοί επιδίδονταν σε άλλες πρακτικές περιοριστικές του ανταγωνισμού ικανές να επηρεάσουν τις ταμειακές ροές που αποφέρουν τα EIRD.

272 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η παραδοχή αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή χωρίς τούτο να αντιβαίνει στην παρατεθείσα στη σκέψη 203 ανωτέρω νομολογία.

273 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, συνάγεται ότι η συμμετοχή της HSBC σε ενιαία και διαρκή παράβαση μπορούσε να γίνει δεκτή μόνον, αφενός, ως προς τις δικές της συμπεριφορές στο πλαίσιο της εν λόγω παράβασης και, αφετέρου, ως προς τη συμπεριφορά των λοιπών τραπεζών που εντάσσεται στο πλαίσιο της χειραγώγησης της 19ης Μαρτίου 2007 και του ενδεχομένου επανάληψής της.

274 Επομένως, κακώς η Επιτροπή καταλόγισε στην HSBC την ευθύνη για συμπεριφορές διαφορετικές από τις περιγραφόμενες στη σκέψη 273 ανωτέρω.

γ) Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως, σχετικά με την πρόθεση της HSBC να μετάσχει στην ενιαία και διαρκή παράβαση

275 Στο πλαίσιο του τρίτου λόγου ακυρώσεως, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι η προϋπόθεση που περιλαμβάνεται στη μνημονευόμενη στη σκέψη 198 ανωτέρω νομολογία –κατά την οποία μια επιχείρηση πρέπει να έχει την πρόθεση να συμβάλει, με τη συμπεριφορά της, στους κοινούς σκοπούς τους οποίους επιδιώκει το σύνολο των συμμετεχόντων– δεν πληρούται ως προς αυτές.

276 Στο πλαίσιο αυτό, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι η HSBC δεν μπορούσε να έχει επίγνωση της συμμετοχής της σε ενιαία παράβαση υπό το πρίσμα της ποικιλομορφίας των συμπεριφορών που της προσάπτονται. Οι προσφεύγουσες προβάλλουν επίσης το γεγονός ότι η HSBC μετείχε στην παράβαση κατά τρόπο διαφορετικό και δευτερεύοντα απ' ό,τι τα κύρια μέλη της σύμπραξης.

277 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του λόγου αυτού.

278 Λαμβανομένης υπόψη της διαπίστωσης του Γενικού Δικαστηρίου σχετικά με τον τέταρτο λόγο ακυρώσεως, όπως αυτή προκύπτει από τη σκέψη 274 ανωτέρω, ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως αρκεί να εξεταστεί ως προς τη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007 και την επανάληψή της.

279 Πάντως, ως προς τις προσφεύγουσες, η πρόθεση συμμετοχής σε ενιαία παράβαση προκύπτει σαφώς από τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίζει η Επιτροπή. Όσον αφορά, ειδικότερα, τη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007, μολονότι είναι αληθές ότι ο διαπραγματευτής της HSBC φαίνεται να είχε αμφιβολίες ως προς τη λειτουργία της χειραγώγησης αυτής –όπως προκύπτει από τη συζήτηση της 13ης Φεβρουαρίου 2007 και τη λύπη που φαίνεται να εξέφρασε στη συνέχεια ο τελευταίος διότι δεν κατόρθωσε να αποκτήσει σημαντικότερη θέση αγοράς futures αναπροσαρμοζόμενων με βάση το Euribor-3M– γεγονός πάντως παραμένει ότι μετέσχε, από κοινού με τους διαπραγματευτές των λοιπών τραπεζών, στις μεθοδεύσεις για τη μείωση των επιτοκίων του Euribor-3M στις 19 Μαρτίου 2007, ζητώντας από το πρόσωπο που ήταν επιφορτισμένο με τις προσφορές επιτοκίων στο εσωτερικό της τράπεζάς του να υποβάλει χαμηλές προσφορές εκείνη την ημέρα, κάτι το οποίο και έγινε.

280 Επομένως, ο τρίτος λόγος πρέπει να απορριφθεί.

3. Επί του πέμπτου λόγου ακυρώσεως, που στηρίζεται σε πλάνη περί το δίκαιο και σε παράβαση ουσιώδους τύπου ως προς την εξέλιξη της διοικητικής διαδικασίας

281 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η απόφαση διευθέτησης της διαφοράς προεξόφλησε το ζήτημα της ευθύνης της HSBC και προσέβαλε ανεπανόρθωτα το δικαίωμά τους ακροάσεως. Εξ αυτού συνάγουν ότι η προσβαλλόμενη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί λόγω παραβίασης, αφενός, της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας και, αφετέρου, των αρχών της χρηστής διοίκησης και του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας. Παραπέμπουν επίσης στις δηλώσεις του Επιτρόπου Almunia όσον αφορά τα αποτελέσματα της έρευνας σχετικά με τα EIRD, οι οποίες προηγήθηκαν της έκδοσης της προσβαλλόμενης απόφασης. Υπογραμμίζουν επίσης ότι δεν είχαν τη δυνατότητα να υποβάλουν παρατηρήσεις επί της ανακοίνωσης των αιτιάσεων που απευθύνθηκε στα μέρη τα οποία αποφάσισαν να προβούν σε διευθέτηση της διαφοράς.

282 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως.

283 Όσον αφορά την αιτίαση που στηρίζεται στο ότι η απόφαση διευθέτησης της διαφοράς εκδόθηκε κατά παραβίαση της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας, υπενθυμίζεται ότι η αρχή αυτή αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, η οποία πλέον κατοχυρώνεται στο άρθρο 48, παράγραφος 1, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, και η οποία έχει εφαρμογή σε διαδικασίες σχετικά με παραβάσεις των

εφαρμοστέων επί των επιχειρήσεων κανόνων του ανταγωνισμού οι οποίες μπορούν να οδηγήσουν στην επιβολή προστίμων ή χρηματικών ποινών (βλ. απόφαση της 22ας Νοεμβρίου 2012, E.ON Energie κατά Επιτροπής, C-89/11 P, EU:C:2012:738, σκέψεις 72 και 73 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

284 Το τεκμήριο αθωότητας συνεπάγεται ότι κάθε κατηγορούμενος τεκμαίρεται ότι είναι αθώος μέχρι αποδείξεως της ενοχής του σύμφωνα με τον νόμο. Συνεπώς, το ως άνω τεκμήριο αντιτίθεται σε κάθε τυπική βεβαίωση και ακόμη και σε κάθε υπαινιγμό που έχει ως αντικείμενο την ευθύνη ενός προσώπου, το οποίο κατηγορείται για συγκεκριμένη παράβαση, και περιέχεται σε απόφαση με την οποία τερματίζεται η σχετική ενέργεια, χωρίς το πρόσωπο αυτό να απολαύει όλων των εγγυήσεων που παρέχονται κατά κανόνα για την άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας στο πλαίσιο διαδικασίας που ακολουθεί τη συνήθη ροή της και οδηγεί σε απόφαση επί του βασίμου της αμφισβητήσεως (βλ. απόφαση της 10ης Νοεμβρίου 2017, Icap κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-180/15, EU:T:2017:795, σκέψη 257 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

285 Επιπλέον, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι η Επιτροπή οφείλει, κατά τη διάρκεια διοικητικής διαδικασίας στον τομέα των συμπράξεων, να σέβεται το δικαίωμα χρηστής διοικήσεως που κατοχυρώνεται με το άρθρο 41 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (πρβλ. απόφαση της 11ης Ιουλίου 2013, Ziegler κατά Επιτροπής, C-439/11 P, EU:C:2013:513, σκέψη 154 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

286 Κατά το άρθρο 41 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα, μεταξύ άλλων, στην αμερόληπτη εξέταση των υποθέσεών του από τα θεσμικά όργανα της Ένωσης. Η επιταγή αυτή περί αμεροληψίας καλύπτει, αφενός, την υποκειμενική αμεροληψία, κατά την οποία κανένας υπάλληλος της οικείας αρχής δεν πρέπει να εκδηλώνει μεροληψία ή προσωπικές προκαταλήψεις, και, αφετέρου, την αντικειμενική αμεροληψία, κατά την οποία το θεσμικό όργανο πρέπει να παρέχει επαρκή εχέγγυα για τον αποκλεισμό κάθε εύλογης αμφιβολίας συναφώς (βλ. απόφαση της 11ης Ιουλίου 2013, Ziegler κατά Επιτροπής, C-439/11 P, EU:C:2013:513, σκέψη 155 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

287 Ωστόσο, το ζήτημα αν η ενδεχόμενη έλλειψη αντικειμενικής αμεροληψίας της Επιτροπής, η οποία θα μπορούσε να προκύψει από παραβίαση της αρχής του τεκμηρίου αθωότητας έναντι της HSBC επ' ευκαιρία της έκδοσης της απόφασης διακανονισμού της διαφοράς, επηρέασε τη νομιμότητα της προσβαλλόμενης απόφασης συγχέεται με το ζήτημα αν οι διαπιστώσεις που περιέχονται στην εν λόγω απόφαση τεκμηριώνονται δεόντως από τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η Επιτροπή (πρβλ. αποφάσεις της 6ης Ιουλίου 2000, Volkswagen κατά Επιτροπής, T-62/98, EU:T:2000:180, σκέψη 270, και της 16ης Ιουνίου 2011, Bavaria κατά Επιτροπής, T-235/07, EU:T:2011:283, σκέψη 226).

288 Έτσι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι ενδεχόμενη έλλειψη αντικειμενικής αμεροληψίας της Επιτροπής την οδήγησε να διαπιστώσει εσφαλμένα, αφενός, ότι οι συζητήσεις της 9ης και της 14ης Μαρτίου 2007 στις οποίες μετέσχε η HSBC είχαν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού ή, αφετέρου, ότι μπορούσε να της καταλογιστεί ευθύνη στο πλαίσιο της ενιαίας και διαρκούς παράβασης για ορισμένες συμπεριφορές άλλων τραπεζών, μη συνδεόμενες με τη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007 ή με την επανάληψή της, επισημαίνεται ότι η έλλειψη νομιμότητας αυτών των πτυχών της προσβαλλόμενης απόφασης εκτέθηκε ήδη στο τέλος της εξέτασης, αντιστοίχως, του δεύτερου σκέλους του πρώτου λόγου ακυρώσεως και του τέταρτου λόγου ακυρώσεως.

289 Όσον αφορά τις λοιπές διαπιστώσεις που έγιναν δεκτές στην προσβαλλόμενη απόφαση, παρατυπία σχετική με τυχόν έλλειψη αντικειμενικής αμεροληψίας της Επιτροπής θα μπορούσε να οδηγήσει στην ακύρωση της απόφασης αυτής μόνον εφόσον αποδεικνυόταν ότι, αν δεν είχε μεσολαβήσει η παρατυπία αυτή, το περιεχόμενο της προσβαλλόμενης απόφασης θα ήταν διαφορετικό (απόφαση της 6ης Ιουλίου 2000, Volkswagen κατά Επιτροπής, T-62/98, EU:T:2000:180, σκέψη 283). Εν προκειμένω, στο πλαίσιο της άσκησης του συνολικού ελέγχου της κρίσιμης αιτιολογίας της εν λόγω απόφασης, διαπιστώθηκε ότι, με την εξαίρεση των όσων μνημονεύθηκαν στη σκέψη 288 ανωτέρω, η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον τη συμμετοχή της HSBC στην επίμαχη παράβαση. Επομένως, από

κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι το περιεχόμενο της προσβαλλόμενης απόφασης θα ήταν διαφορετικό, αν η απόφαση διευθέτησης της διαφοράς δεν είχε εκδοθεί πριν από την προσβαλλόμενη αυτή απόφαση.

290 Με το υπόμνημα απάντησης, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η έλλειψη αντικειμενικής αμεροληψίας της Επιτροπής υπό τις περιστάσεις εν προκειμένω είναι σοβαρότερη απ' ό,τι στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις της 6ης Ιουλίου 2000, Volkswagen κατά Επιτροπής (T-62/98, EU:T:2000:180, σκέψεις 270 και 283), και της 16ης Ιουνίου 2011, Bavaria κατά Επιτροπής (T-235/07, EU:T:2011:283, σκέψη 226), δεδομένου ότι, στις υποθέσεις εκείνες, η έλλειψη αμεροληψίας επήλθε μετά από ακρόαση των διαδίκων.

291 Εντούτοις, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η αρχή κατά την οποία μια παρατυπία αυτού του είδους δύναται να επιφέρει την ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης μόνον εφόσον αποδειχθεί ότι, ελλείψει της παρατυπίας αυτής, η απόφαση αυτή θα είχε διαφορετικό περιεχόμενο απορρέει από πάγια νομολογία, η οποία ανάγεται στην απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1975, Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής (40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73 έως 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, EU:C:1975:174, σκέψεις 90 και 91). Συναφώς, επισημαίνεται ότι η απόφαση αυτή εκδόθηκε σε πλαίσιο που προσομοιάζει με αυτό της υπό κρίση υπόθεσης, δεδομένου ότι οι εκεί προσφεύγουσες προσήπταν στην Επιτροπή ότι παραβίασε την αρχή της δίκαιης δίκης εκδίδοντας ορισμένες δημόσιες δηλώσεις από τις οποίες προέκυπτε ότι είχε αποδειχθεί η ύπαρξη των προβαλλόμενων παραβάσεων, τούτο δε σε χρόνο κατά τον οποίο οι ενδιαφερόμενοι δεν είχαν ακόμη τη δυνατότητα να λάβουν θέση επί των αιτιάσεων που τους αφορούσαν.

292 Για παρόμοιους λόγους πρέπει επίσης να απορριφθούν ως αλυσιτελή τα λοιπά επιχειρήματα που προέβαλαν οι προσφεύγουσες προς στήριξη της αιτίασής τους η οποία αφορά παραβίαση της αρχής της χρηστής διοίκησης, καθώς και της αιτίασης η οποία αφορά προσβολή των δικαιωμάτων τους άμυνας.

293 Κατόπιν των ανωτέρω, ο πέμπτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

4. Επί της επιρροής που ασκούν τα σφάλματα τα οποία διαπιστώθηκαν στο πλαίσιο του πρώτου και του τέταρτου λόγου ακυρώσεως στη νομιμότητα του άρθρου 1 της προσβαλλόμενης απόφασης

294 Κατά το άρθρο 1 της προσβαλλόμενης απόφασης, «[ο]ι ακόλουθες επιχειρήσεις παρέβησαν το άρθρο 101 της Συνθήκης και το άρθρο 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ μετέχοντας, κατά τα αναφερόμενα χρονικά διαστήματα, σε ενιαία και διαρκή παράβαση σχετικά με παράγωγα επιτοκίου σε ευρώ. Η παράβαση αυτή, η οποία εκτεινόταν στο σύνολο του ΕΟΧ, συνίστατο σε συμφωνίες και/ή εναρμονισμένες πρακτικές με σκοπό τη στρέβλωση της κανονικής πορείας των συνιστωσών τιμολόγησης στον τομέα των παραγώγων επιτοκίου σε ευρώ: […] β) [οι προσφεύγουσες] από τις 12 Φεβρουαρίου 2007 έως τις 27 Μαρτίου 2007».

295 Επισημαίνεται ότι τα σφάλματα στα οποία υπέπεσε η Επιτροπή όσον αφορά τον χαρακτηρισμό που απέδωσε στις συζητήσεις της 9ης και της 14ης Μαρτίου 2007, και τα οποία επισημάνθηκαν με τις σκέψεις 166 έως 195 ανωτέρω, δεν ασκούν επιρροή στη νομιμότητα του άρθρου 1 της προσβαλλόμενης απόφασης, και ειδικότερα του στοιχείου β' του άρθρου αυτού, δεδομένου ότι το εκεί περιλαμβανόμενο συμπέρασμα εξακολουθεί να ισχύει ακόμη και αν δεν ληφθούν υπόψη οι δύο αυτές συζητήσεις.

296 Το ίδιο ισχύει και για τα σφάλματα στα οποία υπέπεσε η Επιτροπή όσον αφορά τον ακριβή καθορισμό των συμπεριφορών που μπορούσαν να καταλογιστούν στην HSBC λόγω συμμετοχής σε ενιαία και διαρκή παράβαση, και τα οποία προσδιορίστηκαν στις σκέψεις 263 έως 274 ανωτέρω. Πράγματι, η συμμετοχή της HSBC, από κοινού με άλλες τράπεζες, στη χειραγώγηση της 19ης Μαρτίου 2007

καθώς και το γεγονός ότι εξέτασε το ενδεχόμενο επανάληψης της χειραγώγησης αυτής μπορούν, αφεαυτών, να δικαιολογήσουν επαρκώς κατά νόμον το άρθρο 1, στοιχείο β′, της προσβαλλόμενης απόφασης.

297 Εντούτοις, στο μέτρο κατά το οποίο ο αριθμός και η ένταση των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορών περιλαμβάνονται μεταξύ των στοιχείων που ενδέχεται να επηρεάσουν την εκτίμηση της σοβαρότητας της παράβασης, αλλά και για τους λόγους που εκτίθενται στη σκέψη 123 ανωτέρω, το Γενικό Δικαστήριο οφείλει, ενδεχομένως, στο πλαίσιο της εκτίμησης της αναλογικότητας του ύψους του προστίμου, να συναγάγει τις συνέπειες από τον εσφαλμένο χαρακτήρα των εκτιμήσεων αυτών.

Β. Επί των αιτημάτων ακύρωσης του άρθρου 2, στοιχείο β′, της προσβαλλόμενης απόφασης και, επικουρικώς, τροποποίησης του ποσού του επιβληθέντος προστίμου

298 Οι προσφεύγουσες αμφισβητούν τη νομιμότητα του άρθρου 2, στοιχείο β′, της προσβαλλόμενης απόφασης, με το οποίο η Επιτροπή τους επέβαλε πρόστιμο λόγω της συμμετοχής της HSBC στην παράβαση. Ο λόγος αυτός μπορεί να διαιρεθεί σε τέσσερα σκέλη, δεδομένου ότι οι προσφεύγουσες αμφισβητούν, πρώτον, τη χρησιμοποίηση των επικαιροποιημένων εσόδων σε μετρητά για την εκτίμηση της αξίας των πωλήσεων, δεύτερον, τον συντελεστή σοβαρότητας που εφαρμόστηκε, τρίτον, το πρόσθετο ποσό που επιβλήθηκε και, τέταρτον, την εκτίμηση των ελαφρυντικών περιστάσεων. Οι προσφεύγουσες ζητούν, κυρίως, την ακύρωση του άρθρου 2, στοιχείο β′, της προσβαλλόμενης απόφασης και, επικουρικώς, την εκ μέρους του Γενικού Δικαστηρίου άσκηση της πλήρους δικαιοδοσίας του προκειμένου να μειώσει το ύψος του προστίμου που τους επιβλήθηκε.

299 Στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως, οι προσφεύγουσες προσάπτουν στην Επιτροπή ότι στήριξε την αξία των πωλήσεων στη βάση των εσόδων σε μετρητά που έλαβε η HSBC για τα EIRD κατά τη διάρκεια της παραβατικής περιόδου, και στα οποία εφαρμόστηκε συντελεστής 98,849 %.

300 Η συλλογιστική της Επιτροπής περιέχεται στις αιτιολογικές σκέψεις 639 έως 648 της προσβαλλόμενης απόφασης.

301 Κατά πρώτον, η Επιτροπή διαπίστωσε, με την αιτιολογική σκέψη 639 της προσβαλλόμενης απόφασης, ότι τα παράγωγα επιτοκίου δεν συνεπάγονται πωλήσεις υπό τη συνήθη έννοια του όρου και, κατά συνέπεια, εφάρμοσε ειδική αξία αντικατάστασης για την αξία των πωλήσεων, η οποία αποτελεί σημείο αφετηρίας για τον υπολογισμό του ύψους των προστίμων. Στην αιτιολογική σκέψη 640, η Επιτροπή έκρινε ότι ήταν προτιμότερο να μη στηριχθεί στην αξία αντικατάστασης των πωλήσεων που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του τελευταίου έτους, και, δεδομένης της μικρής διάρκειας της παράβασης που διέπραξαν ορισμένα μέρη, του μεταβλητού μεγέθους της αγοράς των EIRD κατά τη διάρκεια της περιόδου της παράβασης και των διαφορών στη διάρκεια της συμμετοχής των οικείων τραπεζών, ότι ήταν προσφορότερο να ληφθεί ως βάση η αξία των πωλήσεων που όντως πραγματοποιήθηκαν από τις επιχειρήσεις κατά τους μήνες που αντιστοιχούν στη συμμετοχή καθεμίας από αυτές στην παράβαση.

302 Στην αιτιολογική σκέψη 641 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή δέχθηκε ότι οι πωλήσεις, υπό τη συνήθη έννοια του όρου, αντιστοιχούσαν στις εισροές οικονομικών πλεονεκτημάτων των οποίων η μορφή ήταν συνηθέστερα αυτή των μετρητών ή οιονεί μετρητών και παρατήρησε ότι η αντίθετη προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορά στην υπό κρίση υπόθεση αφορούσε, μεταξύ άλλων, τη συμπαιγνία ως προς τις κρίσιμες συνιστώσες της τιμής για τις ταμειακές εισροές που σχετίζονταν με τα EIRD. Για τους λόγους αυτούς, η Επιτροπή αποφάσισε να υπολογίσει την ετήσια αξία των πωλήσεων, για όλα τα μέρη, με βάση τα έσοδα σε μετρητά, ήτοι «τις ταμειακές ροές

που λήφθηκαν από κάθε τράπεζα από το αντίστοιχο χαρτοφυλάκιο EIRD, οι οποίες συνδέονταν με κάθε ληκτότητα Euribor και/ή EONIA και πραγματοποιήθηκαν με τους αντισυμβαλλομένους στον EOX».

303 Με την αιτιολογική σκέψη 642 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή έλαβε υπόψη ποσό εσόδων ύψους 16 688 253 649 ευρώ σε μετρητά όσον αφορά την HSBC.

304 Κατά δεύτερον, με την αιτιολογική σκέψη 643 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή θεώρησε σκόπιμο να μειώσει τα αριθμητικά στοιχεία των εσόδων σε μετρητά που ελήφθησαν υπόψη έναντι της HSBC και των λοιπών τραπεζών μέσω ενός κατάλληλου ενιαίου συντελεστή, προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι ιδιαιτερότητες της αγοράς των EIRD και, ιδίως, ο συμψηφισμός που είναι εγγενής στη διαπραγμάτευση παραγώγων προϊόντων. Στην αιτιολογική σκέψη 648 της προσβαλλόμενης απόφασης, ο ενιαίος αυτός συντελεστής ορίστηκε σε 98,849 %.

305 Η δικαιολόγηση του ύψους του συντελεστή αυτού στηρίζεται με την προσβαλλόμενη απόφαση σε πέντε κατηγορίες λόγων. Πρώτον, η Επιτροπή, με την αιτιολογική σκέψη 644, στηρίχθηκε στον συμψηφισμό που είναι εγγενής στη διαπραγμάτευση παραγώγων προϊόντων εν γένει, ο οποίος εκτιμάται σύμφωνα με την International Swap Dealer Association ως συνεπαγόμενος μείωση κυμαινόμενη μεταξύ 85 % και 90 %.

306 Δεύτερον, στην αιτιολογική σκέψη 645, η Επιτροπή τόνισε την ιδιαιτερότητα του συμψηφισμού των EIRD, δεδομένου ότι η σύγκριση των εσόδων των συμβαλλομένων μερών σε μετρητά με τους καθαρούς διακανονισμούς τοις μετρητοίς βάσει των EIRD αποδεικνύει ότι η εφαρμογή συντελεστή μεταξύ 85 και 90 % θα οδηγούσε σε υπερβολικά αποτρεπτικά πρόστιμα.

307 Τρίτον, στην αιτιολογική σκέψη 646, το θεσμικό αυτό όργανο διαπίστωσε ότι η σύμπραξη για τα EIRD προκάλεσε πρόσθετο κόστος σαφώς χαμηλότερο εκείνου του 20 % που προκαλεί γενικώς αυτό το είδος της σύμπραξης στους συμβατικούς τομείς.

308 Τέταρτον, στην αιτιολογική σκέψη 647, η Επιτροπή υπενθύμισε ότι δεν είναι υποχρεωμένη να εφαρμόζει συγκεκριμένο μαθηματικό τύπο και ότι διαθέτει περιθώριο εκτιμήσεως κατά τον καθορισμό του ύψους κάθε προστίμου.

309 Πέμπτον, στην αιτιολογική σκέψη 648, η Επιτροπή υπογράμμισε ότι εφάρμοσε στους αποδέκτες της προσβαλλόμενης απόφασης τον ίδιο συντελεστή με αυτόν που χρησιμοποιήθηκε για τον υπολογισμό των ποσών των προστίμων που επιβλήθηκαν στους αποδέκτες της απόφασης διευθέτησης της διαφοράς.

310 Κατά τρίτον, η Επιτροπή απάντησε στις επικρίσεις που διατυπώθηκαν κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας. Στο πλαίσιο αυτό, με τις αιτιολογικές σκέψεις 656 έως 662 της προσβαλλόμενης απόφασης, το θεσμικό αυτό όργανο αντέκρουσε τον ισχυρισμό ότι η χρησιμοποίηση των επικαιροποιημένων εσόδων σε μετρητά δεν ήταν ενδεδειγμένη. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή υποστήριξε ότι, σε σχέση με τα καθαρά έσοδα και πληρωμές σε μετρητά που πρότειναν οι προσφεύγουσες, και θα μπορούσαν να καταλήξουν σε αρνητικά αποτελέσματα, ο συνυπολογισμός των επικαιροποιημένων εσόδων σε μετρητά ήταν περισσότερο σύμφωνος με τις κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 23, παράγραφος 2, στοιχείο α', του κανονισμού 1/2003 (ΕΕ 2006, C 210, σ. 2, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές του 2006), κατά τις οποίες οι πωλήσεις, και όχι το κέρδος, αποτελούν το σημείο αφετηρίας του υπολογισμού των προστίμων.

311 Όσον αφορά τις επικρίσεις που διατυπώθηκαν κατά του συντελεστή μείωσης, η Επιτροπή υπογράμμισε, μεταξύ άλλων, στην αιτιολογική σκέψη 710 της προσβαλλόμενης απόφασης, ότι ήταν απολύτως ειλικρινής ως προς την πρόθεσή της να μειώσει τα έσοδα σε μετρητά κατά ενιαίο

συντελεστή ύψους τουλάχιστον 97,5 %. Υποστήριξε επίσης, στην αιτιολογική σκέψη 713, ότι δεν εφάρμοσε ατομικούς συντελεστές μείωσης, δεδομένου ότι αυτοί θα μπορούσαν να καταλήξουν σε άνιση μεταχείριση.

312 Στο πλαίσιο αυτού του σκέλους του λόγου ακυρώσεως, οι προσφεύγουσες προβάλλουν, κατ' ουσίαν, τρεις αιτιάσεις για να αμφισβητήσουν τη νομιμότητα του υπολογισμού της αξίας των πωλήσεων. Πρώτον, αμφισβητούν την ίδια την αρχή της χρησιμοποίησης εσόδων σε μετρητά με τα οποία συναρτάται συντελεστής μείωσης 98,849 %. Δεύτερον, φρονούν ότι κακώς η Επιτροπή περιέλαβε τα έσοδα σε μετρητά που προέκυψαν από συμβάσεις συναφθείσες πριν από τη σύμπραξη. Τέλος, τρίτον, αμφισβητούν την αιτιολόγηση του συντελεστή μείωσης.

1. Επί της πρώτης αιτίασης, που στηρίζεται στο ότι κακώς έγινε χρησιμοποίηση των επικαιροποιημένων εσόδων σε μετρητά

313 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι, καίτοι ορθώς η Επιτροπή, με την αιτιολογική σκέψη 639 της προσβαλλόμενης απόφασης, παρατήρησε ότι τα παράγωγα επιτοκίου «δεν συνεπάγονται πωλήσεις υπό τη συνήθη έννοια του όρου», εντούτοις εκτίμησε εσφαλμένως την εν λόγω αξία των πωλήσεων στηριζόμενη στα έσοδα σε μετρητά τα οποία εισπράχθηκαν βάσει των EIRD και τα οποία συνδέθηκαν με συντελεστή μείωσης 98,849 %. Προσάπτουν στην Επιτροπή ότι έλαβε υπόψη μόνον τις εισροές κεφαλαίων βάσει των EIRD και όχι τις εκροές κεφαλαίων, ενώ η χειραγώγηση των επιτοκίων αναφοράς έχει επιπτώσεις και στις δύο αυτές πτυχές. Η προσέγγιση αυτή συνέβαλε στο να υπερεκτιμηθούν σημαντικά τα εισοδήματα που απέφερε η δραστηριότητα διαπραγμάτευσης των EIRD. Ισχυρίζονται δε ότι ο λόγος που παρατίθεται στην αιτιολογική σκέψη 659 της προσβαλλόμενης απόφασης, και ο οποίος αντλείται από το γεγονός ότι η συνεκτίμηση των εισερχόμενων πληρωμών δεν μπορεί να καταλήξει σε μηδενικές ή αρνητικές πωλήσεις, δεν καθιστά τα έσοδα σε μετρητά κατάλληλη ένδειξη για την αξία των πωλήσεων. Το ίδιο ισχύει και για την επισήμανση, στην αιτιολογική σκέψη 660 της εν λόγω απόφασης, ότι σημείο αφετηρίας του υπολογισμού των προστίμων κατά τις κατευθυντήριες γραμμές του 2006 είναι οι πωλήσεις.

314 Η Επιτροπή φρονεί ότι εκτίμησε ορθώς κατά νόμον την αξία των πωλήσεων σε συνάρτηση με τα έσοδα σε μετρητά στα οποία εφαρμόστηκε συντελεστής μείωσης.

315 Παρατηρεί δε ότι οι εκροές κεφαλαίων βάσει των EIRD δεν αγνοήθηκαν. Η εφαρμογή του συντελεστή μείωσης έχει ακριβώς ως σκοπό να ληφθεί υπόψη ο συμψηφισμός που είναι εγγενής στη δραστηριότητα διαπραγμάτευσης. Υπό το πρίσμα της αποτροπής, μια τέτοια προσέγγιση είναι πιο ενδεδειγμένη από εκείνην των καθαρών εσόδων και πληρωμών σε μετρητά την οποία προκρίνουν οι προσφεύγουσες, και η οποία θα μπορούσε να καταλήξει σε αρνητικές τιμές.

316 Το Γενικό Δικαστήριο υπενθυμίζει, προκαταρκτικώς, ότι, όσον αφορά τη νομιμότητα απόφασης περί επιβολής προστίμου, ο διεξοδικός έλεγχος, τόσο από νομικής απόψεως όσο και από απόψεως πραγματικών περιστατικών, τον οποίο ασκεί ο δικαστής της Ένωσης επί του συνόλου των στοιχείων των αποφάσεων της Επιτροπής που αφορούν τις διαδικασίες εφαρμογής των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ, και περί του οποίου έγινε λόγος στη σκέψη 44 ανωτέρω, συνεπάγεται ότι ο εν λόγω δικαστής δεν μπορεί να στηρίζεται στο περιθώριο εκτίμησης που διαθέτει η Επιτροπή, ούτε όσον αφορά την επιλογή των στοιχείων που λαμβάνονται υπόψη κατά την εφαρμογή των προβλεπόμενων στις κατευθυντήριες γραμμές κριτηρίων, ούτε όσον αφορά την αξιολόγηση των στοιχείων αυτών, προκειμένου να αρνηθεί τη διενέργεια τέτοιου διεξοδικού ελέγχου (πρβλ. απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2011, Χαλκόρ κατά Επιτροπής, C-386/10 P, EU:C:2011:815, σκέψη 62).

317 Πρώτον, υπενθυμίζεται ότι δεν αμφισβητείται από τους διαδίκους ότι τα EIRD «δεν συνεπάγονται πωλήσεις υπό τη συνήθη έννοια του όρου», όπως υπενθυμίζεται στην αιτιολογική σκέψη 639 της προσβαλλόμενης απόφασης.

318 Δεύτερον, ενώ το άρθρο 23, παράγραφος 3, του κανονισμού 1/2003 αναφέρεται γενικώς στη σοβαρότητα και στη διάρκεια της παράβασης, η μεθοδολογία που προέκρινε η Επιτροπή για να εφαρμόσει τη διάταξη αυτή με τις κατευθυντήριες γραμμές του 2006 ανάγει σε πρωταρχικής σημασίας την έννοια της «αξίας των πωλήσεων», δεδομένου ότι συμβάλλει στον προσδιορισμό της οικονομικής σημασίας της παράβασης καθώς και του σχετικού βάρους της συμμετοχής κάθε επιχείρησης σε αυτήν (πρβλ. απόφαση της 11ης Ιουλίου 2013, Team Relocations κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-444/11 P, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2013:464, σκέψη 76). Πράγματι, κατά την παράγραφο 13 των κατευθυντηρίων γραμμών του 2006, «[γ]ια τον καθορισμό του βασικού ποσού του προστίμου, η Επιτροπή θα χρησιμοποιεί την αξία των πωλήσεων προϊόντων ή υπηρεσιών που πραγματοποιήθηκαν από την επιχείρηση, με τις οποίες σχετίζεται η παράβαση άμεσα ή έμμεσα […] στον σχετικό γεωγραφικό χώρο εντός του ΕΟΧ». Στην εισαγωγή των ίδιων κατευθυντηρίων γραμμών, ειδικότερα δε στο σημείο 6, διευκρινίζεται ότι «[ο] συνδυασμός της αξίας των πωλήσεων με τις οποίες σχετίζεται η παράβαση και της διάρκειας της παράβασης θεωρείται ως κατάλληλη βάση υπολογισμού για να προσδιοριστεί η οικονομική σημασία της παράβασης καθώς και το σχετικό βάρος της συμμετοχής κάθε επιχείρησης σε αυτήν».

319 Τρίτον, υπενθυμίζεται ότι η Επιτροπή έχει την ευχέρεια να μην εφαρμόζει τη μέθοδο που προβλέπεται στις κατευθυντήριες γραμμές, όταν τούτο είναι δικαιολογημένο. Πράγματι, η ανάγκη συγκεκριμένης εξέτασης κάθε μεμονωμένης περίπτωσης από την Επιτροπή όταν επιβάλλει κυρώσεις βάσει του άρθρου 23 του κανονισμού 1/2003 συνεπάγεται υποχρεωτικά ότι η Επιτροπή παρεκκλίνει, ενδεχομένως, εφόσον τούτο απαιτείται από τις ιδιαιτερότητες της μεμονωμένης περίπτωσης, από τη μεθοδολογία των κατευθυντηρίων γραμμών. Η δυνατότητα αυτή, που υπογραμμίζεται από τη νομολογία (απόφαση της 28ης Ιουνίου 2005, Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, EU:C:2005:408, σκέψεις 209 και 210), αποτυπώνεται πλέον ρητώς στην παράγραφο 37 των κατευθυντηρίων γραμμών του 2006.

320 Εν προκειμένω, πρέπει να εξακριβωθεί ότι η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πλάνη εκτιμήσεως όσον αφορά την αξία των πωλήσεων των EIRD με βάση τα επικαιροποιημένα έσοδα. Τούτο σημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι πρέπει να εξεταστεί αν η προσέγγιση που προέκρινε η Επιτροπή κατέστησε δυνατή τη συνεκτίμηση του συμψηφισμού που είναι εγγενής στα EIRD, δεδομένου ότι οι συμβάσεις αυτές συνεπάγονται τόσο έσοδα όσο και πληρωμές.

321 Υπενθυμίζεται ότι, όπως προκύπτει από τις παραγράφους 15 και 16 των κατευθυντηρίων γραμμών του 2006, για τον υπολογισμό της αξίας των πωλήσεων μιας επιχειρήσεως, η Επιτροπή χρησιμοποιεί τα καλύτερα διαθέσιμα στοιχεία της εν λόγω επιχειρήσεως. Όταν τα στοιχεία που διατέθηκαν από μια επιχείρηση είναι ελλιπή ή αναξιόπιστα, η Επιτροπή μπορεί να υπολογίσει την αξία των πωλήσεων της εν λόγω επιχειρήσεως βάσει των επιμέρους στοιχείων τα οποία έχει αποκτήσει ή οποιασδήποτε άλλης πληροφορίας θεωρεί σχετική και κατάλληλη.

322 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η προσέγγιση που προέκρινε η Επιτροπή τείνει να αντανακλά καλύτερα την αξία των πωλήσεων –και, ως εκ τούτου, την οικονομική σημασία της παράβασης– σε σχέση με την εναλλακτική προσέγγιση την οποία πρότειναν οι προσφεύγουσες κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, και η οποία στηρίζεται στα καθαρά έσοδα και πληρωμές σε μετρητά. Πρόκειται κατ' ουσίαν για εκτίμηση κατά την οποία λαμβάνεται υπόψη μόνον το υπόλοιπο των ταμειακών ροών κατά τη διάρκεια της περιόδου της παράβασης, δηλαδή ένα στοιχείο που προσομοιάζει με το όφελος που αντλείται από τις δραστηριότητες διαπραγμάτευσης.

323 Συγκεκριμένα, όπως ορθώς υπενθύμισε η Επιτροπή στην αιτιολογική σκέψη 659 της προσβαλλόμενης απόφασης, ένας τέτοιος περιορισμός θα αντέβαινε προς τη λογική στην οποία στηρίχθηκε η επιλογή της Επιτροπής να καθορίσει, με τη μέθοδο που προβλέπουν οι κατευθυντήριες γραμμές του 2006, το βασικό ποσό σε συνάρτηση με την αξία των πωλήσεων, αντανακλώντας την οικονομική σημασία της παράβασης και το βάρος της συμμετοχής της οικείας επιχείρησης.

324 Επομένως, δεδομένου ότι, αφενός, η προσέγγιση που προέκρινε η Επιτροπή είναι σύμφωνη με τη λογική στην οποία στηρίζεται η επιλογή της αξίας των πωλήσεων και, αφετέρου, οι προσφεύγουσες δεν πρότειναν καταλληλότερη εναλλακτική μέθοδο κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, δεν μπορεί να συναχθεί ότι η αρχή της συνεκτίμησης των επικαιροποιημένων εσόδων σε μετρητά είναι, εγγενώς, εσφαλμένη.

325 Εντούτοις, γεγονός παραμένει ότι, στην προσέγγιση που προέκρινε η Επιτροπή, δεν έχει σημασία να είναι απαλλαγμένος ελαττωμάτων μόνον ο καθορισμός του ύψους των εσόδων σε μετρητά. Το ίδιο ισχύει και όσον αφορά τον καθορισμό του ύψους του εφαρμοζόμενου συντελεστή μείωσης.

326 Συγκεκριμένα, ο ως άνω συντελεστής έχει ουσιώδη σημασία για τον καθορισμό της αξίας των πωλήσεων, λόγω του ιδιαιτέρως υψηλού ποσού που συνεπάγεται ο συνυπολογισμός αποκλειστικά και μόνον των εσόδων σε μετρητά, δηλαδή χωρίς αφαίρεση των αντίστοιχων πληρωμών.

327 Επομένως, ενδεικτικώς, βάσει της εφαρμογής των στοιχείων που αφορούν τη σοβαρότητα, τη διάρκεια, το πρόσθετο ποσό και τις ελαφρυντικές περιστάσεις τις οποίες δέχθηκε η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση, και χωρίς να προδικάζει την εκτίμηση του βασίμου των στοιχείων αυτών, το Γενικό Δικαστήριο επισημαίνει ότι μια διακύμανση του ύψους του εν λόγω συντελεστή κατά 0,1 % θα επηρέαζε το τελικό ποσό του προστίμου κατά περίπου 16 221 000 ευρώ.

328 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, στο πλαίσιο του αριθμητικού τύπου που προέκρινε η Επιτροπή για τον καθορισμό της αξίας των πωλήσεων, η ακρίβεια του ποσοστού του συντελεστή μείωσης είναι θεμελιώδους σημασίας, δεδομένου ότι η παραμικρή διακύμανση του εν λόγω συντελεστή συνεπάγεται σημαντικές επιπτώσεις στο ύψος του επιβαλλόμενου στις οικείες επιχειρήσεις προστίμου.

329 Υπό την επιφύλαξη αυτή, η πρώτη αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.

2. Επί της δεύτερης αιτίασης, η οποία στηρίζεται στο ότι κακώς ελήφθησαν υπόψη τα έσοδα σε μετρητά από συμβάσεις συναφθείσες πριν από την έναρξη της συμμετοχής της HSBC στην παράβαση

330 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι κακώς η Επιτροπή έλαβε υπόψη τα επικαιροποιημένα έσοδα σε μετρητά από συμβάσεις που είχαν συναφθεί πριν από τις προσαπτόμενες στην HSBC συμπεριφορές.

331 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη της αιτίασης αυτής.

332 Όπως είχε την ευκαιρία να υπογραμμίσει το Δικαστήριο, η παράγραφος 13 των κατευθυντηρίων γραμμών του 2006 έχει σκοπό να προσδιορίσει ως βάση αναφοράς για τον υπολογισμό του επιβαλλόμενου σε επιχείρηση προστίμου ένα ποσό που αντιστοιχεί στην οικονομική σημασία της παραβάσεως και στο σχετικό βάρος της συγκεκριμένης επιχειρήσεως στο πλαίσιο της παραβάσεως. Κατά συνέπεια, καίτοι η έννοια της «αξίας των πωλήσεων» περί της οποίας γίνεται λόγος στην ως άνω παράγραφο 13 δεν μπορεί, ασφαλώς, να επεκτείνεται κατά τρόπον ώστε να καλύψει τις πωλήσεις της οικείας επιχειρήσεως οι οποίες δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της προσαπτόμενης συμπράξεως, εντούτοις, ο σκοπός τον οποίο επιδιώκει η διάταξη αυτή θα θιγόταν αν η ως άνω έννοια έπρεπε να νοηθεί ως αφορώσα μόνον τον κύκλο εργασιών που πραγματοποιείται αποκλειστικά με τις πωλήσεις οι οποίες αποδεικνύεται ότι όντως επηρεάστηκαν από την εν λόγω σύμπραξη (απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2016, Pilkington Group κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-101/15 P, EU:C:2016:631, σκέψη 19).

333 Ως εκ τούτου, πωλήσεις που πραγματοποιήθηκαν βάσει συμβάσεων που συνήφθησαν πριν από την περίοδο της παραβάσεως μπορούν βασίμως να συμπεριληφθούν στην αξία των πωλήσεων η οποία καθορίστηκε κατ' εφαρμογήν της παραγράφου 13 των κατευθυντηρίων γραμμών του 2006, για τον υπολογισμό του βασικού ποσού του προστίμου, όπως ακριβώς και οι πωλήσεις που

πραγματοποιήθηκαν βάσει συμβάσεων που συνήφθησαν μεν κατά την περίοδο της παραβάσεως, αλλά δεν αποδείχθηκε ότι αποτέλεσαν συγκεκριμένα αντικείμενο συμπαιγνίας (απόφαση της 7ης Σεπτεμβρίου 2016, Pilkington Group κ.λπ. κατά Επιτροπής, C-101/15 P, EU:C:2016:631, σκέψη 20).

334 Η λύση αυτή μπορεί κατά μείζονα λόγο να ισχύσει και στις περιστάσεις της υπό κρίση υπόθεσης, δεδομένου ότι η χειραγώγηση του Euribor στην οποία μετείχε η HSBC επηρέασε το αναπροσαρμοζόμενο με βάση το Euribor κυμαινόμενο επιτόκιο των συμβάσεων με λήξη στις 19 Μαρτίου 2007, ανεξαρτήτως του αν η ημερομηνία σύναψής τους ήταν προγενέστερη ή μεταγενέστερη της 12ης Φεβρουαρίου 2007, σημείο αφετηρίας της συμμετοχής της HSBC στην παράβαση.

335 Συνεπώς, η δεύτερη αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.

3. Επί της τρίτης αιτίασης, που στηρίζεται σε ανεπαρκή αιτιολόγηση του συντελεστή μείωσης 98,849 % τον οποίο εφάρμοσε η Επιτροπή

336 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι ο καθορισμός του συντελεστή μείωσης είναι ανεπαρκώς αιτιολογημένος, καθόσον δεν τους παρέχει τη δυνατότητα να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους το βασικό ποσό του προστίμου καθορίστηκε στο ύψος αυτό. Υπογραμμίζουν, μεταξύ άλλων, ότι ο συντελεστής αυτός λαμβάνει υπόψη την περίπτωση υποθετικού πρόσθετου κόστους μεταξύ 2 και 4 μονάδων βάσης, χωρίς να εξηγείται γιατί ένα τέτοιο πρόσθετο κόστος ήταν ρεαλιστικό υπό συνθήκες κατά τις οποίες μια τράπεζα δεν μπορούσε, στην πραγματικότητα, να διαφοροποιήσει το επιτόκιο αναφοράς παρά μόνον κατά 0,1 μονάδα βάσης το πολύ, όπως προκύπτει από την υποσημείωση 441 της προσβαλλόμενης απόφασης. Οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν ότι η εκ μέρους της Επιτροπής εφαρμογή μιας νέας και καινοφανούς προσέγγισης για τον καθορισμό της αξίας των πωλήσεων καθιστούσε ακόμη πιο αναγκαία την τήρηση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως.

337 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ο συντελεστής μείωσης 98,849 % είναι επαρκώς αιτιολογημένος, δεδομένου ότι η αιτιολογία που παρατίθεται στις αιτιολογικές σκέψεις 643 έως 646 της προσβαλλόμενης απόφασης παρέχει στις προσφεύγουσες τη δυνατότητα να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους ο συντελεστής αυτός κρίθηκε κατάλληλος. Όσον αφορά τη μνεία του πρόσθετου κόστους κατά 2 έως 4 μονάδες βάσης που ελήφθη υπόψη στην αιτιολογική σκέψη 646, στην προσβαλλόμενη απόφαση διευκρινίζεται ότι πρόκειται για υποθετικό πρόσθετο κόστος. Συναφώς, η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι διαθέτει περιθώριο εκτίμησης όταν καθορίζει το ύψος κάθε προστίμου και ότι δεν υποχρεούται να ακολουθεί μαθηματική προσέγγιση.

338 Όπως γίνεται δεκτό κατά πάγια νομολογία, η υποχρέωση αιτιολογήσεως, κατά το άρθρο 296, δεύτερο εδάφιο, ΣΛΕΕ, αποτελεί ουσιώδη τύπο που πρέπει να διακρίνεται από το ζήτημα του βασίμου της αιτιολογίας, δεδομένου ότι το δεύτερο αφορά την ουσιαστική νομιμότητα της επίμαχης πράξεως. Υπ' αυτό το πρίσμα, η απαιτούμενη αιτιολογία πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη φύση της προσβαλλομένης πράξεως και να εκθέτει κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο τη συλλογιστική του θεσμικού οργάνου που εξέδωσε την πράξη, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα στους μεν ενδιαφερομένους να λάβουν γνώση των λόγων για τους οποίους ελήφθη το μέτρο, στο δε αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο να ασκήσει τον εκ μέρους του έλεγχο. Όσον αφορά, ειδικότερα, την αιτιολογία των ατομικών αποφάσεων, η υποχρέωση αιτιολογήσεως των αποφάσεων αυτών έχει ως σκοπό, εκτός από το να καθιστά δυνατό τον δικαστικό έλεγχο, να παρέχει στον ενδιαφερόμενο επαρκείς ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση βαρύνεται ενδεχομένως με πλημμέλεια λόγω της οποίας θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της (βλ. απόφαση της 29ης Σεπτεμβρίου 2011, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, C-521/09 P, EU:C:2011:620, σκέψεις 146 έως 148 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 2013, Ziegler κατά Επιτροπής, C-439/11 P, EU:C:2013:513, σκέψεις 114 και 115, και της 13ης Δεκεμβρίου 2016, Printeos κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-95/15, EU:T:2016:722, σκέψη 44).

339 Περαιτέρω, η απαίτηση αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται με γνώμονα τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, ιδίως δε το περιεχόμενο της πράξεως, τη φύση των παρατιθέμενων στοιχείων της αιτιολογίας και το συμφέρον που έχουν ενδεχομένως για παροχή διευκρινίσεων οι αποδέκτες ή άλλα πρόσωπα τα οποία αφορά η πράξη κατά την έννοια του άρθρου 263, τέταρτο εδάφιο, ΣΛΕΕ. Η αιτιολογία δεν απαιτείται να προσδιορίζει όλα τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία, καθόσον το ζήτημα αν η αιτιολογία πράξεως πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 296, ΣΛΕΕ πρέπει να εκτιμάται με γνώμονα όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται, καθώς και το σύνολο των κανόνων δικαίου που διέπουν τον σχετικό τομέα (αποφάσεις της 29ης Σεπτεμβρίου 2011, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, C-521/09 P, EU:C:2011:620, σκέψη 150, της 11ης Ιουλίου 2013, Ziegler κατά Επιτροπής, C-439/11 P, EU:C:2013:513, σκέψη 116, και της 13ης Δεκεμβρίου 2016, Printeos κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-95/15, EU:T:2016:722, σκέψη 45).

340 Η νομολογία έχει επίσης διευκρινίσει ότι η αιτιολογία πρέπει, κατ' αρχήν, να ανακοινώνεται στον ενδιαφερόμενο ταυτοχρόνως με την απόφαση που τον βλάπτει. Η έλλειψη αιτιολογίας δεν μπορεί να θεραπευθεί από το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος πληροφορείται τους λόγους στους οποίους στηρίζεται η απόφαση κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης (αποφάσεις της 29ης Σεπτεμβρίου 2011, Elf Aquitaine κατά Επιτροπής, C-521/09 P, EU:C:2011:620, σκέψη 149, της 19ης Ιουλίου 2012, Alliance One International και Standard Commercial Tobacco κατά Επιτροπής, C-628/10 P και C-14/11 P, EU:C:2012:479, σκέψη 74, και της 13ης Δεκεμβρίου 2016, Printeos κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-95/15, EU:T:2016:722, σκέψη 46).

341 Στην περίπτωση απόφασης με την οποία επιβάλλεται πρόστιμο, η Επιτροπή οφείλει να παράσχει αιτιολογία, ιδίως ως προς το ύψος του επιβαλλόμενου προστίμου και ως προς τη μέθοδο που επελέγη για τον ορισμό του ύψους αυτού (απόφαση της 27ης Σεπτεμβρίου 2006, Jungbunzlauer κατά Επιτροπής, T-43/02, EU:T:2006:270, σκέψη 91). Οφείλει να μνημονεύσει στην απόφασή της τα στοιχεία βάσει των οποίων εκτίμησε τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως, χωρίς να υποχρεούται να παραθέσει αναλυτικότερη αιτιολογία ή αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου (απόφαση της 13ης Ιουλίου 2011, Schindler Holding κ.λπ. κατά Επιτροπής, T-138/07, EU:T:2011:362, σκέψη 243). Οφείλει, ωστόσο, να εκθέσει τον τρόπο με τον οποίο στάθμισε και αξιολόγησε τα στοιχεία που έλαβε υπόψη (απόφαση της 8ης Δεκεμβρίου 2011, Χαλκόρ κατά Επιτροπής, C-386/10 P, EU:C:2011:815, σκέψη 61).

342 Διευκρινίσεις οι οποίες παρέχονται από τον συντάκτη της προσβαλλόμενης αποφάσεως κατά τη διάρκεια της ένδικης διαδικασίας και συμπληρώνουν μια αιτιολογία που αφεαυτής είναι ήδη επαρκής δεν επηρεάζουν την κατά κυριολεξία τήρηση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, έστω και αν μπορούν να είναι χρήσιμες στον –ασκούμενο από τον δικαστή της Ένωσης– έλεγχο της εσωτερικής συνοχής του σκεπτικού της αποφάσεως, καθόσον καθιστούν εφικτό στο θεσμικό όργανο να αποσαφηνίσει τους λόγους που στήριξαν την απόφασή του. Επομένως, πρόσθετες εξηγήσεις, οι οποίες βαίνουν πέραν της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως που υπέχει το θεσμικό όργανο, μπορούν να παρέχουν στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα να γνωρίζουν λεπτομερώς τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου που τους επιβλήθηκε και, γενικότερα, να εξυπηρετούν τη διαφάνεια της δράσεως της διοικήσεως και να διευκολύνουν το Γενικό Δικαστήριο κατά την άσκηση της πλήρους δικαιοδοσίας του, η οποία πρέπει να του παρέχει τη δυνατότητα να εκτιμά, πέραν από τη νομιμότητα της προσβαλλόμενης αποφάσεως, τον πρόσφορο χαρακτήρα του επιβληθέντος προστίμου. Ωστόσο, η ευχέρεια αυτή δεν μπορεί να μεταβάλει το εύρος των απαιτήσεων που απορρέουν από την υποχρέωση αιτιολογήσεως (απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2000, Cascades κατά Επιτροπής, C-279/98 P, EU:C:2000:626, σκέψεις 45 και 47).

343 Η Επιτροπή παραπέμπει στη νομολογία που παρατίθεται στη σκέψη 341 ανωτέρω για να υπογραμμίσει, κατ' ουσίαν, ότι δεν ήταν υποχρεωμένη να εκθέσει με απόλυτη ακρίβεια στην προσβαλλόμενη απόφαση τον αριθμητικό υπολογισμό που οδήγησε στην εφαρμογή συντελεστή μείωσης 98,849 %.

344 Συναφώς, το Γενικό Δικαστήριο επισημαίνει ότι, κατ' εφαρμογήν της νομολογίας που παρατίθεται στη σκέψη 339 ανωτέρω, η απαίτηση αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται με γνώμονα τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως. Οι περιστάσεις αυτές εμφανίζουν δύο σημαντικές ιδιαιτερότητες.

345 Αφενός, η Επιτροπή αποφάσισε, εν προκειμένω, να εφαρμόσει τη μέθοδο που προβλέπουν οι κατευθυντήριες γραμμές του 2006 αντί να παρεκκλίνει από αυτήν, κάτι που είχε το δικαίωμα να πράξει κατ' εφαρμογήν της νομολογίας που υπομνήσθηκε στη σκέψη 319 ανωτέρω και της παραγράφου 37 των εν λόγω κατευθυντηρίων γραμμών. Ως εκ τούτου, επέλεξε να ακολουθήσει μεθοδολογία στην οποία, για τους λόγους που εκτέθηκαν στη σκέψη 318 ανωτέρω, ο προσδιορισμός της «αξίας των πωλήσεων» είχε καθοριστική σημασία, μολονότι είχε επισημάνει, με την αιτιολογική σκέψη 639 της προσβαλλόμενης απόφασης, ότι τα EIRD δεν συνεπάγονταν πωλήσεις υπό τη συνήθη έννοια του όρου.

346 Ως εκ τούτου, ήταν σημαντικό η αιτιολογία της προσβαλλόμενης απόφασης να παρέχει στις προσφεύγουσες τη δυνατότητα να εξακριβώσουν αν η επιλεγείσα από την Επιτροπή αξία αντικατάστασης ενέχει ενδεχομένως πλημμέλεια λόγω της οποίας θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της, στο δε Γενικό Δικαστήριο τη δυνατότητα να ασκήσει τον εκ μέρους του έλεγχο.

347 Αφετέρου, όπως υπογραμμίστηκε στη σκέψη 325 ανωτέρω, κατά την προσέγγιση που ακολούθησε η Επιτροπή, ο συντελεστής μείωσης έχει ουσιώδη σημασία λόγω του ιδιαίτερα υψηλού ποσού των εσόδων σε μετρητά επί του οποίου προορίζεται να εφαρμοστεί.

348 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υπόθεσης, δεδομένου ότι η Επιτροπή αποφάσισε να καθορίσει το βασικό ποσό του προστίμου κατ' εφαρμογήν ενός αριθμητικού τύπου στο πλαίσιο του οποίου ο συντελεστής μείωσης έχει καθοριστική σημασία, ήταν αναγκαίο οι οικείες επιχειρήσεις να είναι σε θέση να κατανοήσουν με ποιον τρόπο η Επιτροπή είχε καταλήξει σε συντελεστή μείωσης καθοριζόμενο ακριβώς στο 98,849 % και το Γενικό Δικαστήριο να είναι σε θέση να ασκήσει διεξοδικό έλεγχο, τόσο από νομικής όσο και από πραγματικής απόψεως, επί του στοιχείου αυτού της προσβαλλόμενης απόφασης, κατ' εφαρμογήν της νομολογίας που παρατίθεται στη σκέψη 316 ανωτέρω.

349 Πάντως, από τις αιτιολογικές σκέψεις 643, 644 έως 646 και 648 της προσβαλλόμενης απόφασης προκύπτει ότι ο συντελεστής μείωσης έπρεπε να είναι μεγαλύτερος του 90 %, καθόσον, αφενός, η σύγκριση των εσόδων των συμβαλλομένων μερών σε μετρητά με τους καθαρούς διακανονισμούς τοις μετρητοίς βάσει των EIRD απέδειξε ότι η εφαρμογή συντελεστή μεταξύ 85 και 90 % θα οδηγούσε σε υπερβολικά αποτρεπτικά πρόστιμα και, αφετέρου, η επίμαχη σύμπραξη προκάλεσε πρόσθετο κόστος σαφώς χαμηλότερο εκείνου του 20 % που προκαλεί γενικώς αυτό το είδος της σύμπραξης στους συμβατικούς τομείς. Με την αιτιολογική σκέψη 648 της προσβαλλόμενης απόφασης, η Επιτροπή επισημαίνει, αφενός, ότι προέβη σε εκτίμηση των παραγόντων που μνημονεύονται στις αιτιολογικές σκέψεις 643 έως 646, χωρίς ωστόσο να διευκρινίζει ποια αξία απέδωσε στους διάφορους αυτούς παράγοντες προκειμένου να καθορίσει τον συντελεστή μείωσης ακριβώς στο 98,849 %. Αφετέρου, επισημαίνει ότι, για να καθορίσει τις αξίες των πωλήσεων, εφάρμοσε την ίδια μεθοδολογία με αυτήν που χρησιμοποίησε για να υπολογίσει τα ποσά των προστίμων στην απόφαση διευθέτησης της διαφοράς. Ωστόσο, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι από την απόφαση διευθέτησης της διαφοράς δεν προκύπτει καμία πρόσθετη ένδειξη όσον αφορά τον καθορισμό του συντελεστή μείωσης στο 98,849 %.

350 Η μόνη άλλη ένδειξη που περιλαμβάνεται στην προσβαλλόμενη απόφαση συνίσταται στην υπόμνηση, με την αιτιολογική σκέψη 710, αυτού που είχε υπογραμμίσει η Επιτροπή κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, ήτοι ότι ο ενιαίος συντελεστής μείωσης θα ανερχόταν τουλάχιστον στο 97,5 %.

351 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι εκτιμήσεις αυτές δεν παρέχουν στις προσφεύγουσες διευκρινίσεις όσον αφορά τους λόγους για τους οποίους ο συντελεστής μείωσης καθορίστηκε στο 98,849 % αντί σε ενδεχομένως υψηλότερο επίπεδο. Ομοίως, ελλείψει λεπτομερέστερων εξηγήσεων ως προς τους λόγους

για τους οποίους οι εκτιμήσεις αυτές οδήγησαν στον καθορισμό του συντελεστή μείωσης σε αυτό το συγκεκριμένο ύψος, το Γενικό Δικαστήριο δεν είναι σε θέση να ασκήσει διεξοδικό έλεγχο, τόσο από νομικής όσο και από πραγματικής απόψεως, επί στοιχείου της προσβαλλόμενης απόφασης το οποίο μπόρεσε να επηρεάσει σημαντικά το ύψος του προστίμου που επιβλήθηκε στις προσφεύγουσες.

352 Βεβαίως, κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως, η Επιτροπή παρέσχε στο Γενικό Δικαστήριο πρόσθετες διευκρινίσεις όσον αφορά τον καθορισμό του εν λόγω συντελεστή μείωσης στο 98,849 %. Εντούτοις, από τη συνδυασμένη ερμηνεία της νομολογίας που παρατίθεται στις σκέψεις 340 και 342 ανωτέρω προκύπτει ότι τέτοιες πρόσθετες διευκρινίσεις μπορούν να ληφθούν υπόψη από το Γενικό Δικαστήριο, όσον αφορά τον εσωτερικό έλεγχο του αιτιολογικού της αποφάσεως, μόνον υπό τον όρο ότι συμπληρώνουν αιτιολογία η οποία κρίνεται ήδη επαρκής. Τούτο, όμως, δεν συμβαίνει στην προκειμένη περίπτωση.

353 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, πρέπει να γίνει δεκτή η τρίτη αιτίαση του πρώτου σκέλους του λόγου ακυρώσεως και να ακυρωθεί το άρθρο 2, στοιχείο β', της προσβαλλόμενης απόφασης, χωρίς να χρειάζεται να εξεταστούν τα λοιπά σκέλη του λόγου ακυρώσεως.

354 Στο μέτρο που έγινε δεκτό το κύριο αίτημα περί ακυρώσεως του άρθρου 2, στοιχείο β', της προσβαλλόμενης απόφασης, παρέλκει η εξέταση των αιτημάτων τροποποίησης που υπέβαλαν επικουρικώς οι προσφεύγουσες.

Επί των δικαστικών εξόδων

355 Κατά το άρθρο 134, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας, σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων, κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά έξοδά του. Πάντως, αν τούτο δικαιολογείται από τις περιστάσεις της συγκεκριμένης υποθέσεως, το Γενικό Δικαστήριο μπορεί να αποφασίσει ότι ένας διάδικος φέρει, πέραν των δικαστικών εξόδων του, και μέρος των εξόδων του αντιδίκου.

356 Εν προκειμένω, οι προσφεύγουσες ηττήθηκαν όσον αφορά τα αιτήματά τους περί ακυρώσεως του άρθρου 1 της προσβαλλόμενης απόφασης ενώ έγινε δεκτό το αίτημά τους περί ακυρώσεως του άρθρου 2, στοιχείο β', της ίδιας απόφασης. Υπό τις συνθήκες αυτές, κατά δίκαιη εκτίμηση των περιστάσεων της υπό κρίση υπόθεσης, έκαστος διάδικος πρέπει να φέρει τα δικαστικά έξοδά του.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο πενταμελές τμήμα)

αποφασίζει:

1) Ακυρώνει το άρθρο 2, στοιχείο β', της απόφασης C(2016) 8530 τελικό της Επιτροπής, της 7ης Δεκεμβρίου 2016 σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας ΕΟΧ (Υπόθεση AT.39914 – Παράγωγα Επιτοκίου σε Ευρώ).

2) Απορρίπτει την προσφυγή κατά τα λοιπά.

3) Η HSBC Holdings plc, η HSBC Bank plc και η HSBC France φέρουν εκάστη τα δικαστικά έξοδά της.

4) Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή φέρει τα δικαστικά έξοδά της.

Prek Buttigieg Schalin

Berke Costeira

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 24 Σεπτεμβρίου 2019.

(υπογραφές)